Poštarina plaćena u gotovom

BR. 4. ZAGREB, TRAVANJ 1937. GOD. LXIII.

M[illegible]ČNIK

Serec dr. J. A[illegible]
sreski sudac I r i g

[illegible]GA DRUŠTVA

[illegible]NI PROFESOR

SADRŽAJ:

Zapisnički priziv i formalni nedostaci podneska; — dr. Rižnar Vladoje, sudac Okružnoga suda u Zagrebu 177
O nadležnosti za razvrgnuće zajednice; — dr. Špan Ivan iz Tuzle 186
Nadležnost okružnih sudova u trgovačkim i rudničkim stvarima; — dr. Steinmetz Ivan, umirovljeni sudac u Tuzli 189
O primjeni § 432. al. III. hrv. gradj. par. postupnika; — Veček Eugenij, starješina Sreskog suda u Našicama 194
Vrste pomoćnog osoblja u radnjama; — dr. Jeremić Stojan, odvjetnik u Novom Bečeju . . . 196
Pogodba o dosmrtnom uzdržavanju i njezino razrješenje; dr. Rucner Josip, tajnik Stola sedmorice . 201
Hipoteka i privilegiji na brod pred uzakonjenje pomor. trg. zakona; — dr. Pallua E., sudac Sreskoga suda I. u Zagrebu 206
Pravosudje:
Gradjansko 216
Trgovačko 217
Društvene vijesti 221
Literatura 221
Svaštice 224

MIŠLJENJE

profesora pravnoga fakulteta zagrebačkog sveučilišta Eisnera dra Bertolda i Pliverića dra Mladena

O PREDOSNOVI GRADJANSKOGA ZAKONIKA ZA KRALJEVINU JUGOSLAVIJU

izašlo je.

Knjiga — o kojoj je riječ pobliže u tekstu ovoga broja — opsiže 630 stranica, a stoji D. 80. Naručuje se kod tajništva Pravničkoga drušvta (Svačićev trg 4, II. kat), a dobiva se i u knjižarama.

MJESEČNIK
GLASILO PRAVNIČKOGA DRUŠTVA

Uredili:

GOD. LXIII. Dr. Edo Lovrić, kr. sveuč. prof. ZAGREB 1937.
TRAVANJ Dr. Ivo Politeo, odvjetnik BROJ 4.

Zapisnički priziv i formalni nedostaci podneska

Napisao dr. Rižnar Vladoje, sudac Okružnoga suda u Zagrebu.

I. — »Priziv se ulaže predajom pripremnog podneska (prizivnog pismena) parničnom sudu prvog stepena«. Iako pogrješno, obično se tvrdi, da je ovako § 559 grpp. uzakonio naročito pismeni način za preduzimanje i iznošenje pred sud one parnične radnje, koja se zove priziv.[1]) U § 614 grpp. nalazimo analogno pravilo u pogledu rekursa, a u § 599 grpp. u pogledu revizije.

Pravni lijekovi, kao stranačke parnične radnje izvan usmene rasprave, mogu se po pravilu 1. st. § 175 grpp. preduzimati samo pismenim podnescima. No dok kod revizije nema izuzetka od toga pravila, predvidja zakon na osnovu 1. st. § 179 grpp. takovu iznimku i kod priziva i kod rekursa.

Po sadržaju 2. stava § 559. grpp. može se priziv i odgovor na nj zamijeniti odgovarajućim izjavama u sudski zapisnik,[2]) ako u mjestu parničnoga suda prvoga stepena nema bar dva odvjetnika. Za iznimno dopuštanje usmeno izjavljenoga rekursa u sudski zapisnik nije mjerodavno, koliko imade odvjetnika u mjestu parničnoga suda prvoga stepena. Za rekurs postoji pravilo, da ga se može izvesti pismenim podneskom, a to pravilo vrijedi i onda, ako u mjestu parničnoga suda nema ni jednoga odvjetnika. Samo kod sreskih sudova[3]) i samo za one parnične stranke, koje nisu zastupane po odvjetniku, predvidja 3. st. § 614 grpp. mogućnost, da mogu ulagati

---

1) To nije točno. § 559. grpp. nema u vidu način, kojim će se priziv iznositi pred sud. Takav način propisalo je općenito pravilo iz 1. st. § 175. grpp., po kojem je pismeni podnesak predvidjen za stavljanje prijedloga, molbe i saopćenja, koja se iznose pred sud izvan usmene rasprave. Težište § 559. grpp. je u onome, što očituje njegova marginalna rubrika, pa se njime rješava pitanje, kada se priziv smatra uloženim, dok je pušteno po strani pitanje, kako se taj priziv imade preduzeti. Pravilo, koje se dobiva iz § 559. grpp. upućuje na to, da je samo parnični sud prvoga stepena onaj, kome se imade predati prizivno pismeno, a da se priziv uopće može smatrati uloženim. Baš zato ispravno praksa odbacuje kao nevaljano uložene one prizive, koji su predani kojemu drugomu sudu (n. pr. neposredno prizivnomu sudu), umjesto parničnomu sudu prvoga stepena.

2) Bilo kod zbornoga suda (okružnoga, trgovačkoga), bilo kod inokosnoga suda (sreskoga).

3) Nikako kod okružnih ili trgovačkih sudova.

rekurs i usmeno u sudski zapisnik.[4]) Dalja odstupanja od toga pravila izražava 3. st. § 173 grpp.

Označivši ovako pravilo, a suprotstavivši mu i dopuštenu iznimku, pita se, kako će se postupati sa prizivom, koji je izjavljen u sudski zapisnik unatoč pojave, da u mjestu parničnoga suda prvoga stepena imade dva ili više odvjetnika? Što će biti nadalje sa rekursom, koji je parnična stranka lično odvjetnika? Što će biti nadalje sa rekursom, koji je parnična stranka lično izjavila u sudski zapisnik i ako je zastupana po odvjetniku? Mogu li se ovakovi prizivi ili rekursi smatrati valjeno uloženima ili je ovakovo njihovo preduzimanje bez pravnoga učinka?

Na ovo pitanje odgovara Stol sedmorice kao kasacioni sud posve drukčije, nego to nalazimo u pojedinim rješidbama bečkog vrhovnoga suda. Prizivi i rekursi, izjavljeni u sudski zapisnik, a izvan okvira prikazanih iznimaka, ne mogu se po naziranju bečkoga vrhovnoga suda smatrati uredno predanima, pa ih valja odbaciti kao nešto, što je u protimbi sa zakonom i što je bez pravnoga učinka.[5]) Drukčije misli i postupa Stol sedmorice u Zagrebu. Rješidbom od 18. prosinca 1928. Ut. 314—28,[6]) koju je donijelo odjeljenje B Stola sedmorice, smatra nedopušteno u sudski zapisnik izjavljeni priziv formalnom manom podneska [oskudica odvjetničkoga potpisa], koja se može ispraviti po § 183. grpp. Odjeljenje A Stola sedmorice zauzima slično stanovište svojom rješidbom od 28. rujna 1934. Rek. 377—34,[7]) no ne nalazi formalnu manu u oskudici odvjetničkoga potpisa, nego u tome, što je priziv uopće uzet u sudski zapisnik. umjesto da je predan pismeno.[8])

No ni ona gledišta, koja su došla do izražaja u pravnoj literaturi, nisu identična. Rudolf Pollak se odalečuje svojim naziranjem od stanovišta judikature, bilo naše bilo one bečkoga vrh. sudišta. On smatra nedopuštenim zapisničko ulaganje, kada ulaganje mora prema propisu zakona uslijediti pismeno i uz sudjelovanje odvjetnika. No ako je unatoč toga uslijedilo zapisničko ulaganje, onda procesna radnja po Pollakovom mišljenju nije ništavna, već valjano preduzeta, jer zakon za ovakove pojave ne predvidja razloge ništavosti.[9]) Ovo stanovište razradjuje Pollak napose i u pogledu

4) Iz samog teksta se vidi, da je govor o rekursu parnične stranke. Za svjedoke i vještake predvidjaju § 444. i 463. grpp. mogućnost davanja pravnih lijekova usmeno u sudski zapisnik.

5) Gl. U. N. F. br. 6788, 7541.

6) Spominje se u knjizi Zuglia-Verona: Zakonik o sudskom postupku u gradj. parnicama uz § 183. grpp. pod red. br. 10., str. 267.

7) Vragović—Milanović: Zbirka rješitaba, sv. I., br. 141.

8) U stvari, na koju se rješitba odnosi, primio je sreski sud priziv u sudski zapisnik, iako u mjestu parničnoga suda prvoga stepena imade dva i više odvjetnika. Okružni kao prizivni sud je odbacio takav priziv kao nedopušten, jer nije predležala mogućnost za iznimno podnošenje priziva usmenom izjavom u sudski zapisnik. Stol sedmorice ukida zaključak prizivnog suda i vraća spise prvostepenomu sudu, da sa prizivom postupa po §§ 175., 183. i 184. grpp., te eventualno po § 9-. Zus. U obrazloženju se navodi, da je zaključkom prvostepenoga suda podijeljeno tuženomu u parnici siromaško pravo, pa čim je to učinjeno, nije smio sreski sud primiti tuženički priziv u sudski zapisnik, jer se tome protivi st. 2., § 559. grpp. i st. 5. § 561. grpp. Imalo se naprotiv postupati po stav. 9. §. 189. te st. 1. i 3. § 193. sudskoga poslovnika, kao i § 91. zakona i uredjenju redovnih sudova. Okolnost pak, što je priziv iziavljen usmeno u sudski zapisnik, iako za to nije bilo zakonskih uvjeta iz 2. st., § 559. grpp., imade se smatrati takovim formalnim nedostatkom, koji se po § 175., 183. i 184. grpp., te § 60. sudskoga poslovnika može i mora ispraviti. Na isti način postupao je Stol sedmorice svojom neobjelodanjenom rješidbom od 7. svibnja 1936. Rek. 496-36.

9) Pollak: System des österreichischen Zivilprozesrechts, str. 462 § 94 VII.

nedopuštenog zapisničkog ulaganja pravnih lijekova.[10]) Po njegovom prikazu je dužan sud odkloniti primanje pravnoga lijeka u sudski zapisnik ondje, gdje se tome zakon opire i gdje on ne dozvoljava ovakav način preduzimanja parnične radnje. No ako je sud ipak primio izjavu pravnoga lijeka u sudski zapisnik, to se ovakovo preduzimanje parnične radnje (pravni lijek) nema odbaciti,[11]) a niti vratiti stranci na popravak,[12]) već se parnična radnja ima uzeti, kao da je valjano uložena. Pollak drži, da bi protivno stanovište — dakle ono, koje traži odbacivanje ili popravljanje pravnoga lijeka kao podneska — bilo teško opravdati, jer vodi k tome, da će sud odbaciti kao da nije podnešeno, ili dati popravljati kao nevaljano baš ono, što je sam primio kao podnešeno i valjano. Za ovakovo odbacivanje ili popravljanje ne nalazi Pollak uopće razložnog temelja.[13])

Kakogod je sada prikazano Pollakovo naziranje odrješito, tako je Neumanovo neizvjesno.[14]) Pozivajući se na rješidbu vrh. bečkog sudišta od 16. srpnja 1907. br. 8532, veli Neumann, da se nema odbaciti priziv, koji je unatoč propisa 2. stava § 559 grpp. [§ 465 Z. P. O.] pometnjom uzet u sudski zapisnik, već se imade odrediti otstranjivanje formalnoga nedostatka no uz održanje prizivnog roka. Dakako da ovakovim naziranjem nije riješen nazočni problem, jer bi se na ovaj način ispomoglo samo onoj stranci, kojoj još uvijek nije protekao 15 dnevni rok za ulaganje priziva.

Uz protuslovna stanovišta u sudovanju, a i samoj teoriji, opravdano se pitamo, u kojem se od njih nalazi istina? Nadani problem izazivlje složeni odgovor, a sve to stoga, što je i sam problem složen. Dobit ćemo ispravno rješenje samo onda, kada odgovorimo na pitanje: što je pismeno, a što usmeno preduzeta parnična radnja i što se kod njih i kada može ispravljati.

II. — Sve stranačke radnje u procesu mogu se svesti na saopćenja, koja se dostavljaju sudu. Način dostavljanja tih saopćenja je govor ili pismo. U konkurenciji tih načina izvršuju se sve stranačke procesne radnje, pa i one sučeve.[15] Odraz pismeno preduzete parnične radnje je pismeni sastavak. U njem je napisano ono, što stranka saopćuje sudu. On je sredstvo, čijim se posredovanjem dostavlja sudu stranačko saopćenje i pomoću kojega sud saznaje za njegov sadržaj. Pismo je dakle posredni način dostavljanja stranačke izjave na ruke suda. Govor je naprotiv neposredni način takovoga dostavljanja.

U toku procesa zakon posiže sada za jednim sada za drugim od tih načina. U tom izboru rukovodi ga ili svrha parnične radnje, ili pojedino načelo, kojim provejava zakon, ili konačno one odlike, kojima se pismo pretpostavlja govoru ili obratno. Kada je riječ o odlikama, nalazimo najznačajniju odliku govora u njegovoj neposrednosti[16]), a odliku pisma u tome, što ono omogućuje trajnu zamjetljivost stranačkoga saopćenja. Ova potonja

10) l. c. § 115. VII. str. 510. — 11) Po stanovištu beč. vrh. suda.

12) Po stanovištu našega Stola sedmorice.

13) Pollak zaključuje, da su usmeno uloženi pravni lijekovi bez kreposti. — Ova će se izjava moći razumjeti tek iz daljega sadržaja ove radnje, a kod prikaza Pollakovog mišljenja o pravnoj prirodi usmeno u sudski zapisnik izjavljenog podneska.

14) Neumann: Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen, II Bd. uz § 465. Z. P. O. II. a.

15) Sperl: Lehrburch der bürgerlichen Rechtspflege, I. Bd. Das Zivilprozessrecht, § 78.

16) Stranačko saopćenje polazi izravno sa usta stranke na uha suda.

nedostaje govoru, kao što odlika neposrednosti nedostaje pismu. Govorom se doduše iznosi stranačko saopćenje u objektivni svijet, no izminućem posljednje riječi govora, ono se više ne da zamijetiti. Ono se — što više — gubi iz objektivnoga svijeta i ostaje eventualno tek u subjektivnoj svijesti pojedinca, koji su slušali govor. Baš zato se i nadala potreba, da se i sadržini govora osigura nekim načinom trajna zamjetljivost. Pribjeglo se bilježenju sadržaja usmeno očitovanoga stranačkoga saopćenja sastavom sudskoga zapisnika. Tako je sudski zapisnik postao sredstvom za očuvanje trajne zamjetljivosti usmenog stranačkog saopćenja, a da je bitno ostao posve drugo, nego je pismeni podnesak. Za cijeli niz stranačkih saopćenja propisuje zakon, da ih se može dostaviti sudu isključivo pismeno. Propis o isključivosti pismenoga podneska je podjedno i prijetnja, da se sud ne će obazirati na usmenu izjavu, koja bi se davala u zamjenu za pismo.[17])

U pravilu je predvidjen pismeni podnesak za prijedloge, molbe, dojave i t. d., koje se dostavljaju sudu izvan usmene rasprave. Usmeni način t j. govor pridržao je zakon za raspravljanje pred sudom (§ 175—179 grpp. i § 240 grpp.) Od tih pravila odstupa zakon sada sa širim sada sa užim krugom iznimaka. U životu se najčešće susreće parnična stranka, koja je nevješta pravu i ne zna, kako će za sud sastaviti pismeni podnesak. Ondje, gdje nije propisano zastupanje po odvjetniku kao pravu vještoj osobi, zakon pomaže takovoj stranci na taj način, da joj uštedjuje sastav pismenoga podneska i dozvoljava dostavu saopćenja usmenom izjavom, koju će sud primiti u sudski zapisnik.[18]) Svrha, kojoj služi s jedne strane pismeni podnesak, a s druge strane sudski zapisnik o parničnoj radnji preduzetoj izvan usmene rasprave, podjedno je uporište za njihovo razlikovanje. Pismo kao posredni način dostavljanja stranačkoga saopćenja sudu čini pismeni podnesak sredstvom, čijim se posredovanjem to saopćenje prima i pomoću kojeg sud saznaje njegov sadržaj. I sudski zapisnik o usmenoj stranačkoj parničnoj radnji, preduzetoj izvan usmene rasprave, je sredstvo, no za druge svrhe. On se sastavlja o parničnoj radnji, koja je već izvršena usmeno i neposredno, kojoj sud već znade sadržinu, pa je tomu sredstvu svrha, da tu neposredno i usmeno izvršenu parničnu radnju očuva trajno zamjetljivom. Dopustivši iznimno zapisničko ulaganje, zakon mu odmah daje učinak pravilnoga ulaganja pismenim podneskom. U sudski zapisnik unešeno, a usmeno očitovano stranačko saopćenje »vrijedi koliko i pismeni podnesak«. Tako to izražava 1. st. § 179 grpp. i nadovezuje, da će se sudski zapisnik kod toga sastaviti po propisima o [pismenim] podnescima.

Ovo je dalo povda tvrdnji, zastupanoj po Sperlu[19]) i Pollaku,[20]) da su zapisničke stranačke izjave, koje se podnašaju sudu izvan usmene rasprave, zapravo stranački »pismeni podnesci«, koje je umjesto stranke sastavio sud u obliku sudskoga zapisnika.[21]) Ovakovo shvaćanje izazivlje posve pojmljivo s jedne strane lučenje naravi sudskoga zapisnika o usmenoj raspravi od onoga sudskoga zapisnika, koji je sačinjen o parničnoj radnji pojedine stranke izvan usmene rasprave, a s druge strane lučenje triju vrsta

---

17) To je Pollakova misao, kojoj on ipak ne ostaje vjeran. l. c. § 84. V.
18) Pollak l. c. § 94. VII.
19) l. c. § 79. II. — 20) l. c. § 94. VII.
21) Po smislu svoga razlaganja priklanja se ovom shvaćanju i Zuglia u knjizi: Gradjansko procesno pravo Kraljevine Jugoslavije. Vidi II. knjiga I. dio 4. glava, § 121., toč. 1. i toč. 7.

stranačkih pismenih podnesaka. Prvi bi bio pismeni podnesak, koji je stranka sačinila lično ili po odvjetniku; drugi onaj, koji predvidja § 91. Zus; treći bi za stranku sastavljao sud u obliku sudskoga zapisnika.

Ako tražimo zakonsku podlogu za ovakovo teoretsko naziranje, ne možemo je naći. U pojedinim odredbama zakona o gradj. parničnom postupku, naći je osnova samo za onu misao, da zakon poznaje samo dva načina za preduzimanje stranačkih parničnih radnja izvan usmene rasprave, a to su: stranački pismeni podnesak i usmeno saopćenje. Zakon spominje, i suprotstavlja jedan drugome samo ta dva načina. No i ako se u § 91. Zus odustaje od takovoga stanovišta jednom jedinom iznimkom, a to samo kod sreskoga suda, to je bezuvjetno tudj našem zakonu takav pismeni podnesak, koji bi za stranku sastavljao sud u obliku sudskoga zapisnika. Izvan usmene rasprave u sudski zapisnik izjavljeno stranačko saopćenje smatra naše procesno pravo usmeno [govorom] preduzetom parničnom radnjom, a sam sudski zapisnik, u koji je usmena izjava primljena, ne smatra ostvarivanjem ili oživotvorenjem pismenoga podneska, već jedino načinom primanja usmene izjave i sredstvom za njeno sačuvanje.

Sperl i Pollak opravdavaju svoju tvrdnju stilizacijom 1. st. § 179 grpp. (§ 79 Z. P. O.), te se mora dopustiti, da bi ta ustanova sama za sebe, ako ništa drugo, mogla dati povoda sumnji o ispravnosti moga tvrdjenja. Nesumnjivo je, da 1. st. § 179 grpp. otstupa od pravila, izraženoga u 1. st. § 175 grpp. predvidjajući iznimku od pravila. No jedino se tumačenjem dade razjasniti, kakovo je značenje dopuštene iznimke i kakav smisao imade zakonski izražaj, da se stranački prijedlog, molba ili sopćenje može unijeti u sudski zapisnik.

Da li je time rečeno, da je unašanje stranačkoga saopćenja u sudski zapisnik sudsko sačinjanje pismenoga podneska za stranku u obliku sudskoga zapisnika, ili se pod unašanjem u sudski zapisnik razumijeva primanje usmene stranačke izjave? Ustanova § 179. grpp. nije jedina, koja govori o zapisničkim parničnim radnjama, pa ona sama nije ni mjerodavna, da daje odgovor na to pitanje. U zakonu se o tim zapisničkim izjavama govori na raznim mjestima, nekad jasnije a nekad kraće, pa se rješenje nalazi ondje, gdje je nesumnjivo i jasno izraženo, a ne ondje, gdje je izražavanje zavijeno. Na isti način, kako je to rečeno u § 179 grpp., izražava se gradj. par. postupnik o zapisničkim parničnim radnjama i u § 166, te u toč. 4. § 165. No već se gradj. par. postupnik drukčije izražava u § 530 i § 559; sadržaj 1. st. § 530 govori već o »izjavi u sudski zapisnik«, a st. 2. § 559. govori o zamjeni pismenoga podneska odgovarajućom izjavom u sudski zapisnik, te u 3. st. § 559 naročito ističe, da zapisnička izjava zamjenjuje prizivno pismeno. Za razliku od unašanja u sudski zapisnik, govore potonje dvije ustanove, a tako i toč.). § 561. grpp. o izjavi u sudski zapisnik, dok se nadalje u § 531. grpp. postavlja već opreka izmedju »pismene tužbe« od one izjavljene u sudski zapisnik.

Konačno rješavaju ustanove § 18., 444. i 614. grpp., potpunom jasnoćom pitanje o naravi zapisničke parnične radnje. Svaka pojedina od tih ustanova luči pismeni stranački podnesak od usmeno preduzete parnične radnje, koja se izjavljuje (daje, ulaže) u sudski zapisnik. Suprotno Sperlovom i Pollakovom stanovištu označuje sam zakon o gradj. parničnom postupku, da je zapisnička parnična radnja usmeno preduzeta radnja. Da budem potpun, spominjem i zakon o uredjenju redovnih sudova (Zus), a napose i

sudski poslovnik, gdje se to isto izražava do najkrajnije dosljednosti. Sa svom jasnoćom govori § 87. Zus., da se prijedlozi, molbe i izjave mogu dati i usmeno pred sudom, a kada ih sudac ne mora lično »primiti«, mogu se »uzeti« na zapisnik u sudskoj pisarnici. Sudski poslovnik konačno, luči izrijekom pismene stranačke podneske od usmenih podnesaka. Bit će u tom pogledu dostatno spomenuti samo § 31. st. 2. i 4., § 55., § 109. st. 1, § 184. st. 2. i § 378. sud. poslovnika.[22])

Ovakovo argumentirajući isključivo sadržajem pozitivnih zakonskih propisa, nalazimo za naše procesno pravo pogrješnim Sperlovo i Pollakovo stanovište, a opravdanom tvrdnju, da se parnične radnje izvan usmene rasprave mogu preduzeti pismeno, a uz zakonom dozvoljenu iznimku i usmeno odgovarajućom izjavom u sudski zapisnik, koji je samo način sudskoga primanja takove usmeno poduzete parnične radnje i sredstvo za očuvanje njezine trajne zamjetljivosti.

III. — Zakon zamišlja stranački podnesak u stanovitom obliku. Na to ga nuka potreba izvjesnosti, koja se traži u procesu bilo o osobama parničnih stranaka, bilo onoga, o što se one parniče. — Traže taj oblik konačno i oni propisi o unutarnjem sudskom rukovanju sa spisima upućenim sudu. Opravdanje propisa o formalnostima stranačkih podnesaka ne zadaje dakle poteškoća i bez obzira na to, što se to opravdanje izražava u § 183. grpp., a obrazlaže u § 60. sud. poslovnika.[23])

Čim je zakon izrazio naredjenje o formi stranačkih podnesaka, a u 1. st. § 175. grpp. kategorički zatražio održanje tih formalnosti, morao je nužno izraziti i sankciju kao reakciju na eventualni neposluh naredjenju. Kakogod je ta sankcija doista izražena, nije ipak izražena jednolično. Učinjena je njena jakost ovisnom o osjetljivosti, koju pokazuje zakon u pojedinim slučajevima prekršenja naredjenja o obliku. Uzakonjujući sankciju zbog neodržanja propisa o obliku podnesaka, služi se zakon svojom uobičajenom tehnikom isticanja pravila i predvidjanjem otstupanja od njega iznimkama. Pravilo je spomenuto u ustanovama §§ 183. i 184. grpp., a u prvoj od njih navedeno, da su otstupanja od pravila izražena na drugim mjestima zakona. Tako je po § 183. grpp. postala sudska naredba na uklanjanje formalnih nedostataka, pravilom zakonske reakcije na neodržanje propisa o obliku pismenih podnesaka.

Prispodabljanjem pravila sa iznimnim i drukčijim zakonskim reakcijama na nedostatak formalnosti razabira se, da zakon u primjeni pravila očituje popustljivost, a kod primjene iznimaka strogost. U prvom slučaju ne pokazuje zakon naročite osjetljivosti, dok je u drugom slučaju gotovo preosjetljiv. Vodjen ovom osjetljivosti, zakon je s jedne strane postavio granice sudskoj naredbi na uklanjanje formalnih nedostataka podneska, a s druge strane isključio mogućnost izdavanja te naredbe. Zakon ne dopušta reagiranje naredbom na ispravljanje zbog svakoga i najmanjega nedostatka formalnosti. On tu reakciju steže samo na one slučajeve, kada se nedostatak formalnosti očito protivi svrsi, radi koje su donešeni propisi o formalnosti, t. j.

22) Usporedba § 87. Zus, § 55. sud. posl. i njegove marginalne rubrike s jedne strane, te §§ 32., st. 1., toč. 1., § 35., 103., 104., 107. i 184., st. 1. sud. posl. s druge strane, razjašnjuje donekle i samu prirodu sud. zapisnika, jer pismene stranačke podneske prima kod suda prijemna pisarna, dok se usmeni podneski primaju unašanjem u sudski zapisnik.

23) »... da je svrha ovih propisa olakšanje rada«.

kada nedostatak oblika sprečava uredno i lahko postupanje sa podneskom. Tako § 183. grpp. izrično očituje: »sud će po službenoj dužnosti narediti, da se uklone formalni nedostaci, koji sprečavaju uredno poslovanje s podneskom«.U onim drugim slučajevima naročite zakonske osjetljivosti na nedostatak formalnosti zakon reagira drukčije, nego je to predvidjeno u § 183. grpp., te baš stoga isključuje mogućnost, da se na te slučajeve primijeni sudska naredba o uklanjanju formalnih nedostataka podneska. I ovo je izraženo u § 183. grpp., kad se veli: »U koliko u ovom zakonu nije što drugo propisano, sud će — — — narediti, da se uklone formalni nedostaci« — — —.

Prema nazočnomu prikazu je dvojako ograničenje, koje se stavlja pripustljivosti sudske naredbe na uklanjanje formalnih nedostataka stranačkoga podneska. Izrazivši ga niječno, nikada se ne smije primijeniti naredba na uklanjanje formalnih nedostataka, ako nedostatak ne sprečava uredno poslovanje s podneskom, i nikada se ne može narediti takovo uklanjanje nedostataka, ako je zakon u pogledu stanovitog nedostatka propisao nešto drugo. Kako će se uklanjati formalni nedostaci podneska, izraženo je dovoljnom jasnoćom u 1. st. § 184. grpp. i § 60. sud. poslovnika, te bi bio suvišan o tome naročiti prikaz.

IV. — Posljeci, dobljeni u dosadanjem razlaganju, odlučuju sudbinom nedopuštenoga zapisničkoga priziva. Zapisnički priziv je usmeno uložen priziv. Bio taj priziv po sadržaju 2. st. § 559. grpp. izjavljen u sudski zapisnik dopušteno lii nedopušteno, on mora u svakom slučaju prema 3. st. § 559. grpp. sadržavati formalnosti, koje su propisane za prizivno pismeno. Dok ima te formalnosti, nije dopušteno na njega primjenjivati sudsku naredbu o uklanjanju formalnih nedostataka. Ta je naredba uslovljena pojavom onakovoga formalnoga nedostatka, koji priječi uredno poslovanje s podneskom, pa je ona nedopuštena, ako takovog nedostatka nema.

Nedopušteno u sudski zapisnik izjavljeni priziv nema doduše odvjetničkoga potpisa, no nema ga ni onaj priziv, koji je dopušteno izjavljen u sudski zapisnik. Takav potpis nije ni potreban, jer ga toč. 5. § 561. grpp. traži samo onda, »ako prizivni prijedlog nije izjavljen u sudski zapisnik« i jer 2. st. § 559. grpp. izrično izuzimlje u sudski zapisnik izjavljene prizive od odvjetničke ingerencije. Sa takovim, makar i nedopušteno u sudski zapisnik izjavljenim prizivom, bilo bi pojmovno moguće postupati bez poteškoća, a to tim više, što se tako doista postupa u onim slučajevima, kada je priziv dopušteno izjavljen u sudski zapisnik. Ako naime takav priziv — osim što je nedopušteno izjavljen u sudski zapisnik — nema drugih formalnih nedostataka, koji bi sprečavali uredno poslovanje s njime, onda uz prvo ograničenje, koje je zakon stavio sudskoj naredbi na uklanjanje formalnih nedostataka podneska, nije dopušteno izdati takovu naredbu. No ne samo što je takova sudska naredba na uklanjanje formalnih nedostataka nedopuštena, ona je što više zakonski isključena. Samo onda, kada gradj. parnični postupnik nije propisao što drugo, može se izdati sudska naredba na uklanjanje formalnog nedostatka podneska. Čim je zakon propisao drukčiju reakciju na pojavu formalnoga nedostatka podneska, nego je ona iz § 183. grpp., onda je tim samim isključena mogućnost sudske naredbe na uklanjanje formalnih nedostataka.[24])

24) Zato je posve neosnovana rješidba Stola sedmorice od. A. od 16. siječnja 1934., br. 7375-33., objelodanjena u zbirci rješitaba Vragović—Milanović,

Takav drukčiji propis sadržaje zakon u pogledu priziva. Propis o isključivosti prizivnoga pismena čini nedopuštenim one usmene prizive, koji su ovako uloženi izvan granica predvidjene iznimke iz 2. st. § 559. grpp. Što je iznimno dopušteno, nije dopušteno u pravilu, pa se priziv, koji je izjavljen u sudski zapisnik, iako u mjestu parničnoga suda imade dva ili više odvjetnika, ne može nazvati nikako drukčije nego nedopuštenim prizivom. Baveći se nedopuštenim prizivom, zakon nigdje ne svadja pod taj pojam nedopuštenosti samo neke iscrpljivo nabrojene slučajeve. Isto tako zakon nigdje ne izražava, da nedopušteno u sudski zapisnik izjavljeni priziv ne bi potpadao pod općeniti pojam nedopuštenoga priziva, koji se spominje u toč. 2. § 565. grpp. Ova se odredba odnosi općenito na sve nedopuštene prizive, koji se po izričnom propisu 2. st. § 568. grpp. imadu odbaciti. Naredjuje dakle zakon za nedopuštene zapisničke prizive nešto drugo, nego što propisuje § 183. grpp., pa se baš uslijed toga isključuje mogućnost izdavanja sudske naredbe o uklanjanju formalnih nedostataka kod nedopuštenih zapisničkih priziva radi toga, što su nedopušteno izjavljeni u sudski zapisnik.

S kojeg god dakle gledišta uzeli stvar, ukazuje nam se i nedopuštenim, a i isključenim, da nedopuštenomu zapisničkomu prizivu pribavimo dopustivost na način, predvidjen u § 183. i 184. grpp. Što bi zapravo imala raditi parnična stranka, da ispravi nedopuštenost zapisničkoga priziva? Po stanovištu Stola sedmorice, od. A, imao bi se zapisnički priziv očito ispraviti tako, da se sudski zapisnik o prizivu providi odvjetničkim potpisom. No to je nemoguće. Stranački priziv je u prvom redu usmen i kao takav nesposoban za kakovo potpisivanje. Ono opet, što bi se moglo potpisati, je sudski zapisnik i po tom posljedak sudske, a ne stranačke radnje. Ono što za sud znači način primanja podneska i sredstvo za očuvanje njegove trajne zamjetljivosti nije podvrgnuto stranačkomu ispravljanju. Odvjetnički se potpis ni ne traži kod zapisničkih priziva, jer je tako gradj. postupnik izrično izrazio i u toč. 5. § 561., kao i u 2. st. § 559.

No da i hoće, odvjetnik ne smije po izričnoj zakonskoj zabrani iz posljednjeg stava § 23. zakona o odvjetnicima potpisati sudski zapisnik o usmeno izjavljenom prizivu, jer taj zapisnik nije sastavljen u odvjetničkoj pisarni. Ne bi dakle preostalo parničnoj stranci ništa drugo, nego da povraćeni joj zapisnik o usmenom prizivu zamijeni novim i posve samostalnim prizivnim pismenom, koje će sastaviti i potpisati odvjetnik. To baš i hoće Stol sedmorice jednom i drugom rješidbom, o kojima govorim. Po sadržaju tih rješitaba Stol sedmorice ne odredjuje, da se preduzimlju neki ispravci na onome, što je nedopušteno. On to nedopušteno — što više — od sebe otklanja, no omogućuje naknadni podnos dopuštenoga, a sve to primjenom sudske naredbe iz § 183. grpp. Drugim riječima: »Nedopušteno ne vrijedi, daj stoga novi rok za podnos dopuštenoga«.

Nastaje time dakako novo pitanje, je li je to za priziv zakonski moguće i da li se pod okriljem sudske naredbe na uklanjanje formalnih nedo-

sv. I., br. 140. Gradj. par. postupnik, u 2. st., § 568. pozivom na toč. 3. § 565. izrično propisuje, da se imade odbaciti priziv, ako u njem nije navedena presuda, koja se pobija Čim postoji takav naročiti propis, kojim se reagira na propust formalnog sastojka prizivnoga pismena, propisanog u toč. 2., § 561. grpp., onda je po samoj ustanovi § 183. grpp. isključeno uporabiti sudsku naredbu na uklanjanje formalnoga nedostatka, koji se sastoji u propustu navodjenja presude, koja se pobija. Spomenuta rješidba unatoč toga odredjuje izdavanje takove sudske naredbe.

stataka, ne krije moguće kršenje još kojega drugoga pozitivnoga zakonskoga propisa? Nije dopuštena zamjena nedopuštenoga zapisničkoga priziva sa prizivnim pismenom, a nakon izmaka 15-dnevnoga[25]) roka, predvidjenoga za ulaganje priziva. Omogućivanje takove zamjene na način, koji predvidja § 183. i 2. st. § 184. grpp., znači kršenje zakonskih propisa iz 1. st. § 192. grpp., te 1. st. § 558. grpp. Zakonski propis o isključivosti pismenog podneska za preduzeće stanovitih parničnih radnja, nije propis o formalnostima, koje imade u vidu § 183. grpp. ili § 175. i sl. grpp. Pismeno ili govor nisu u sebi nikakove formalnosti, već dva samostalna i zakonom predvidjena načina, kojima će stranka saobraćavati sa sudom. Oni označuju dvije samostalne vrste stranačkih podnesaka t. j. pismenoga podneska i usmenoga podneska.

Posve su drugo formalnosti, o kojima je riječ. Ono što zakon smatra formalnošću, nema samo po sebi nikakovoga samostalnog značaja za proceduru i dolazi u obzir tek kao potrebni sastojak, kojim će se snabdjeti stranački podnesak. Samo ono, što će ući kao sastojak u pismeno ili govor, zovemo formalnostima, no nikako ne padaju pod taj pojam samo pismo ili sam govor. Zato se i ne može govoriti o formalnom nedostatku onda, kada je pismeno zamijenjeno govorom ili obratno. Ondje, gdje zakon stoji na jednom od tih načina saobraćaja stranke sa sudom, izriče podjedno, da je nedopušteno i bez pravnoga učinka služiti se drugim od tih načina. Tako n. pr. 1. st. § 493. grpp. isključuje pismeni način stranačkoga saopćenja za ono, što je pridržano za usmeno raspravljanje.[26]) Isto se tako isključuje mogućnost usmenoga saopćenja ondje, gdje je za nj predvidjeno isključivo pismeno dostavljanje.

Moguće je po § 183. grpp. otklanjati formalne nedostatke nekog podneska, no nije tom ustanovom dopušteno, pod okriljem sudske naredbe na uklanjanje formalnih nedostataka omogućivati zamjenu jedne vrsti podnesaka sa drugom vrsti podnesaka. Namjerno ili pogrješno upotrebljen govor umjesto pisma ondje, gdje je to zabranjeno, nije propust formalnog sastojka podneska, već je preduzimanje nečeg, što nije dopušteno. Ovo potonje se ne može uputiti na ispravljanje, jer je popravku podvrgnuto samo ono, što je dopušteno, no nije formalno dostatno.

Zamjenjivanje nedopuštenog zapisničkoga priziva sa prizivnim pismenom značilo bi po svojem učinku odbacivanje zapisničkoga priziva uz odredjivanje novoga roka za ponovno podnašanje prizivnoga pismena. Značilo bi baš ono, čemu se izrično opire propis 1. st. § 192. i 1. st. § 558. grpp. Da se dozvoli zamjena nedopuštenog zapisničkoga priziva sa dopuštenim prizivnim pismenom i da se u tu svrhu opredijeli novi rok, ne bi u tome ležalo samo produženje strogoga roka i prekršaj §§ 192. i 558. grpp., već i povreda prava protustranke, koja može tražiti, da se zakašnjela stranka isključi od vandobnoga priziva.[27]) Ovakovo zamjenjivanje ne može opravdati ni to, što je parnični sud prvoga stepena zapravo pogriješio, kada je nedopušteno uzeo priziv u sudski zapisnik i time samu stranku zaveo u bludnju o ispravnosti njenoga postupka. Nikada ne može nedopušteno postati dopuštenim samo

25) Ili onih kraćih rokova iz § 649. i 670. grpp.

26) Dvojim. da je tko pokušao, da stranku, koja je izostala sa prvog ročišta, a pismeno se oprla tužbi, spasi od kontumacije na taj način, što je na pismeni podnesak primjenio sudačku naredbu iz § 183. grpp.

27) Riešidba bečkog vrh. suda od 25. ožujka 1915. Smlg. Geller-Jolles Band. XVII. No. 346.

zato, što je sud pogriješio. Inače bi došli do toga, da je samo zato, što je sud nedopušteno postupao, dana sanacija i onome, što je stranka nedopušteno izvela. Pogrješka suda bi obratila nedopušteno u formalno nedostatno, no dopušteno. Takova pogrješka bi onda opravdavala i dalje kršenje zakonskoga propisa iz 1. st. § 192. i 1. st. § 558. grpp., te povredu prava protustranke, da traži isključenje prizivatelja od zakašnjeloga priziva.

Priziv se u pravilu ulaže predajom prizivnoga pismena parničnomu sudu prvoga stepena, a sve to uz rok od 15 dana, koji se rok ne može produžiti. Stoga je nemoguće ondje, gdje prizivno pismeno nije uloženo, odrediti naknadni rok za njegovo ulaganje. Tim samim je rečeno i to, da je nemoguće nakon otklona nedopuštenog usmenog priziva i proteka prizivnog roka davati novi rok za podnos prizivnoga pismena.

Ne preostaje dakle drugo, nego da se rješenje nabačenoga pitanja nadje u onome, kako postupa bečko vrhovno sudište. Jedino takovo postupanje predvidja i sam gradj. par. postupnik, kada u 2. st. § 568. grpp. odredjuje odbacivanje nedopuštenih priziva. Zapisnički priziv nije dopušten izvan iznimaka, predvidjenih u 2. st. § 559. grpp., pa ga se ima odbaciti. — Sve što je rečeno o nedopuštenim zapisničkim prizivima, vrijedi mutatis mutandis i za nedopušteni zapisnički rekurs.

Preostaje još nešto, što bi se moglo kazati na Pollakovo i Neumannovo mišljenje. Na račun prvoga dalo bi se pripomenuti, da usuprot zakonu ne može ni sam sud oglasiti dopuštenim ono, što je zakon oglasio nedopuštenim. Ne može to učiniti ni onda, ako je pogrješno uzeo nedopuštenim ono, što je po zakonu zapravo dopušteno. Inače bi došli do toga, da § 179. grpp. imade smisao, po kojem sud, kad hoće, može primiti stranački usmeni podnesak u sudski zapisnik. Učinak pak, koji se dobiva rješavanjem, predvidjenim po Neumannu, posve je jednak i kod ispravnog rješavanja odbacivanjem nedopuštenoga priziva. Čemu onda pribjegavati sudskoj naredbi iz § 183. grpp., kada je kod nedopuštenog priziva zakonom isključena njena primjena.

O nadležnosti za razvrgnuće zajednice

Napisao dr. Špan Ivan iz Tuzle

Okružni sud u Tuzli, rješavajući u dva navrata o nadležnosti za razvrgnuće zajednice, zauzeo je sasvim suprotna stanovišta. Jednom je kao prizivni sud (presuda od 3. prosinca 1936. Pl. 768-36.) uzeo, da je za razvrgnuće zajednice u smislu § 267. vanparnič. postupnika primarno nadležan vanparnični sud, pa je odbacio tužbu, a drugi put je kao rekursni sud (zaključak od 31. prosinca 1936. Pl. 726-36.) bio mišljenja, da se razvrgnuće zajednice, takodjer u smislu § 267. vanparnič. post., može tražiti i parničnim i vanparničnim putem. Ta dva načelno sasvim oprečna stanovišta u navedenim sudskim rješenjima dala su povoda ovomu članku.

O razvrgnuću ili o diobi zajednice govori austr. opći gradj. zakonik u §§ 841. i sl. Ali u tim propisima o. g. z. nema odredbe, koja bi govorila baš o nadležnosti suda za razvrgnuće zajednice. Jedino, što o. g. z. u § 841. na koncu kaže, jest, da ako se dionici ne slože u pogledu diobe, a niti su složni o tom, da im odluči ždrijeb ili odabranik, tada ima stvar riješiti

sudac. Prema tome opći gradj. zakonik ne naredjuje ni parnični ni vanparnični put za razvrgnuće zajednice, ali je jasno, da navedenom odredbom ne isključuje ni parnični ni vanparnični put. — Treća djelomična novela k o. g. z., koja vrijedi na austrijskom pravnom području (Dalmacija i Slovenija) u tom je pogledu nešto radikalnija, jer u § 31. odredjuje, da će se rješenja o vršenju služnosti kod diobe povlasnoga ili opterećenoga zemljišta donositi u vanparničnom postupku. Ali je time samo za taj slučaj riješila pitanje nadležnosti, pa nam to ne može poslužiti za rješenje u naslovu postavljena pitanja. — Slično kao o. g. z. i srbijanski gradj. zakonik odredjuje, da se dionici mogu podijeliti sami, pred odabranim ljudima ili »pred svojim sudom ili sudijom« (§ 496.), ali time pitanje nadležnosti kao ni o. g. z. nije riješio. Kako vidimo materijalno pravo ne rješava na nedvojben način pitanje nadležosti za razvrgnuće zajednice, već to sasvim nuzgredno i neodredjeno dotiče. To je i sasvim razumljivo, jer propisi o nadležnosti idu u formalno pravo.

Pitanje nadležnosti za razvrgnuće zajednice je riješio zakon o vanparničnom postupku od 1934. god. U §§ 267. do 274. (zasebni otsjek VIII. dijela) bavi se zakon tim pitanjem i propisuje postupak i nadležnost. § 267. kaže: »Za raskidanje zajednice vanparničnim putem nadležan je sreski sud, u čijem se području nalazi zajednička imovina«. Ako pažljivo pročitamo ovaj zakonski tekst, dolazimo do zaključka, da zakonodavac tom odredbom nije htio ustanoviti primarnu odnosno čak i isključivu nadležnost vanparničnoga suda. Zakonodavac je tom rečenicom jasno izrazio svoju misao na način, koji ne bi smio dati povoda sumnji. Upotrebivši izraz »vanparničnim putem«, zakonodavac je odmah htio naglasiti, da on ne će da vanparnični sud bude niti primarno a niti isključivo nadležan za razvrgnuće zajednice. Da je zakonodavac htio primarnu nadležnost vanprničnoga suda[1]), ne bi se izrazio na navedeni način, ne bi naime umetnuo izraz »vanparničnim putem«, nego bi se ili drukčije izrazio ili bi jednostavno ispustio riječi »vanparničnim putem«. Ispustivši te riječi, već samim tim odmah bi bilo jasno, da se je htjela baš primarna nadležnost vanparničnog suda. Tako je učinjeno n. pr. kod odredjenja nadležnosti za uredjenje medja u § 273., gdje je rečeno: »Za uredjenje medja nadležan je sreski sud . . .«. Time što se uopće ne naglašava uredjenje medja »vanparničnim putem«, samim tim je nedvojbeno utvrdjena isključiva nadležnost vanparničnog suda za uredjenje medja. Nije bez važnosti napomenuti, da zakon o vnp. post. odredjujući nadležnost u svim ostalim slučajevima (§§ 23., 146., 147., 184., 220., 231., 275. itd.), nigdje ne spominje izraz »vanparnični sud« ili »vanparnični put« ili tome slično, nego jedino u § 267. kod odredjivanja nadležnosti za razvrgnuće zajednice. To znači, da taj dodatak u tom §-u nije tek slučajno upao, nego da je tu bio potreban i da je svijesno stavljen, jer on rečenici, u kojoj se nalazi, daje sasvim drugi smisao. Što zakon o vnp. post. kod odredjivanja nadležnosti ostalih slučajeva ne spominje riječi »vanparnični«, sasvim je razumljivo, jer je samo po sebi jasno, da se u zakonu o vnp. post. odredjuje samo nadležnost vanparničnoga suda (nekad isključivu a nekad samo primarnu). Prema tome, kad zakon u ovom jedinom slučaju pravi iznimku i naglašava, da je za razvrgnuće zajednice »vanparničnim putem« nadležan sreski sud, znači, da on time ne isključuje i nadležnost parničnoga suda. Iz takve stili-

---

[1]) To tvrde Žilić—Šantek u svojem Tumaču na str. 661., ali ne obrazlažu zašto.

zacije prve rečenice § 267. izlazi, da je zakon o vnp. post. prihvatio načelo, da za razvrgnuće zajednice može biti nadležan i parnični i vanparnični sud; on ostavlja na volju strankama, koji će put odabrati, pa propisuje postupak za slučaj, kada stranke traže razvrgnuće vanparničnim putem. Zakonodavac nije dakle htio da vanparnični sud bude niti primarno a niti isključivo nadležan, nego samo fakultativno. Propisom § 267. zakonodavac je, imajući u vidu korist i interese stranaka, stvorio jednu elektivnu nadležnost vanparničnoga suda i time je znatno olakšao položaj stranaka, koje traže razvrgnuće zajednice, jer im je tim omogućio, da razvrgnu zajednicu na jeftiniji, brži način, a u isto im vrijeme dao, da se mogu poslužiti i parnicom, ako misle, da im je to zgodnije (naročito će biti zgodnije tražiti razvrgnuće zajednice parnicom u slučaju, kada ima vrlo mnogo suvlasnika, pa se eventualno i ne zna za sve od njih, gdje su i da li su uopće još živi). Gramatičkim i logičkim tumačenjem § 267. ne može se doći do drugog zaključka.

Medjutim zakon o vnp. post. navodi neke slučajeve, kada će stranke same odnosno po upućenju vanparničnoga suda ipak morati da traže razvrgnuće zajednice parničnim putem. Ti su slučajevi iscrpljivo nabrojeni u § 267. toč. 1. i 2., naime ako medju suvlasnicima, koji traže razvrgnuće, postoji spor: 1) o predmetu diobe i o opsegu zajedničke stvari ili imovine i u pogledu aktive ili pasive, ili 2) o pravu suvlasništva ili o veličini njihovih udjela. Ako postoji bilo koji od tih slučajeva, zajednica se može razvrgnuti samo parničnim putem. To se medjutim ne kosi sa načelom izraženim u prvoj alineji § 267., naime da stranke mogu da biraju ili parnični ili vanparnični put. Ako i postoji koji od slučajeva navedenih u toč. 1. ili 2. § 267. vnp. post., strankama nije time oduzeto pravo, da upotrebe vanparnični put, jer još uvijek postoji mogućnost, da će se stranke pred vanparničnim sudom sporazumjeti o sporu, koji je medju njima, možda tek na poticaj vanparničnog suca. Jedino u slučaju, ako do sporazuma ne dodje, mora ih vanparnični sud uputiti na gradjansku parnicu, pa je to jedini slučaj, gdje je nadležnost vanparničnoga suda isključena, a osnovana isključiva nadležnost parničnoga suda. To slijedi iz II. alineje § 267. i § 268. navedenoga zakona. Prema tome dioba se može obaviti vanparničnim putem samo onda, ako medju strankama nema kojeg od sporova iz toč. 1. i 2. § 267. vnp. post. Da li postoji taj spor ili ne, ocijenit će vanparnični sud, ako se stranke njemu obrate, jer se stranke u svakom slučaju mogu obratiti ili vanparničnomu ili parničnomu sudu. Ali i kad medju suvlasnicima nema nikakva spora o pitanjima iz toč. 1. ili 2. § 267., mogu se oni i tada obratiti parničnomu sudu i taj sud ne smije stoga odbaciti njihovu tužbu, nego ima na nju odrediti ročište kao i na svaku drugu tužbu i meritorno stvar riješiti.

Dakako sasvim je prirodno, da se stranke u većini slučajeva, kada medju njima postoji koji od navedenih sporova, ne će uopće obraćati vanparničnomu sudu, već će odmah upotrebiti put gradjanske parnice, a isto tako ako medju njima nema nikakva spora, da će u većini slučajeva upotrebiti jeftiniji vanparnični put. Ali ako se dogodi, da se stranke i u ovom zadnjem slučaju, naime ko nema medju njima nikakva spora, obrate ipak, možda iz neznanja, parničnomu sudu, parnični sud, koji je ujedno i vanparnični, može uvijek, uz pristanak stranaka, smatrati takvu tužbu molbom za razvrgnuće i po vanparničnom postupku razvrgnuti njihovu zajednicu. Medjutim ako parnični sud nije ujedno i vanparnični sud, tada će morati stvar meritorno riješiti redovnom parnicom. To će se dogoditi n. pr. u slučaju, kada je parnični sud okružni sud i stranke se njemu obrate, a vanparnični je sreski sud.

Gore izneseno mišljenje, da se razvrgnuće zajednice može tražiti i parničnim i vanparničnim putem i da vanparnični sud nije primarno nadležan, nalazi oslonca i u vladinom obrazloženju §§-a 267.—274. vnp. post. U tom obrazloženju se naime nigdje ne kaže, da bi vanparnični sud bio primarno nadležan za razvrgnuće zajednice, a što bi se sigurno reklo, da se je to htjelo.[2])

Za vanparnično razvrgnuće zajednice nadležan je sreski sud, u čijem se području nalazi zajednička imovina, a ako se ova nalazi u području više sreskih sudova, tada se prijedlog može staviti svakomu od tih sudova. Nadležnost sreskoga suda za vanparnično razvrgnuće je osnovana bez obzira na vrijednost imovine. Ako se pak razvrgnuće traži parnicom, tada je mjesna nadležnost odredjena slično kao i kod vanparničnoga suda, — naime nadležan je sud, u čijem području leži zajedničko dobro (§ 77. grpp.), ako ovo leži u području više sudova, tada se tužba može po § 80. grpp. podnijeti svakomu od tih sudova. Što se tiče stvarne nadležnosti parničnoga suda, to se ista upravlja prema vrijednosti parnice.

Shvativši na izloženi način § 267. vnp. post. postizava se jedno praktično rješenje, koje može samo biti od koristi strankama, budući da im je ovako moguće postojeću zajednicu razvrgnuti parnicom, a i bez parnice, ako medju njima nema spora o predmetu diobe ili o suvlašnistvu. Ne bi bilo opravdano, a — mislim — niti u duhu zakona, siliti stranke, da se u svakom slučaju obrate prvenstveno vanparničnomu sudu, a pogotovo onda, kada je već unaprijed sigurno, da će ih ovaj uputiti na gradjansku parnicu. Time se samo nepotrebno gubi vrijeme, a i troškovi se povećavaju.

Nadležnost okružnih sudova u trgovačkim i rudničkim stvarima

Napisao dr. Steinmetz Ivan, umirovljeni sudac u Tuzli.

Otkad je dr. Matijević Ivo u »Pravosudju« od god. 1933. (str. 242) objavio članak, po kojem u trgovačkim i rudničkim stvarima u vrijednosti do 30.000 D kod okružnih sudova po §§ 47. i 48. grpp nije nadležan sudac pojedinac, nego trgovačko vijeće, objelodanjeno je u tom pitanju, za i protiv, mnogo članaka, što u »Pravosudju«, što u »Mjesečniku«. Kao zadnji napisao je dr. Vidan Blagojević odvjetnik i priv. sveuč. docent u Beogradu članak u 5. broju »Pravosudja« od god. 1936., gdje se stavlja na stanovište dra Matijevića i oprovrgava protivno mišljenje, iznijeto po dru. Miroslavu Muhi, apelacionom sucu, u »Mjesečniku« za siječanj 1936. I nakon ubjedljivih članaka dra Verone i dra Muhe hoću da iznesem i svoje razloge za protivno mnijenje.

Dr. Blagojević polazi sa stanovišta (str. 217.): »Zakonodavac je, dakle, jasno formulirao svoju naredbu i ona se ima poštovati, dok se novom zakonodavčevom naredbom ne izmijeni«. To je krivo, jer tkogod ima da

---

2) Izloženo mišljenje zastupa i gosp. Stanoš Ivo u »Pravosudju« od god 1936., br. 7. i 8.

primijeni § 47. i 48. grpp., odmah zapinje i razbija glavu, šta je sada istina: ono, što se piše u § 6., ili ono, što je u §§ 47. i 48. Pitanje se može riješiti samo tumačenjem zakona, pri čem naročitu uslugu čini sistem zakona, o kojem dr Blagojević piše sa tolikim omalovažavanjem. U §§ 5—13. se govori o vršenju sudske vlasti kod sreskih, okružnih i trgovačkih apelacionih i kasacionih sudova (odnosno jedinstvenoga kasacionoga suda), naime da li vrši sudsku vlast sudac pojedinac ili vijeće i kakvo. U §§ 44—48. se govori o stvarnoj nadležnosti sreskih, okružnih i trgovačkih sudova. Prema tome ovamo nikako ne spada odredjivanje, da li kod okružnoga ili trgovačkoga suda u pojedinim stvarima sudi vijeće ili sudac pojedinac. Na to zakonodavac ovdje nije ni mislio, a nije ni mogao da misli, jer to pitanje spada u § 5. i 6., te je tamo i riješeno. U § 47. hotio je zakonodavac da odredi stvarnu nadležnost zbornih sudova za trgovačke stvari. Kako imamo u cijeloj državi samo jedan trgovački sud, naime u Beogradu, to je trebalo ovdje odrediti, koji zborni sud ima da rješava inače, izvan područja toga jedinoga trgovačkoga suda trgovačke parnice. To je bilo jednostavno za austrijskoga zakonodavca, kada je pravio svoj grpp., jer onda ustanove suca pojedincna kod zbornih sudova nije bilo. Stoga je on jednostavno odredio, da te trgovačke parnice rješavaju trgovačka vijeća okružnih sudova.

Kod nas je to bilo teže. Zakon o ustrojstvu redovnih sudova u § 14. kaže: »U mjestima, u kojima nema trgovačkoga suda, vode okružni sudovi upisnike (registre) trgovačkih firmi i vrše u trgovačkim predmetima sudsku vlast kao i trgovački sudovi.« O vršenju sudske vlasti govore, kao je gore navedeno, §§ 5—13. grpp. Prema tome, ako u trgovačkim stvarima do 30.000 D. kod trgovačkih sudova vrši sudsku vlast sudac pojedinac, a to nitko od protivnika ne poriče, onda je vrši i kod okružnih sudova u trgovačkim stvarima.

To je uzeo temeljem zakonodavac i u §§ 47. i 48. grpp. To se mora poprimiti već s razloga, jer je isti zakonodavac pravio oba zakona i to od prilike u isto doba. Iz postanka §§ 47. i 48. grpp., koji je tokom gornje rasprave iznešen, vidimo, da je bilo u § 48. riječi o »rudarskim odjeljenjima« okružnih sudova, a da je taj izraz kasnije zamijenjen sa »rudarskim vijećima«. Iz toga ja vidim, da su se redaktori grpp-a bavili našim pitanjem, ali ne izvadjam ono, što zastupnici protivnoga mnijenja izvadjaju, da se je time htjelo isključiti suca pojedinca. Tu je zakonodavac jedino htio da dovede u sklad § 48. sa § 47. Zašto nije postupao obratno, naime zašto nije uvrstio u § 47. takodjer izraz »trgovačko odjeljenje«. Zato, jer ovakva odjeljenja — u tehničkom smislu — kod okružnih sudova ne postoje. Nasuprot tome trgovačka vijeća postoje, te pošto je taj izraz i u austrijskom izvorniku upotrebljen, to je ostavljen i u našem tekstu. Pri tome se je sigurno mislilo, da je vrlo jednostavno postaviti suca pojedinca (po § 6.) iz toga vijeća za parnice do vrijednosti od 30.000 D., isto tako kao na pr. u slučaju § 334. grpp., gdje predsjednik ili član vijeća — i u trgovačkim sporovima — izriče presudu na osnovu priznanja, odricanja ili izostanka, ili zaključak o obustavi postupka zbog nenadležnosti ili zbog nesposobnosti stranke da bude stranka. — Kako je svrha § 47., da ustanovi, koji sud a ne, koje vijeće da rješava trgovačke parnice, koje ne spadaju u nadležnost sreskih sudova, to bi bilo svakako bolje, da bi taj § glasio ovako: »Pred trgovačke sudove, odnosno pred okružne kao trgovačke sudove spadaju« i t. d.

U kakvom vijeću rješavaju okružni sudovi trgovačke i pomorske, odnosno rudničke stvari, o tome je već odredjeno u § 5. st. 2. Isto tako nije § 47. ništa odredio glede suca pojedinca, jer o njemu govori § 6.

Dr Blagojević u prvom redu polaže važnost na to, da je § 6. (o sucu pojedincu) izuzetan, a ne opći propis, kao što to tvrdi dr. Muha. Opći propis da je naime § 5., koji glasi: »Kod sreskih sudova vrši sudsku vlast u gradjanskim pravnim stvarima sudac pojedinac, kod okružnih i trgovačkih sudova, u koliko posebnim naredjenjima nije što drugo propisano, vijeće« (od tri suca). Kada pak § 6. postavlja za pretresanje i odlučivanje parnica okružnih i trgovačkih sudova do vrijednosti od 30.000 D. suca pojedinca, onda je to baš ovako »posebno naredjenje«, dakle iznimka od općega pravila. Dalje piše dr. Blagojević, da je sudac pojedinac kod trgovačkih i okružnih sudova posebna, a ne redovna sudska vlast, kao što je po § 5. sudac pojedinac kod sreskoga suda i vijeća kod okružnih i trgovačkih sudova. »Da je zakonodavac htio drukčije da bude, naveo bi izrično u § 5., da uz suce pojedince sreskih sudova i vijeća okružnih i trgovačkih sudova, redovnu sudsku vlast vrše i suci pojedinci okružnih i trgovačkih sudova. Medjutim on tako ne čini, već suce pojedince predvidja tek u posebnom naredjenju § 6., gdje se prviput susrećemo sa pojmom suca pojedinca okružnoga i trgovačkoga suda«. Kao da nije svejedno, da li zakonodavac dijeli ono, što je rečeno u §§ 5. i 6. na dva §-a, ili da sve kaže u jednom. Čisto je tehnička stvar, kako se ovdje dijeli sadržaj na §-e, pa pošto bi jedan § bio predug, svakako je bolje, da je gradivo podijeljeno na dva. Glavni razlog zato leži doduše u tom, što su i u austrijskom izvorniku dva §-a. Glavno je, da su oba §-a pod zajedničkim naslovom: »Vršenje sudske vlasti«.

Da je § 6. iznimka od općega pravila §-a 5., to možemo dopustiti, samo je ta iznimka propisana za sve »pravne sporove o imovinsko-pravnim zahtjevima, koji spadaju pred okružne i trgovačke sudove«. Iz toga slijedi, da § 47. ni onda, ako bi ta materija spadala ovamo, nije mogao isključiti suca pojedinca iz trgovačkih parnica okružnih sudova na ovaj način: »Pred trgovačke sudove odnosno pred trgovačka vijeća okružnih sudova spadaju, ako vrijednost spornoga predmeta prelazi 12.000 D.« i t. d. — Pošto bi se ovdje radilo opet o iznimci iz § 6., to bi ovo bila iznimka od iznimke, te bi se moralo izričito izraziti, na pr. ovako: »U trgovačkim stvarima kod okružnih sudova propisi § 6. u pogledu suca pojedinca ne važe«.

Da je »sudac pojedinac kod okružnih i trgovačkih sudova jedna sasvim posebna, izuzetna institucija«, to dokazuje dr. Blagojević (str. 219) ovime: »Najzad načela nadležnosti, koja su po dosadašnjoj pravnoj logici i učenjima iz prava bila uvijek javnopravnoga karaktera u toliko, što su ispadala iz domena raspolaganja stranaka, jer je sa propisima o nadležnosti sud suvereno raspolagao, dobila su veliki udar odredbama stava posljednjega § 6. grpp. u toliko, što zakonodavac priznaje strankama, da se mogu sporazumjeti, da im sudi spor sudac pojedinac i onda, kada isti premaša 30.000 D. Takav propis nije više javno-pravni, sudac pojedinac tretira se onako, kako zakon nigdje ne tretira ni vijeće okružnih trgovačkih sudova, ni suca pojedinca sreskih sudova, iz čega očigledno izlazi, da je u istini sudac zojedinac kod okružnih i trgovačkih sudova jedna sasvim posebna, izuzetna institucija«. Ovo nije točno! § 101. grpp. i odgovarajući § 104. austrijske jurisdikcione norme dozvoljavaju, da se stranke mogu pismenim sporazumom složiti, da im sudi

odredjeni sud prvoga stepena. Prema tome propisu stranke se mogu složiti, da im sudi u svakoj parnici, koja spada na osnovi vrijednosti pred okružni ili trgovački sud, sudac pojedinac sreskoga suda, makar se radilo i o milijunskoj parnici.

Ovo baš u prvom redu oprovrgava ono, što dr. Matijević smatra kao ratio legis kod propisa §§ 47. i 48. grpp., da su naime trgovačke i rudničke stvari kod okružnih sudova zato oduzete sucu pojedincu, jer se kod njega »ne može pretpostavljati ona stručna sposobnost i rutina u rješavanju pomenutih sporova i poznavanje onih mnogobrojnih, često vrlo zamršenih odnosa, koji se pojavljuju u tim sporovima«.

Propisom § 6. zadnji stav donešen je taj § po našem zakonodavcu samo u sklad sa §-om 101., koji u ostalom ne sadržava ništa novoga. Isti se propis nalazi već u § 44. bosanskoga grpp. iz god. 1883., u § 52. madjarskog grpp. iz god. 1868., u § 1. madjarskoga sumarnog postupka iz god. 1893., u § 45. novoga madjarskoga grpp.

Da je baš kod trgovačkih parnica celishodno, da ih rješava sudac pojedinac, proizlazi iz toga, što se one imadu osobitom brzinom rješavati. Zato je veće jamstvo sudac pojedinac, nego vijeće. Nije dakle ni s te strane vjerojatno, da je tu zaknodavac hotio da isključi suca pojedinca. Ministarstvo pravde pod br. 37539 od 18. lipnja 1927. piše: »U trgovačkim stvarima treba brže postupati, da zavodi ne računaju uslijed sporosti sudova u kamatu još i riziko-premiju, te bi time omogućeno bilo sniženje kamata u ovoj zemlji«.

Dr. Verona kao niječan dokaz svoga (Matijevićevu protivnoga) mnijenja navadja, da u motivima Ministarstva pravde kod §§ 47. i 48. nema nikakvoga posebnog obrazloženja, dok se u onim slučajevima, gdje se otstupa od austrijskog izvornika, ovo otstupanje točno obrazlaže. Ja tome dokazu mogu dodati jedan pozitivan dokaz iz istih motiva (str. 15. i 16.). Tu se ističe, da nema opravdanih razloga, da se stvarna nadležnost za sporove iz mjeničnih obveza (vidi § 47. I. 4.) drukčije uredjuje, nego za ostale sporove. To se doduše kaže obzirom na zakone, što su bili na više područja u našoj državi na snazi i gdje su sve mjenbene stvari bez obzira na vrizednost spadale u nadležnost trgovačkih i okružnih sudova, ali je, obzirom na naše pitanje od važnosti, da motivi ne kažu: ».... nego za ostale trgovačke sporove«, već: ».... nego za ostale sporove«. Iz toga treba baš obzirom na suca pojedinca povući konzekvencije. Po mojem tumačenju ne treba propis §§ 47. i 48. o trgovačkom odnosno rudarskom vijeću »maknuti«, nego tako razumjeti, kako ga je razumio po gornjim dokazima zakonodavac: »Pred trgovačke odnosno pred okružne kao trgovačke sudove spadaju« itd. Za ovo nije potreban ispravak »redovnim zakonodavnim putem«, nego je dovoljno tumačenje, koje je potrebno kod svakoga zakonskoga propisa. U ovako opširnim zakonima, osobito kada se moraju izradjivati takvom brzinom, kao kod nas, ima uvijek mnogo pitanja, u kojima se ne slažu svi pravnici, te bi zakonodavac imao mnogo posla, ako bi svaki put, kada koje pitanje izbije na površinu, stupio u akciju.

U vezi sa meritornom raspravom u našem predmetu teče rasprava i o tome, kako treba tumačiti zakone, te su navedene razne teorije. Jednostavno izraženo, zakon se ima tumačiti tako, kako ga onaj, koji ga se je dužan držati, po zdravom razumu mora razumjeti. Ne može se kazati dotičnome: nije tako, kako se slovo zakona po zdravom razumu razumije, nego drukčije, kako to proizlazi iz materijalija. Do ovih običan smrtnik, za koga je pak zakon takodjer obavezan, i ne može da dodje, jer se samo tekst zakona promulgira kao obavezan za svakoga. O načinu, kako treba kod nas tumačiti zakone,

iznio je dr. Verona, da na današnjem području austrijskoga o. g. z., srp. gradj. zakonika i crnogorskoga opć. imovinskog zakonika postoji subjektivna teorija, jer ti zakoni imperativno nalažu, da treba kod tumačenja zakona istraživati zakonodavčevu namjeru. Kod objektivne teorije je to sasma sporedno, jer ta teorija uči, da se zakon promulgacijom sasvim odvaja od zakonodavca i njegovih subjektivnih namjera. Da ovo u pogledu srp. gradj. zakonika oprovrgne, dr. Blagojević navodi § 8. toga zakonika, što je u ostalom već dr. Verona učinio. Taj § glasi: »Smisao zakona niko da ne izvrće i krivo da ne tumači. Svaki da pazi na riječi i njihovo pravo značenje, pa ako mu se ne bi tako razumjeti dalo, onda neka pogleda na druge ovdje izložene podobne zakone i neka ispita namjeru zakonodavca, pa sravnivši ga sa ovima, neka ga tako protumači, kako da se sa osnovima zdravoga razuma i prirodne pravice slaže«.

Gdje je tu objektivna teorija, ja ne znam. Dr. Blagojević je vidi u tome, da treba najprvo gramatički tumačiti zakon, »čime će se u velikoj većini slučajeva pronaći pravi smisao i sadržina jednog propisa«. Ako ovako tumačenje ne bi dalo željeni rezultat, pristupilo bi se logičnom tumačenju.« To je igra riječima, jer je i kod nas, gdje primjenjujemo austrijski o. g. z. sasvim suvišno dalje istraživati namjeru zakonodavca, ako je slovo zakona potpuno jasno. U našem slučaju, kod §§ 47. i 48., svaki je pravnik, koji je imao u praksi s time posla, izjavio, da je to nejasno, jer se ne slaže sa § 6. Potrebno je, dakle, i po srp. gradj. zakoniku, da se pogleda na druge zakone (tako na gore spomenuti § 14. Zus.) i ispita namjera zakonodavca. Ovo ispitivanje pak vodi do gornjeg posljetka. I tumačitelji Zuglia—Verona su tu pogrješku odmah opazili i prijepor riješili onako, kako se mora riješiti. Tome je tumačenju zakona osnov baš »zdrav razum i prirodna pravica.«

Dr. Blagojević jednostavno kaže, da je drugo »vijeće«, a drugo »sudac pojedinac«, te je time po njegovom mišljenju tumačenje zakona dovršeno, jer da protuslovlja izmedju § 6. i §§ 47. i 48. nema. Ostala ga otvorena pitanja ne zanimaju, kao što su ova: 1. Kako je došlo ovamo u §§ 47. i 48. pitanje o djelokrugu suca pojedinca i vijeća, kada je to već riješeno u § 5. i 6.? 2. Zašto se govori uopće o vijećima u tim §§-ima, gdje se imaju odrediti sudovi, koji su stvarno nadležni u trgovačkim, odnosno rudničkim stvarima, koje ne spadaju u krug rada sreskih sudova? 3. Zašto §§ 47. i 48. nisu u skladu sa gore navedenim §-om 14. Zus...? 4. Je li moguće i razumljivo, da je zakonodavac htio da isključi suca pojedinca u trgovačkim stvarima kod okružnih sudova, dok ga ostavlja u ostalim stvarima kod istih okružnih sudova, a u trgovačkim stvarima kod jednog trgovačkog suda? — 5. Je li to u skladu sa zahtjevom, da se trgovačke (osobite mjenbene) stvari moraju rješavati osobitom brzinom?

Dr. Blagojević navodi posebno rečenicu prvu § 8. srp. gradj. zakonika: »Smisao zakona nitko da ne izvrće i krivo da ne tumači«, te nadovezuje primjedbu: »čime je zakonodavac postavio načelo savjesnoga tumačenja zakona«. — Ja sam toga mišljenja, da pri savjesnom tumačenju zakona u našem slučaju treba promozgati i gornja pitanja i tražiti odgovor na njih iz postanka zakona, iz materijalija, a naročito iz njegovoga izvornika austr. grpp-a. Tako se dolazi onda do namjere zakonodavca. Dobro, da je progovorio i sudac (F. Sardelić) iz onih krajeva, gdje sudac pojedinac već sudi u trgovačkim stvarima, koje spadaju okružnomu sudu, do izvjesne vrijednosti, od god. 1914. Tamošnji pravnici naročito mora da su smatrali, da u tom pogledu nije nastala nikakva promjena, jer ni u zakonu (§§ 47., 48.)

nema nikakve promjene. F. Sardelić je istoga mnijenja, koje sam ja gore istakao, naime da § 6. grpp. treba primjenjivati i na slučajeve propisane u §§ 47. i 48., jer da je zakonodavac imao protivnu namjeru, on bi taj § 6. izričnо izuzeo iz primjene na te slučajeve.

Na to dr. Blagojević primjećuje: »Mi naprotiv mislimo, da je zakonodavac, da je dijelio ovo mišljenje, trebao izričnо da upotrebi, umjesto riječi »vijeće« riječ »sudac pojedinac« u §§ 47. i 48. grpp., pošto oba ova pojma, i vijeće i sudac pojedinac, imaju jasno značenje u sistemu grpp. i uzajamno se isključuju u toliko, što se istovremeno oba ne mogu primijeniti na jedan isti slučaj«. To nitko i ne želi i niti je dosada tvrdio. Da je zakonodavac metnuo u §§ 47. i 48. riječ »sudac pojedinac«, bilo bi tek potpuno nerazumljivo, jer bi iz trgovačkih parnica okružnih sudova sasvim isključio vijeće, kada § 5., koji pisac ističe kao opći, a ne posebni propis, kaže: »kod okružnih i trgovačkih sudova (vrši sudsku vlast), u koliko posebnim naredjenjima nije što drugo propisano, vijeće« itd. Opći propis §-a 5. postojao bi dakle u pogledu trgovačkih, rudničkih i pomorskih parnica okružnih sudova samo zato, da ga §§ 47. i 48. opet stave izvan snage.

Dr. Blagojević je doduše toga mnijenja, da je zakonodavac suveren u pitanju nadležnosti, ali ne vjerujem, da će zakonodavac taj svoj suverenitet upotrebiti na taj način, da ono, što u § 5. odredi, u §§ 47. i 48. opet poništi. Isto vrijedi i u pogledu § 6.

O primjeni § 432. al. III. hrv. grpp.

Napisao Večeк Evgenij, starješina sreskog suda u Našicama

§ 432. al. II. i III. hrv. grpp. odredjuje, da sekvestar ima najdalje za 30 dana nakon dovršene sekvestracije ili, ako sekvestracija traje dulje od godinu dana, po izmaku svake godine položiti račune o svojoj upravi nad sekvestriranim dobrom. Sud, primivši račune, obavješćuje o tome stranke i upozoruje ih, da račune mogu kod suda pregledati, a prigovore svoje podnijeti u obliku tužbe po propisima poglavlja 28. hrv. grpp. (§ 612.—617. hrp. grpp.).

Po tim propisima sud nije dužan, da račune unutar postupka ovršne sekvestracije ispituje posebnim incidentalnim postupkom i da nakon toga donosi rješenje o odobrenju tih računa, nego je prigovaratelj dužan u posebnoj parnici za manisanje računa dokazati svoje tvrdnje, da računi nisu ispravni, odnosno da ne postoji dužnost podnašanja računa. Takova tužba podnaša se onomu sudu na području, kojega stanuje stranka, za koju se polažu računi.

Zahtjev prigovaratelja ide za tim, da se podneseni računi priznaju ispravnim, ili da tuženi svoje prigovore iznesu tijekom parnice u roku, koji će sud ustanoviti. Ako prigovori ne bi u ustanovljenom roku bili podnešeni, položitelj računa, u tom slučaju sekvestar, imao je pravo tražiti, da se obavi usklada spisa po § 281.—293. hrv. grpp., te da se osudom oglasi, da su računi odobreni. No ako tuženi smatra, da nije dužan računima prigovarati, može takav prigovor podnijeti posebnim podneskom. Na osnovu toga podneska vodi se posebni incidentalni postupak, i ako prigovaratelj bude odbijen sa prigovorom, imade mu se podijeliti novi rok za podnošenje prigovara protiv položenih računa (§ 613. hrv. grpp.).

§ 614.—615. hrv. grpp. odredjuje procesualnu formu ostvarivanja zahtijeva u računskoj parnici. Tako odredjuje, da tužbu treba podnijeti pismeno i onda, kada se parnica raspravlja pred sreskim sudom, gdje je bio postupnikom od 1853. god. propisan usmeni postupak. Prigovori imadu se iznijeti stanovitim redoslijedom. Svaki prigovor se imade razložiti posebno i pružiti za prigovor dokazala. Na tužbu imade tuženi podnijeti odgovor, a tijekom rasprave imade se točno pridržavati redoslijeda prigovora označenog u tužbi. Takav je postupak bio sa računima sekvestra po postupniku od god. 1853.

Medjutim je stupanjem na snagu našega novoga grpp. od 13. srpnja 1929. (1. travnja 1933.) nastala dvojba kod primjene ustanove § 432. hrv. grpp. Neki sudovi smatraju, da je ustanova o ispitivanju prigovora sekvestarskim računima putem redovite računske parnice dokinuta i to s razloga, što se postupak u računskim parnicama u glavi 28. hrv. grpp., protivi ustanovama novoga grpp., a § 432. hrv. grpp. se izričito poziva baš na poglavlje 28, koje se radi propisa, koji su u protivnosti sa propisima novog grpp., imaju smatrati ukinutima. Ovi sudovi smatraju, da se ispitivanje tih računa imade izvršiti unutar postupka ovršne sekvestracije posebnim incidentalnim postupkom, pa da se ti računi imadu naročitim rješenjem oglasiti ispravnim odnosno neispravnima.

Istina je, da su ustanove § 612.—616. hrv. grpp. ukinute stupanjem na snagu novoga grpp. radi toga, što sadržavaju procesualne propise svojstvene za hrv. grpp., a koji su stavljeni van snage stupanjem na snagu novog grpp. No iz toga još ne slijedi, da se računi položeni po sekvestru ne bi mogli ispitivati u posebnoj računskoj parnici, prilagodjenoj propisima novoga grpp.

Zakonodavac je propisao u gr. par. postupniku od 13. srpnja 1929. postupak u gradjanskim parnicama, dok je ostavio na snazi dosadanje propise hrv. grpp. o izvršenju. Držimo stoga, da ustanova § 432. hrv. grpp. stav. 2., u koliko ona odredjuje, da se o prigovorima, podnijetim proti položenim računima, imade odlučiti u posebnoj računskoj parnici, kao materijalno pravno načelo i osobitost, te sastavni dio ovršnih propisa hrv. grpp., ostaje na snazi i nakon stupanja novoga gr. par. postupnika, dok god ne stupi na snagu novi zakon o izvršenju.

Usvojimo li pretpostavku, da je § 432. hrv. grpp. al. III. kao značajka i sastavni dio ovršnih propisa hrv. grpp. ostao na snazi, ostaje nam još, da ispitamo, da li se ta ustanova može dovesti u sklad i prilagoditi procesualnim formama novog gr. par. postupnika.

Naš novi gr. par. postupnik predvidja u § 340., toč. 1. poseban pripremni postupak u parnicama, koje se tiču ispravnosti računa, diobe imovine i sličnih odnošaja, u kojima se ima raspravljati o znatnom broju spornih zahtjeva i protuzahtjeva, te primjetaba. Po ovoj ustanovi izgleda, da se pripremni postupak u računskim parnicama pred okružnim sudom ne bi morao uvijek odredjivati nego samo onda, kada bi se imalo raspravljati o znatnom broju zahtjeva, protuzahtjeva i primjetaba. Vidi se, da je i naš novi gr. par. postupnik predvidio mogućnost vodjenja računskih parnica.

Računska bi se parnica po novom gr. par. postupniku vodila kao i svaka druga parnica, a ne pretstavlja ni iznimku od postupka, kako je to slučaj u hrv. grpp., gdje se predvidja za računsku parnicu pismenost postupka i onda, kad se vodi pred sreskim sudom, gdje je bio inače propisan usmeni postupak. Tužba u računskoj parnici ima se sastaviti po § 321. grpp., t. j. u tužbi moraju se ukratko navesti činjenice, na kojima se osniva zahtjev tužioca u glav-

nim i sporednim stvarima, dalje treba točno i u pojedinostima naznačiti dokazna sredstva. Tužba treba da sadržaje opredijeljeno traženje. To za konkretni slučaj računske parnice znači, da se moraju pojedine stavke osporenih računa točno označiti u tužbi, a podjedno za svaku stavku naznačiti dokazna sredstva.

Već radi svrsishodnosti, koja je uostalom usvojena i u novom gr. par. postupniku, usvojit će se ne kao pravni propis nego kao praktično načelo misao § 614. hrv. grpp., empirički utvrdjena kroz mnoga pravnička pokoljenja, da postupnika kod računske parnice znači, da se moraju pojedine stavke osporenih računa točno označiti u tužbi, a podjedno za svaku stavku naznačiti dokazna sredstva.

Već radi svrsishodnosti, koja je uostalom usvojena i u novom gr. par. postupniku, usvojit će se ne kao pravni propis nego kao praktično načelo misao § 614. hrv. grpp., empirički utvrdjena kroz mnoga pravnička pokoljenja, da se pojedini prigovori računima imadu izložiti stanovitim redoslijedom, a pripremni će se podnesci morati pridržavati redoslijeda označenog u tužbi.

Kod sreskih sudova će se moći za razliku od ustanova §§ 614.—615. hrv. grpp., a na osnovu § 530. našega novoga grpp. tužba, pripremni podnesci izjaviti i u sudski zapisnik. Tužbeni zahtjev ići će za tim, da se ustanovi, da li postoji istinitost ili neistinitost računa. Isključiva pismenost staroga hrv. postupnika kod računske parnice protivi se temeljnim načelima novog gr. par. postupnika — usmenosti i neposrednosti. Za slučaj, da ne bi bio podnesen u ustanovljenom roku odgovor na tužbu, će se postupati po propisima § 494. novoga gr. par. postupnika.

Vidimo, da se računska parnica povodom položenih sekvestarskih računa može bez poteškoća prilagoditi propisima novog grpp., pa iz svega toga dolazimo do zaključka: a) da načelo staroga hrv. gr. par. postupnika navedeno u § 432., al. III., da se prigovori proti sekvestarskim računima imadu ostvariti putem posebne računske parnice, ostaje na snazi i nakon stupanja novoga gr. par. postupnika u krepost; b) no da se za ostvarenje toga zahtjeva ima upotrijebiti procesualna forma novoga gr. par. postupnika, jer se ustanova § 432., st. III., hrv. grpp., u koliko se poziva na čiste procesne propise staroga gradj. par. postupnika, imade smatrati dokinutom stupanjem našega novoga gradj. par. postupnika na snagu.

Vrste pomoćnog osoblja u radnjama

Napisao dr. Jeremić Stojan, odvjetnik u Novom Bečeju.

Zakon o radnjama i zakon o zaštiti radnika ne slažu se u pojmu pomoćnoga osoblja i njegovim vrstama.

O pomoćnom osoblju uopće govori zakon o radnjama u drugom dijelu, §§ 206—353. Pomoćnim osobljem u smislu § 206 (2) toga zakona smatraju se: učenici (šegrti), lica, koja kod radnja (poduzeća) obavljaju podredjene poslove, pomoćnici (kalfe), zanatski i tvornički radnici i sva druga lica, kojima se kod radnji (preduzeća) povjerava obavljanje trgovačkih, zanatskih ili drugih tehničkih službi. Kao pojedine vrste pomoćnog osoblja zakon o radnjama ističe naročito:

1) učenike (šegrte), t. j. lica, koja su u radnji uposlena u cilju, da praktičnim radom (učenjem) steku znanje, koje ih može osposobiti za pomoćničko uposlenje (§ 252);

2) pomoćnike (kalfe), radnike, koji su zaposleni u tvornicama, i trgovačke pomoćnike (kalfe), kojima nisu povjerene važnije službe (§ 307);

3) pomoćno osoblje, koje je uposleno obavljanjem pretežno trgovačkih ili viših netrgovačkih službi ili kancelarijskim poslovima kao glavnim zanimanjem (§ 324).

Zakon o zaštiti radnika medjutim u § 3. izuzima potpuno iz pojma pomoćnog osoblja ona lica, kojima se povjeravaju poslovi više vrste (poslovodje, knjigovodje, blagajnici, inžinjeri i t. d.). Ovo neslaganje dvaju zakona dolazi otuda, što odnosni propisi zakona o zaštiti radnika (od 28. veljače 1922.) nemaju veze sa odnosnim propisima zakona o radnjama (od 5. studenoga 1931.) i jer im je namjena različita. Dok je zakonu o radnjama namjena: uredjenje obavljanja radnje i osposobljenja za vršenje poslova u radnji, uredjenje odnosa pomoćnog osoblja prema poslodavcu uopće uz načelno uvažavanje medjusobnih ugovora, i uredjenje stručnih organizacija u vezi sa izvršenjem ovoga zakona, — dotle je zakonu o zaštiti radnika namjena: zaštita ekonomskih, kulturnih i moralnih interesa, te uopće socijalna i životna zaštita radnika u specijalnim slučajevima, bez obzira na ugovor, koji je posljedica njihovoga slabijega položaja, i uredjenje institucija, namijenjenih ovoj zaštiti. Dok izvršenje zakona o radnjama spada u nadležnost ministra trgovine i industrije, dotle izvršenje zakona o zaštiti radnika spada u nadležnost ministra socijalne politike.

Oba ova zakona govore, svaki za sebe, o pojmovima »u smislu ovoga zakona«. Po zakonu o radnjama će ministar trgovine i industrije odrediti u sporazumu sa ministrom socijalne politike i narodnog zdravlja pravilnikom, po saslušanju komora i radničkih komora, koje su službe važnije u smislu ovoga zakona (§ 307). Po zakonu o zaštiti radnika pak u spornim slučajevima, da li se koje lice smatra kao pomoćno osoblje u smislu ovoga zakona, odlučuje Ministarstvo socijalne politike (§ 3). Ministar trgovine i industrije u sporazumu sa ministrom socijalne politike i narodnoga zdravlja ima dakle izdati pravilnik, kojim će ovo pitanje biti načelno riješeno za sve slučajeve, koji dolaze u primjeni zakona o radnjama, — a Ministarstvo socijalne politike samo i samostalno ima u spornim slučajevima, dakle pojedinačno, rješavati takva pitanja u primjeni zakona o zaštiti radnika. Odnosni će pravilnik po zakonu o radnjama, kada bude donesen, biti mjerodavan za rješavanje ovoga pitanja samo u smislu zakona o radnjama, dok će odluke ministra socijalne politike po zakonu o zaštiti radnika biti mjerodavne za rješavanje takvoga pitanja samo u smislu zakona o zaštiti radnika. Pravilnik Ministarstva trgovine i industrije, kada bude donesen po zakonu o radnjama, iako donesen u sporazumu sa ministrom socijalne politike i narodnoga zdravlja, ne će biti od važnosti za primjenu zakona o zaštiti radnika; — a još manje bi mogle odluke samoga Ministarstva socijalne politike, donesene po zakonu o zaštiti radnika, biti od važnosti za primjenu zakona o radnjama. Ne samo što po zakonskim odredbama ne bi bio dopustiv takav sukob nadležnosti, nego i primjena svakoga od ovih dvaju zakona treba da ostane samostalna radi očuvanja posebnoga smisla svakoga od njih, t. j. njihovoga različitoga shvaćanja pojmova o pomoćnom osoblju i njegovim vrstama. To različito shvaćanje ovih dvaju zakona je glavni razlog, zašto se ovo pitanje u primjeni jednoga zakona ne mora rješavati uvijek jednoobrazno kao i u primjeni drugoga zakona, — odnosno zašto primjena svakoga od tih zakona mora ostati samostalna i nezavisna od primjene drugoga.

U postojećem pravu imamo već slučajeva, da se jednoj istoj stvari ili osobi daju razna svojstva u smislu raznih zakona. N. pr. električna se struja u smislu krivičnoga zakonika smatra pokretnom stvari, dok u smislu privatnoga prava još uvijek nema toga svojstva; ili u smislu krivičnoga prava još nisu stekle djelatnu sposobnost. Zato se u zakonodavstvu i naglašuju toliko riječi: »u s m i s l u o v o g a z a k o n a«, da ne bi bilo sumnje o tome, da odluka o nekom pitanju, donesena za primjenu ovoga zakona, ne dira u slične odluke donesene za primjenu nekoga drugog zakona u smislu toga drugoga zakona. U slučajevima, gdje je zakonodavčeva volja, da se izvjesno pitanje u smislu jednoga zakona prosudjuje jednako kao i u smislu drugoga zakona, zakonodavac tu svoju volju izražava naročitim odredbama, kao n. pr. kada u § 388. grpp. javnom ispravom smatra samo onu, koju u državi u propisanom obliku i u granicama svoga službenoga djelokruga izda koja javna vlast, ili koju u svom poslovnom djelokrugu izda kakva osoba, koja po sili zakona uživa javno povjerenje.

Pošto je zakonodavac prepustio pitanje vrsta pomoćnoga osoblja zakonu o radnjama i zakonu o zaštiti radnika, svakomu samostalno, da biva rješavanje na razne načine u smislu svakoga od njih posebno, jasno je da ta rješenja mogu biti raznolika u poredjenju primjene jednoga i drugoga zakona medjusobno. Ovim se medjutim ne dira u načelo jednoobraznosti primjene jednoga istoga zakona.

Ima izvjesne razlike i u definicijama, kojima se služe ova dva zakona svaki u svome smislu. Zakon o radnjama govori o s l u ž b i, o »važnijoj službi« (§ 307.) i o »višoj službi« (§ 324.), dok zakon o zaštiti radnika govori o p o s l o v i m a, o »poslovima više vrste« (§ 3.). Razlika je u tome, što zakon o radnjama u § 324., govoreći o trgovačkom i ostalom višem pomoćnom osoblju, smatra takvim ono osoblje, koje je uposleno obavljanjem pretežno trgovačkih ili viših netrgovačkih služaba ili kancelarijskim poslovima kao glavnim zanimanjem, isključujući naučnike (šegrte); zatim lica, kojima se samo izuzetno povjerava obavljanje trgovačkih odnosno viših netrgovačkih ili kancelarijskih služaba, kao i lica, koja vrše pretežno podredjene poslove, — a stilizacijom §-a 307. daje mogućnost, da i pomoćnicima (kalfama) radnicima u tvornicama i trgovačkim pomoćnicima (kalfama) takodjer bivaju povjerene važnije službe u smislu ovoga zakona, — dok zakon o zaštiti radnika u §-u 3. daje donekle približnu direktivu, označujući kao poslove više vrste: poslovodje, knjigovodje, blagajnike, inžinjere i t. d.

Moramo se složiti sa mišljenjem dra Iva Politea,[1]) po kojem je zakonodavac u zakonu o zaštiti radnika pod poslovima više vrste mislio poslove, gdje je potreban više umni rad ili bar pretežno umni rad, poslove kancelarijske, vodeće i t. d., ali nikako nije mogao misliti obične manuelne ili fizičke poslove. Ovakvo shvaćanje poslova više vrste u smislu zakona o zaštiti radnika odgovara i namjeni toga zakona. Zakonom se o zaštiti radnika uredjuje: dužina radnog vremena, dnevni i nedeljni odmor, noćni rad žena i djece, minimum starosti za prijem djece u rad, rad žena prije i poslije porodjaja, sklonište djece za vrijeme rada njihovih roditelja, higijenski

1) Trgovački i ostali privatni namještenici, Zagreb 1932., str. 187.

uslovi rada i pravo udruživanja radnika za zaštitu njihovih ekonomskih, kulturnih i moralnih interesa. Logična je dakle pretpostavka, da je zakonodavac ovdje namjeravao zaštititi sve radnike, koji obavljaju pretežno manuelni ili fizički posao, kao posao n i ž e v r s t e, te da je pod poslovima više vrste mislio one poslove, kod kojih preteže umni rad.

U ovom razlikovanju stepena p o s l a od stepena s l u ž b e treba vidjeti i razliku izmedju stepena pomoćnoga osoblja po zakonu o zaštiti radnika i njihovoga stepena po zakonu o radnjama. Viša vrsta s l u ž b e u smislu zakona o radnjama može se obavljati nižom vrstom p o s l a u smislu zakona o zaštiti radnika. Isto se tako višom vrstom p o s l a u smislu zakona o zaštiti radnika može obavljati niža vrsta s l u ž b e u smislu zakona o radnjama. N. pr. n i ž i manuelni, fizički posao može pretstavljati neku višu službu oko strojeva u tvornici, dok v i š i umni posao može biti pretežno podredjena niža služba.

Vrstajući pomoćno osoblje na jedan način po jednim osobinama u smislu zakona o radnjama, a na drugi način i po drugim osobinama u smislu zakona o zaštiti radnika, moći ćemo dakle službu jednoga istoga lica u smislu zakona o radnjama smatrati v i š o m s l u ž b o m i onda, kada se posao toga lica ne smatra p o s l o m v i š e v r s t e u smislu zakona o zaštiti radnika. I obratno, jednomu istom licu će nekada trebati priznati svojstvo pomoćne osobe, koja vrši posao n i ž e v r s t e u smislu zakona o zaštiti radnika, i onda, ako isto lice u smislu zakona o radnjama obavlja v i š u s l u ž b u.

Da li je neka s l u ž b a viša ili niža u smislu zakona o radnjama, valja da izriču nadležni sudovi po pravilniku, koji bude izdao ministar trgovine i industrije u sporazumu sa ministrom socijalne politike i narodnoga zdravlja, kada taj pravilnik bude izdan, a dotle će nadležni sudovi sami po svojem nahodjenju odlučivati o tome pitanju u svakom konkretnom slučaju prema svima okolnostima toga slučaja. U spornim slučajevima pako, da li se radi o p o s l u više ili niže vrste po zakonu o zaštiti radnika, odlučivat će Ministarstvo socijalne politike. Da li se konkretan slučaj ima smatrati spornim i da li je potrebna odluka Ministarstva socijalne politike, prepušteno je po mišljenju dra Politea nadležnomu sudu, da sam riješi.

Ipak se već u samim zakonima nalaze izvjesne mogućnosti za prosudjivanje spora izmedju zaposlenoga i poslodavca. § 307. zakona o radnjama zahtijeva za pomoćno osoblje, kome nisu povjerene važnije službe, da posjeduje poslovne knjižice, dok takvih knjižica nema kod pomoćnog osoblja, kome su važnije službe povjerene, a o kojem govori § 324. ovoga zakona. U smislu zakona o radnjama, a u sporu izmedju pomoćnog osoblja i poslodavca, bit će opravdana pretpostavka, da je pomoćna osoba stupila odnosno primljena za važniju službu (više pomoćno osoblje), ako je uposlena bez poslovne knjižice, — i obratno, da je u pitanju niže pomoćno osoblje, ako je uposleno sa poslovnom knjižicom. Protivno od ove pretpostavke bit će dužna dokazati ona stranka, koja protivno tvrdi.

Zakon o zaštiti radnika u drugom odjeljku pod naslovom »D) Registar pomoćnog osoblja« nalaže u § 21. vlasnicima poduzeća, a u cilju kontrole nad primjenom odredaba §§ 17. do 20. ovoga zakona, da su dužni voditi i na jednom lako pristupačnom i vidnom mjestu držati javno izložene registre

sviju lica, uposlenih u njihovim poduzećima, uz točno naznačenje svih onih okolnosti, koje su važne za primjenu tih zakonskih odredaba, izmedju ostaloga i uz točno naznačenje, kada su prekovremeno bili zaposleni. Iako ovaj zakon u §-u 21. govori o registru sviju lica, očevidno je, da je zakonodavac mislio samo na pomoćno osoblje u smislu ovoga zakona, pa da ona lica, koja se ne smatraju pomoćnim osobljem u smislu ovoga zakona, ne će biti uvrštena u registar pomoćnog osoblja po ovom zakonu. Tako sačinjeni registri pomoćnog osoblja u smislu ovoga zakona moći će poslužiti kao dokaz za pretpostavku u sporovima po ovom zakonu, ali samo u toliko, u koliko njihova ispravnost ne bi koja parnična stranka osporila, jer ne treba previdjeti, da ove registre mogu sačiniti poslodavci jednostrano i da uposleno osoblje zbog svoga slabijeg položaja za vrijeme trajanja službe ne će imati hrabrosti uvijek, da zatraži ispravak pogrješaka. Budu li ovi registri neosporeni i budu li sadržavali samo ona lica, koja se u smislu ovoga zakona smatraju pomoćnim osobljem, oni će pružati dokaz za pretpostavku, da se sva u njemu registrovana lica smatraju pomoćnim osobljem u smislu ovoga zakona i da im pripada zaštita po ovom zakonu. Protivno od ove pretpostavke bit će dužna dokazivati stranka, koja bude protivno tvrdila.

Dr. Politeo izražava mišljenje[2]), da se ova dva zakona medjusobno popunjuju. Usvajam njegovo mišljenje, da su praznine zakona o radnjama u pogledu one zaštite, koju radnicima osigurava zakon o zaštiti radnika, popunjene ovim zakonom. Isto tako je moje prednje izlaganje u saglasnosti sa onom konstatacijom dra Iva Politea[3]), da lica kojima se povjeravaju poslovi više vrste (kao poslovodje, knjigovodje, blagajnici, inženjeri i t. d.), spadaju pod zakon o radnjama (§ 324.), iako se na njih ne odnosi zakon o zaštiti radnika (§ 3.). Na početku ovoga članka, govoreći samo o vrstama pomoćnog osoblja u radnjama, naveo sam da odnosni propisi zakona o zaštiti radnika nemaju veze sa odnosnim propisima zakona o radnjama i da im je namjena različita. Time sam želio istaknuti konstataciju, do koje je došao dr. Politeo, da izmedju zakona o zaštiti radnika i zakona o radnjama postoji razmimoilaženje u pojmovima o pomoćnom osoblju i njegovim vrstama, pa da uslijed toga izvedem zaključak, da razvrstavanje pomoćnog osoblja u radnjama treba vršiti po zakonu o radnjama nezavisno od razvrstavanja, koje se vrši po zakonu o zaštiti radnika, i obratno.

Iako se kao više pomoćno osoblje (lice iz § 324.) po zakonu o radnjama smatraju n. pr. šofer, glavni palir, tehnički voditelj radione za popravak automobila (svakako i drugih strojeva), glavni krojač i slični pretežno manuelni ili fizički radnici, to njihovo svojstvo, priznato im u smislu zakona o radnajma, ne može ih isključiti iz pojma pomoćnog osoblja u smislu zakona o zaštiti radnika.

Pretežno manuelni ili fizički radnici u svakom slučaju bi imali biti priznati za zaštićeno pomoćno osoblje u smislu zakona o zaštiti radnika, bez obzira na njihovo svojstvo u smislu zakona o radnjama. Ovakvo tumačenje odnosnih propisa ovih dvaju zakona zahtijeva pravilno shvaćena socijalna politika, pa se stoga i glede ovoga pitanja moram složiti sa mišljenjem dra Politea[4]) ne samo onda, kada je u pitanju posao vratara, čuvara, poslužitelja, kočijaša, podvornika i kuhara, zaposlenih u radnjama, gdje se takav posao obavlja u djelokrugu same radnje, nego i onda, kada je u pitanju viša (važ-

[2]) l. c. str. 185. — [3]) l. c. str. 186. — [4]) l. c. str. 187.

nija) manuelna ili fizička služba. Viša (važnija) manuelna ili fizička služba dovodi ekonomske, kulturne i moralne, kao i uopće socijalne i životne interese radnika u jednaku opasnost, kao i niža (manje važna) jednaka služba, pa zato i višemu manuelnomu pomoćnomu osoblju pripada isto tako jednaka socijalna zakonska zaštita.

Pogodba o dosmrtnom uzdržavanju i njezino razrješenje

Napisao dr. Rucner Josip, tajnik Stola sedmorice

Medju pogodbe na sreću ubraja naš gradjanski zakonik i pogodbu o dosmrtnom prihodu, kojom se nekomu za novce ili drugu stvar, procijenjenu u novcu, obećava odredjeno godišnje plaćanje u novcu, dok je živa neka osoba (§ 1284. o. g. z.).

Definicija te pogodbe, kao i mnoge druge definicije gradjanskoga zakonika nije bez mane, što očito opravdava stanovište mnogih pravnika, da definiciju ne bi trebalo unositi u zakon. Unger je rekao, da zakon nije učbenik, — postavljanje definicija treba prepustiti teoriji a ne zakonodavcu. Ako se definicija unosi u zakon, bilo bi korisno, da se to čini u što manjoj mjeri, ali zato sa što većim oprezom. Pogrješka definicije u § 1284. o. g. z. mora se uočiti već kod usporedbe hrvatskoga teksta s njemačkim, koji je za nas autentičan (§ 2. car. patenta od 27. prosinca 1852.). a ona postoji i u službenom hrvatskom izdanju gradjanskoga zakonika za Hrvatsku i Ugarsku od god. 1853.

U našem tekstu se kaže medju ostalim: »... odredjeno godišnje plaćanje u novcu, dok je živa neka osoba«. U njemačkom tekstu nema riječima »u novcu« ni traga, jer on glasi: »... einer gewissen Person eine bestimmte jährliche Entrichtung«. Velika je to razlika, koja bi za sobom povukla velike pravne posljedice u praksi, pogotovo za one pravnike, koji stoje na stanovištu, da je za Hrvatsku autentičan hrvatski tekst zakona (profesor Spevec), jer se prema pravilima gramatikalnoga tumačenja nijedna riječ u zakonskom tekstu ne smije smatrati suvišnom, pa tako ni riječi »u novcu«. Osim toga nije ni izražaj »stvar procijenjena u novcu« najsretniji, jer je i u teoriji i u praksi nesporno, da stvar ne mora biti baš procijenjena, nego je potpuno dovoljno, da je ona »procjenjiva u novcu« (G. U. br. 1033), a naročito nije potrebno, da su obje ugovorne stranke suglasne u pitanju vrijednosti stvari.

Prema zakonskoj definiciji je pogodba o dosmrtnom prihodu onerozni pravni posao, u kojem se jedna stranka (davalac rente) obvezuje drugoj (primalac), jer je od ove primila neku svotu novaca ili drugu stvar procjenjivu u novcu, na neko godišnje podavanje (rentu) u novcu ili drugim stvarima (prirod, živežne namirnice i t. d.) i to do smrti primaoca rente ili treće osobe, za koju je renta ugovorena (»na čiju je glavu prihod dosmrtni bio postavljen« — kako nezgodno veli § 1285. o. g. z.).

Niti činidba davaoca rente, a niti protučinidba primaoca ne mora sastojati u novcu, nju može i primalac izvršivati u obrocima, tako da kroz niz

godina plaća premije, a tada tek stupa u uživanje rente. Stvar, koju dobiva davalac rente mora biti odredjena i zato ne bi bio valjan ugovor o dosmrtnom prihodu, u kojem bi primalac rente obećao davaocu n. pr. sav imetak, koji bude postojao u času njegove smrti, ili budući imetak njegov. Isto tako mora biti i renta, koju dobiva primalac, točno odredjena. Ako njezina visina nije odredjena, već ona ovisi o promjenjivim potrebama primaoca rente, smatra austrijska praksa, da ne postoji pogodba o dosmrtnom prihodu, nego pogodba o uzdržavanju (Unterhaltsvertrag — G. U 2411, 4881).

Davalac rente postaje vlasnikom stvari, koju je primio, pa ako ona slučajno i propane, ne može se on osloboditi dužnosti plaćanja rente. S druge strane davalac zadržaje pravo na danu mu stvar, makar je primalac rente neposredno nakon sačinjenja ugovora umro. Postoji svakako veći riziko sa strane davaoca rente, ali zato postoji mogućnost dobitka, koji ovisi o duljini života primaoca rente, a sastoji se u razlici vrijednosti stvari, koju je davalac rente dobio od primaoca, i iznosa rente, koju je on primaocu do smrti isplatio.

U poslovnom svijetu sklapaju se ugovori o dosmrtnom prihodu najčešće s osiguravajućim društvima, koja odredjuju visinu rente obzirom na visinu kapitala, koji su od primaoca rente dobili i obzirom na godine njegove starosti, a posluju na temelju računa vjerojatnosti, tako da se ono, što je društvo u obliku rente previše platilo primaocu, koji je dulje živio, nadoknadi kod primaoca rente, koji je živio kraće i zbog toga kraće vrijeme primao rentu. Pravna narav takova posla nije osiguranje (§ 1288. o. g. z.), jer je kod ovoga dužnost davaoca ovisna o nastupu budućega dogadjaja, dok kod pogodbe o dosmrtnom prihodu ta dužnost nastaje odmah.

U austrijskom sudovanju poznata je posebna vrst pogodbe na sreću germanskoga podrijetla t. zv. Ausgedinge (Altenteil, Leibzucht — pridržaj), po kojoj vlasnik nepokretnoga dobra (najviše seljačkoga) prepusti to dobro drugome, a pri tome za sebe ili trećega (najčešće ženu) ugovori neka prava ili podavanja do smrti ili do nekoga odredjenoga vremena. Ta podavanja mogu biti u plodovima zemljišta ili stoke, ili u uslugama, koje mu je protustranka dužna činiti (uzdržavati ga i njegovati).

Tome institutu je slična u našem narodu t. zv. komencijaška pogodba (narod veli: »dao se u komenciju«), pogodba o dosmrtnom ili doživotnom uzdržavanju. Ona je česta pojava u krajevima, gdje su porodice bez djece a s dosta zemlje (Srijem, Slavonija), a mnogo rjedja pojava u gusto naseljenim krajevima, gdje su porodice s mnogo djece a s malo zemlje (Hrvatsko Zagorje i Lika).

Seljak, zbog starosti nesposoban za privredu i gospodarstvo, je prisiljen, da u pomanjkanju djece svoj imetak prepusti mladjoj stranoj osobi s time, da ga ova do smrti uzdržava i pristojno sahrani. U ugovoru se često točno ustanovljuju podavanja, a često u njem toga nema, nego se općenito utvrdjuje dužnost dosmrtnog uzdržavanja. Ugovori te vrsti se sklapaju i u obliku prividnoga kupoprodajnoga ugovora, a i darovnoga ugovora inter vivos i mortis causa, ali obično nije teško u njima pronaći pravu volju stranaka i prema tome prosuditi pravnu narav i posljedice ugovora.

Taj ugovor, uvriježen u našem narodu, nije nikako istovjetan sa ugovorom, propisanim u § 1284. o. g. z., jer ovaj propis ima u vidu samo t. zv. rentni ugovor (Leibrentenvertrag), pa se kod nas u praksi taj naziv pogrješno upotrebljava za ugovor o dosmrtnom uzdržavanju. Dnevni život i njegove

potrebe su donijele taj ugovor o dosmrtnom uzdržavanju, a zakonodavac nije išao uporedo sa životom, pa prema tome ne preostaje drugo, nego takav ugovor prosudjivati po općim načelima o pogodbama u poglavlju XVII. drugoga dijela općega gradjanskoga zakonika, a po potrebi, obzirom na propis § 914. istoga zakonika, posegnuti i za općim načelima tumačenja, propisanima u § 6. i slijed. o. g. z. Kod toga nas zanima za naš pravni život važno pitanje razrješivosti naše pogodbe o dosmrtnom uzdržavanju.

Bit je te pogodbe, kako je rečeno, obveza jedne stranke, da drugu do smrti uzdržava, jer je za to primila neku protuvrijednost. U nazočnom slučaju, koji želimo spomenuti, dogodilo se je, što se često dogadja, da davalac uzdržavanja nije vršio svoju dužnost, kako treba, ali je, znajući za posljedice toga, otudjio nekoliko čestica, koje je dobio od primaoca uzdržavnja, trećim osobama. Primalac uzdržavanja je tražio tužbom razrješenje ugovora o dosmrtnom uzdržavanju, jer ga davalac nije uzdržavao, nego naprotiv vrijedjao i istjerao iz kuće. Prvostepeni su sudovi odbili tužioca s tužbom, jer tokom rasprave nije bilo dokazano, da mu tuženi nije davao uzdržavanje, kako se je obvezao, pa da prema tome ni nema uvjeta za razrješenje pogodbe o dosmrtnom uzdržavanju.

Stol sedmorice je rješitbom od 22. studenoga 1935. Rev. 1308-1-1935. preinačio obje nižestepene presude i tužbovnomu zahtjevu udovoljio. Stol sedmorice u svojim razlozima dopušta, da tužilac nije dokazao, da mu tuženi uskraćuje uzdržavanje, ali je opravdano s drugih razloga tužbi udovoljio. Navodimo u glavnom te razloge:

»Neprijeporno je, da je tuženik bez znanja i privole tužioca prije tužbe prodao neke čestice od nekretnina, koje je od tužioca primio uz obvezu, da ga do smrti uzdržava. Ova činjenica, suglasno po nižestepenim sudovima utvrdjena, je dovoljna, da se tužbovnom zahtjevu prizna opravdanost, pa nije bilo ni potrebno dokazivati činjenicu, da tuženik nije udovoljavao svojoj obvezi uzdržavanja tužioca. Iako u pogodbi nije izrijekom istaknuta zabrana otudjenja nekretnina, koje je tužilac tuženiku predao u vlasnost, ipak je ta zabrana sadržana u stavci pogodbe, prema kojoj tužilac ima pravo pogodbu razvrgnuti i tražiti povrat nekretnina, ako tuženik svojoj obvezi ne bi udovoljavao. To bi pravo tužioca bilo bez učinka, ako bi tuženiku ostalo pravo otudjenja tih nekretnina još za života a bez privole tužioca, jer bi u tom slučaju tužilac ostao i bez uzdržavanja i bez svojih nekretnina. Kada bi se tužioca s tužbovnim zahtjevom odbilo, kako to čine nižestepeni sudovi, tada bi tuženik mogao otudjiti i preostali dio nekretnina i time potpuno izigrati tužioca. Valja imati na umu namjeru stranaka kod pogodbe, a ta je osiguranje uzdržavanja tužioca, a ono bi bilo osujećeno, ako bi tuženik mogao rasprodati svu imovinu, koju mu je tužilac predao u svrhu svoga uzdržavanja«.

Ovo stanovište našega vrhovnoga sudišta sigurno će usvojiti svaki pravnik. Istina je, a u tome i jest sva neprilika, da u takovom slučaju ne će primalac uzdržavanja moći da dodje do onih čestica, koje je davalac uzdržavanja otudjio trećoj osobi, koja je pouzdanjem u zemljišne knjige stekla vlasnost tih čestica, jer je klauzula o razrješivosti pogodbe o dosmrtnom uzdržavanju, koja nije unešena u javne knjige, stvar čisto osobnoga odnosa izmedju stranaka pogodbe, koja se treće osobe ništa ne tiče, pa makar ona inače i znala za opstojanost takove klauzule. Česta su pojava u praksi takove tužbe proti trećim osobama, koje dakako s obzirom na izneseno, ne mogu

imati uspjeha. Baš radi toga je nezgodan običaj, da se pogodbe o dosmrtnom uzdržavanju sklapaju u obliku fingiranih pravnih poslova. Bilo bi svakako bolje i korisnije za sigurnost pravnoga prometa, da se u ugovoru očituje prava volja stranaka, pa da se klauzula o razrješivosti ugovora za slučaj, da davalac uzdržavanja ne vrši svoje obveze, u obliku zabilježbe upiše u zemljišne knjige.

Osim ovog postoji još jedno pitanje kod pogodbe o dosmrtnom uzdržavanju, koje zanima teoriju, a još više našu pravnu praksu. U § 1285. veli opći gradj. zakonik, da dužnost davanja godišnjega prihoda (rente) prestaje u svakom slučaju sa životom osobe primaoca, — dakle bez obzira, da li je smrt primaoca nastupila prirodnim, ili nasilnim načinom. Pitanje je, kakovo će pravno stanje nastati, ako sam davalac rente ubije primaoca? Po zakonskoj izreci njegova dužnost plaćanja rente bezuvjetno prestaje. A da li davalac rente sada, unatoč činjenice, da je svojom rukom ubio primaoca i time se jednostavno oslobodio svoje obveze iz pogodbe, ipak zadržaje za sebe korist iz te pogodbe, koja se korist sastoji u kapitalu, koji je on dobio od primaoca rente?

Odlični austrijski teoretičari (Ehrenzweig, Krainz, potonji s malom preinakom), tumačitelji gradj. zakonika (Stubenrauch, Klang) i sva austrijska praksa složni su u tome, da i u takovom slučaju prestaje dužnost davaoca rente, jer je primalac umro (§ 1285. o. g. z.); nije pri tome uopće važno, da ga je baš sam davalac ubio. Potonji zadržaje kapital, koji je dobio, pogodba ostaje netaknuta, a nasljednici (ostavša žena i djeca!) ubijenoga primaoci rente mogu se jedino protiv davaoca poslužiti otštetnom tužbom iz § 1327. o. g. z. ili tužbom radi bezrazložnoga obogaćenja.

Naš zakonodavac o takovom slučaju u § 1285. o. g. z. ne govori ništa. — U pravnoj se literaturi gradjanskoga zakonika doduše spominje, da je u komisiji redaktora o. g. z. bilo predloženo, da se u zakon unese rješenje za slučaj, ako davalac rente ubije primaoca, ali je to iz neshvatljivih razloga kasnije bilo napušteno. Madjarska osnova gradj. zakonika (§ 1271) odredjuje, da se renta u takovom slučaju ima tako dugo plaćati, koliko bi ubijeni primalac rente vjerojatno živio. Zaista težak dokaz!

Za naše prilike radi se o tome, da se ta zakonska praznina popuni, a zato su zvane ustanove, koje danomice davaju životni sadržaj ukočenim odredbama, — naši sudovi. Naš vrhovni sud Stol sedmorice u svojim rješenjima, od kojih su nam poznata dva (od 2. ožujka 1934, br. 6815 i od 2. veljače 1937. Rev. 1145-36) zauzima stanovište, koje se razlikuje od formalističkoga stanovišta austrijske prakse, ali koje tim više odgovara pravnomu shvaćanju morala i pravednosti našega naroda i njegovim potrebama. Stol sedmorice smatra, da u slučaju, ako davalac dosmrtnoga uzdržavanja ubije primaoca, ostavini ovoga pripada pravo tražiti ukinuće pogodbe i povrat stvari, koju je davalac dobio. Svoje pravno stanovište obrazlaže Stol sedmorice u glavnom ovako: Davalac je uzdržavanja ubio primaoca i zato sudjen po kriviènom sudu radi zločina iz § 167. k. z. Prema pogodbi o dosmrtnom uzdržavanju imao je on primaoca uzdržavati do njegove smrti, ili barem, da tu smrt nije sam on (davalac) skrivio. Davalac je sam protupravno skrivio tu smrt, te time sam stvorio stanje, da ne može svoju obvezu iz pogodbe ispuniti onako, kako je pogodbom predvidjena. Uslijed toga se po § 1435. o. g. z. ukida obveza i sa strane druge ugovorne stranke, te je davalac uzdržavanja

dužan povratiti stvar, koju je od primaoca uzdržavanja dobio u svrhu, da ga do njegove smrti uzdržava.

Nema dvojbe, da će se naći pravnika, koji će odmah reći: A zašto je onda zakonodavac u § 919. o. g. z. postavio načelo obveznoga prava: nerazrješivost pogodbe? U pogodbu se dakle po mišljenju njihovom ne bi smjelo dirati, pa bi prema tome davalac-ubica, zahvaljujući tome načelu, bio upravo nagradjen za svoje djelo time, što bi lijepo zadržao i raspolagao bez zapreke s imovinom, koju je primio od svoga sukontrahenta, kojega se je na jednostavan način riješio, a time i svoje obveze iz pogodbe. Što bi na takovo rješenje rekao narod, za koji su zakoni stvoreni? Zar on takovo sticanje ne bi osudio kao nemoralno? Veli se, da je nemoralno, a po tome i opozivo ono, što se protivi najvišim načelima zakonodavca. Načelo zakonodavca jest, istina, nerazrješivost pogodbe, ali je još više i najviše njegovo načelo, da štiti pošteno a ne nemoralno sticanje.

U iznesenom pitanju donijelo je naše vrhovno sudište rješenje, koje potpuno zadovoljava i pravu i zakonu i pravnoj svijesti naroda.

Ovom prilikom čini nam se umjesnim istaknuti, kako je važna djelatnost suca u sudovanju. Daleko je on od toga, da bude puki stroj, puki »vox legis« — kakovu mu ulogu namijenjuje Labandovo intelektualističko shvaćanje. Nasuprot od suca se traži, da bude poznavalac duše naroda, kojemu je zvan da sudi, da uoči pravnu svijest i potrebe toga naroda u svome sudačkom poslovanju. Nije najvažniji zahtjev, koji se na suca stavlja, da donosi formalistička rješenja s lijepim licem a lošim sadržajem, jer koja bi bila korist od rješenja, krasnoga s formalne strane, ako bi ono s druge strane vrijedjalo najosnovniji osjećaj pravde u narodu. Valja imati na umu, da su »leges innummerae sed una iustitia«. Mišljenje je velikog talijanskog pravnika i pravnog filozofa Giorgia del Vecchia, da i u običnoj aktivnosti suca ima jedan momenat spontanoga stvaranja, obično secundum, ali često i praeter legem. Sudac, tumačeći zakon, nije nikada skoro pasivan prema zakonu. On je već po Aristotelu organ, koji u sebi nosi duh živoga prava, a izražava ga u novim formulacijama u saglasnosti sa pravnim sistemom.

Pravni su se sistemi već počam od rimskoga prava razvili uz aktivnu, a ne pasivnu pomoć sudaca. Za to moderni švicarski gradj. zakon u § 1., a ugledom na njega i § 6/II predosnove našega novoga gradjanskoga zakona daju sucu ovlast, da u slučaju zakonske praznine, riješi pravni slučaj po pravilu, koje bi sam zakonodavac za taj slučaj donio, da ga je imao u vidu, držeći se pri tome utvrdjene nauke, sudačkoga iskustva i pravne svijesti naroda.

Vidi se dakle, kako veliku i važnu zadaću povjerava zakonodavac sucu. Ima ih doduše, koji su protiv toga, da se priznaje sucu tako velika sloboda, bojeći se, da on ne bi pokušao to iskoristiti razvijanjem eventualne svoje socijalne nastranosti. Ali je taj prigovor potpuno neosnovan, jer pojam suca sam po sebi isključuje takove nastranosti. Ne može postojati sudac, koji bi bio samo ukočeni pravnik a ne i poznavalac duše svoga naroda, koji ne bi bio svijestan toga, da u obliku sudskih spisa, kroz njegove ruke a ispred njegove savjesti prolaze životi i egzistencije ljudi, o čijoj on sudbini odlučuje. U tima spisima nalazi sudac samo sebi, a ne i drugomu svijetu, otkrivene patnje i boli stranaka parnice. On je zvan, da bude liječnik tih patnja.

Njegov lijek u obliku njegove odluke nije proizvod materije nego proizvod duha i duše, ali su zato posljedice toga lijeka kruta stvarnost, koja rješava najosjetljivija pitanja ljudskoga života, imovine i slobode. Time smo htjeli naglasiti, koliko je važno, da se u slučajevima zakonskih praznina vodi računa o pravnoj svijesti i shvaćanju naroda o pravdi i pravednosti.

Literatura. Ehrenzweig: Das Recht der Schuldverhältnisse, Klang: Komentar III, Stubenrauch: Komentar II, Stampfer: Die Judicatur des Komentar III, Stubenrauch: Komentar II, Stampfer: Die Judicatur des Kraintzebersten Gerichts in ausgedinglichen Fragen (G. H. br. 49. iz 1892.), Pfaff: System II, Giorgio del Vecchio: Kriza pravne nauke (Arhiv 3/1933.), te rješidbe iz zbirke Glaser-Unger i navedene rješidbe Stola sedmorice.

Hipoteka i privilegiji na brod pred uzakonjenje projekta pom. trg. zakona

Napisao dr. Pallua E., sudac Sreskoga suda I. u Zagrebu

Uvod**

Hipoteka na brod, za čije uvodjenje postoji projekt kod nas, kao i

* Ovaj je članak uvodni dio jedne veće rasprave o hipoteci i privilegijima na brod prema jug. projektu pom. trg. zakona i prema bruseljskoj konvenciji od god. 1926.

** Djela, rasprave i revije, koje se opetovano skraćeno citiraju:

Danjon: Traite de droit maritime. 2eme ed. avec le concours de Jean Lepargneur Paris 1926.; — Ripert G.: Traite de droit maritime. 2eme ed. 1929.; Ch. Lyon Caen-Renault: Traite de droit commercial vol. V et VI ed. 1921. ss.; — Desjardins: Traite de droit commercial maritime specijalno V. ed 1878.—1890; — Valroger: Droit maritime. Commertaire theorique et pratique du livre II du Code de commerce Paris 1883.—1886.; — Bonnecase: Traite de droit maritime, 1923; Le droit maritime commercial. Son particularisme — 1931.; — Smeesters: Droit maritime et fluvial. Bruxelles 1911—1912; 2 — Hennebicq: Principes de droit maritime compare Bruxelles et Paris 1904—1910.; — Wüstendörfer: Deutsches Seeschiffahrtsrecht in Ehrenburgs d. Hdlsrecht. Leipzig 1923.; — Lewis: Das Deutsche Seerecht neu bearbeitet v. Boyens Leipzig 1897.—1901; — Pappenheim: Handbuch des Seerechtes in Bindings Handbuch der deutschen Rechtswissenschaft; — Schapps: Das deutsche Seerecht. Kommentar zum 4. Buch des Hdlsgb. 2. Auflage v. Max Mittelstein u. Julius Sebba, Berlin 1929.; — Gertscher: Das Seerecht österreich-Ungarns in Handelsgesetze d. Erdballs resp. in Les lois commerciales de l Univers 1914.; — Brunetti: Diritto marittimo privato italiano. 1929.; — Scialoja: Sistema del diritto della navigazione. Roma 1929.; — Cesare Vivante: Traite theorique et pratique des aussurances maritimes, traduit p. Yseux Paris 1898.; — Berlingieri: Verso l'unificazione del diritto del mare Roma 1918.; — Carlomagno: Derecho marittimo. 1924.

Djela iz drugih pravnih područja, zbirke i revije: Pillet-Niboyet: Manuel de droit international prive, 2. izd. 1928.; — Frankenstein: Internationales Privatrecht (Grenzrecht) Berlin—Grünewald 1926.; — Pillat: Traite pratique de droit international prive Grenoble 1925.; — Ripert Comachya: Le Code de Commerce de l Empire du Japon 192; — P. Vuvelin (qeuvre posthume publie par M. henry Lewy Brühl): Etude sur l histoire du droit commercial romainn. 1929; — Goldschmidt: Storia universale del diritto commerciale, prevod Scialoja Ponnchoni; — Stiber: Zukunf d. Luftfahrzeugshypothek in Zeit. f. d. ges. Luftrecht I. Bd.; — Festgabe f. Pappenheim(studije o narodnosti riječnih brodova. Studii in onore di Cesare Vivante (partikularizam trgovačkoga prava).

Teze i rasprave: a) njemačke: Ziegler: D. Pfandrecht am eingetragenen Schiff nach d. bürg. GB. Leipzig 1910.; — Voss: D. Schiffsregister, Erlangen, 1909.; — b) francuske: Niboyet: Conflits des lois relatifs a l acquisition de la propriété et des droit sur les meubles corporels à titre particulier. Paris 1912.; — Ducastel: Le crèdit maritime Paris 1911.; — Crouves: De l'hypothèque sur les navires. Paris 1889,; — Grassien: Le credit maritime 1921.; — Ambelouis: De l'hypothèque maritime, Paris 1887.; — Morand: Les conflits des lois relatifs à l'hypothèque maritime 1888.; — Carrus Suzy: Les privilèges sur le navire pour fournitures et reparations, Paris 1928.; — Jourdan: Les surêtés relles sur les navires. Paris 1914.; — Nelly Arslan: le mortgage en Angleterre et aux États Unis d'Amerique. Paris 1928.; — Pennober: Le credit mutuel maritime 1926.; — Eynard: La loi du pavillon. Aix 1926.; — Lyon Caen: Etudes de doit internationàl privé maritime. Paris 1882.; — Sohr: Le droit maritime et son unification internationale. 1914.; — Louis Franck: De l'hypothèque maritime. Droit comparée et conflits des lois. Autran XI. c) talijanske: Vio Ant. sen.: Alcuni cenni sull' hipoteca navale. 1910.;

Revije: Revue de droit maritime compare cit. Dor.; — Revue maritime internationale cit. Autran.; — La Navigation du Rhin.; — Le Droit Aerien.; — D. Archiv für Luftrecht.; — Zeitschrift f. d. ges. Luftrecht 1926/27.; — Zeitschrift f. d. gesamte Handelsrecht.; — Zeitschrift f. ausl. un internationales Privatrecht.; — Zeitschrift f. d. Ostrecht.; — Rv. de droit inernational privé.

1) Vrela kažu: »Inter pignus et hypothecam nominis tantum sonus differt«, a izgleda da se taj institut najprije pojavio na pokretninama; Bonfante: Istituzioni di diritto romano 1930., str. 431.

2) Pappenheim, III. 3, 2 str. 129. sl.; Schöndorf u Zeitschr. f. d. ges. Hdlsrecht lxvIII: Materialien zur Frage von der Mobiliarhypothek, str. 483. sl.

općе hipoteka pokretnina, bila je poznata rimskomu pravu[1]) i općem pravu, te je tek u modernim kodifikacijama nestala. Brodovi su sa svojim osebujnim ustrojstvom i pravnim položajem bili vrlo pogodan objekt za hipoteku, pa su oni do francuskog edikta od 8. listopada 1666. datiranog iz Vincennesa odoljeli razvoju, te bili sposobni za osnivanje hipoteke na njima, kako u Francuskoj u pokrajinama de droit écrit, tako i u Njemačkoj[2]) i u Italiji. Ordonansa od god. 1666. ukinula je hipoteku na brod u Francuskoj, pa pošto ju ordonansa od god. 1681. nije ponovno uvela, to nije pomorska hipoteka postojala kroz čitava dalja 2 stoljeća u području francuskog prava, a pod njegovim utjecajem ni u nekim drugim kontinentalnim pravima. Redaktori Code de Commerce od god. 1804. se zbog svoje relativne nespreme u pomorskom pravu nisu htjeli ni mogli udaljiti od ordonanse od god. 1681. i ostalih ustanova t. zv. ancien droit osim na onim mjestima, gdje su ih njihove pravno-političke težnje navodile na reforme, koje nisu imale nikakove veze s potrebama pomorstva i savremenim razvojem pomorskoga prava, koje je već onda bilo daleko od pozitivnoga zakonodavstva. Tako su oni doduše n. pr. ukinuli t. zv. amirautés, koje odgovaraju tršćanskomu »Consolato del mare«, jer je to nivelizatorska pravna politika zakonodavca revolucijonarne Francuske onoga doba tako htjela, premda je to značilo revoluciju u pomorskom procesualnom pravu; no u materijalno-pravnom pogledu su se čuvali dublljih promjena. Kako su bili pored toga obuzeti predrasudom, da je hipoteka na pokretnine nemogućnost, a brod su opet sasma odlučno smatrali u tom pogledu običnom pokretninom, to nije ni pomorska hipoteka ušla u tu zakonodavnu reformu. Kako je ili izravno putem aneksije Francuskoj kao kod nas ili preuzimanjem u nacionalne zakone francuska kodifikacija od god. 1804. izvršila velik utjecaj na pomorsko pravo drugih zemalja, to je i pomorska hipoteka ostala kontinentalnom pravu, u koliko je pod francuskim utjecajem, još polovicu stoljeća nepoznata. Ipak se i u toi skupini prije francuske reforme nezavisno od nje pojavio u port. trg. zak. od god. 1833., u

holandeskom dekretu od god. 1836.[3]), u talij. Codice di di Commercio od 1865. t. zv. pegno navale t. j. specifično založno pravo na brod, koje je po načinu osnivanja, ponašanju za vrijeme trajanja kao i načinom prestanka pokazivalo već u ovom zakoniku bitne značajke hipoteke. I njemačko zakonodavstvo je već u njem. trg. zakonu od god. 1861. omogućilo uvodjenje Schiffspfandrechta u pojedine zemlje t. j. specifičnoga založnoga prava na brodove, za koje u načelu baš uslijed nekih izvjesnih razlika vrijedi ono, što smo rekli za talij. zak. od god. 1865. u mnogo jačoj mjeri, jer je tu već hipoteka na brod do imena već posve izgradjena, a koji se zakon oslanja na tradiciju pruskoga i hanzeatskoga prava, koje je uvijek poznavalo osebujni institut Schiffspfandrechta, iako ga nije dalje razvijalo. Schiffspfandrecht je načelno ipak htio biti mobilijarni zalog,[4]) Ustanove pruskoga i hamburškoga zemaljskoga zakona su prešle u opći gradj. zak. za njemačko carstvo od god. 1896., a one talij. zakona sa izvjesnim izmjenama u pravcu dosljednije izgradnje samog instituta u trg. zakon od god. 1882.. tako da se od onda »pegno navale« gotovo lih po imenu razlikovao od hipoteke. Ipak su oba ta zakonodavstva pokazala izvjesnu plahost[5]) u terminologiji i u načinu uvodjenja te ustanove, nalazeći očito, da je pomorska hipoteka u stvari povreda pravila, da ne može biti hipoteke na pokretninama unatoč toga, što osebujna priroda broda čini, da se on samo vrlo teško dade kategorisati u pogledu načina sticanja stvarnih prava na njemu u naše dvije velike skupine pokretnina i nepokretnina.[6]) [7]).

Tek francuskim zakonom od 10. prosinca 1874. je moderno kontinentalno zakonodavstvo odlučno zakoračilo putem uvodjenja pomorske hipoteke ili hipoteke na brod pod tim imenom[8]), pa se mora dapače reći, da je francusko zakonodavstvo poduprto u tom pravcu tumačenjima judikature i konstrukcijama teorije pomorsku hipoteku snabdjelo jednako kao i uopće režim stvarnih prava na brod jedinstvenijim i svrsishodnijim formalnostima i boljim javnim knjigama, no što je to slučaj za same nekretnine u njegovom području, vodeći uvijek medjutim računa o trgovačkom značaju pomorskog prometa, pa i prometa samih stvarnih prava na brod. Taj je francuski zakon kako u svojem prvom izdanju tako i u svojoj promijenjenoj redakciji od 18. srpnja 1885. izvršio znatan utjecaj na mnoga kontinentalna i van-

3) Ova prva pojava registarske hipoteke je ostala bez znatnijega utjecaja na druga zakonodavstva u glavnom poradi sporednoga značenja država, koje su ju najprije uvele.

4) Ziegler: Das Pfandrecht am eingetragenen Schiff nach dem B. G., Disertacija Leipzig 1910.

5) U teoriji se često Schiffs Pfandrecht nazivlje hipotekom. Tako n. pr. Wüstendorfer o. c. str. 245.

6) Zato u engleskom pravu nije brod ni nekretnina ni pokretnina, nego posebna skupina stvari.

7) V. Ripert sv. 70., str. 430. ističe, da pomorsko pravo prethodi i našemu privatnomu i administrativnomu pravu, kao i podjeli stvari na pokretnine i nekretnine, pa stoga shvaća pomorsko pravo kao jedinstveno i autonomno, a brod kao osebujnu stvar.

8) Samo ime »pomorska hipoteka« unatoč toga, što se udomaćilo u Francuskoj, Belgiji, Portugalu, Španiji i u Italiji, nije osobito sretno, jer imade dosta pomorskih stvari, pa i stvari podvrgnutih propisima pomorskoga prava (uzevši taj pojam n. pr. u smislu Riperta), koje nisu sposobne, da budu hipotecirane, te je stoga sigurno ispravniji termin hipoteka na brod, koji upotrebljava naš nacrt, pa kojim ćemo se i mi služiti. Tako i Crouves o. c. str. 92 protivno francuskom zakonu i praksi.

evropska zakonodavstva, koji se sve do danas osjeća, osim što je neposredno preuzet u zakonodavstva francuskih kolonija. Napose spominjemo belgijske zakone od god. 1879. i 1908. (potonji je prvenstveno pod utjecajem venecijanske konferencije medjunarodnog Comitéa za pomorsko pravo, no zadržao je raniji sitem), španjolski od god. 1893., norveški od god. 1901., holandeski pom. trg. zakon od 28. prosinca 1924., te talijanski decreto-legge od god. 1928., dotično na najnoviji talijanski projekt od god. 1931., a da ne spomenemo naš jugoslavenski projekt. Dakako da je taj utjecaj u izvjesnim od spomenutih zakona veći, a u drugim manji, a neki su i dalje razvili načela francuskoga prava prema zahtjevima nauke. Odlučno je izvan utjecaja francuskoga prava ostalo anglosanksonsko pravo, koje pretstavlja sistem za sebe, no koji baš na području mortgage -a mrtvoga zaloga!) na brodove ide u pravcu kontinentalnoga prava.

Uostalom danas više hipoteka pokretnina nije nikakva osebujnost brodova. Iz istih pravnih i praktičnih razloga, koji su prouzrokovali uvodjenje hipoteke na brod, ustanovljena je hipoteka na riječne brodove (ladje), koja će vjerojatno uslijed ženevske konvencije od god. 1931. postati svojinom zakonodavstva svih kontinentalnih poriječnih zemalja, a koju poznaje već Njemačka u gradj. zak. od god. 1896. Francuska u zak. od 5. srpnja 1917., Belgija u zakonu od god. 1908., Holandija u zakonu od god. 1836., Švicarska u osobito značajnom zakonu o stvarnim pravima na riječne brodove od god. 1923.[9]) Svi navedeni zakoni izjednačuju riječnu hipoteku sa pomorskom glede samog publiciteta i sadržine joj, dočim joj je režim privilegija prilično raznolik (u Francuskoj terete riječne brodove samo privilegiji gradj. zak.).

I u avijatičkom zakonodavstvu pojavila se t. zv. zračna hipoteka u francuskom zakonu od god. 1924., koji primjenjuje naprosto na tu hipoteku pravila zakona o stvarnim pravima na riječne brodove od 5. srpnja 1917., pa ga je na tom putu slijedila Italija zak. od god. 1926., te naša država u zak. od god. 1928. (§ 14.), dočim su se u teoriji[10]) pojavili vrlo ozbiljni glasovi, koji obzirom na stvarnu strukturu samih zračnih vozila kao i osebujno ustrojstvo poduzeća, koja se bave avijacijom, opominju od slijepoga preuzimanja ustanova pomorskoga prava u zračno pravo. Naprotiv se preporuča

9) Taj zakon dolazi uostalom do primjene samo tamo, gdje nema mjesta primjeni saveznog svic. zak. od 25. rujna 1917. o osnutku prava zaloga na željezničkim i plovidbenim poduzećima i prinudnoj likvidaciji istih. Ovaj tekst smo konzultirali prema njegovoj reprodukciji u »Annuaire de legislation etrangere«, sv. 1923.

10) Stieber u Zeitschrift f. d. gesamte Luftrecht 1927. Sovjetski pisci ističu, da je zrakoplov u SSSR uopće van prometa, te dakako onda ne može u smislu sovjetskih zakona na njemu biti nikakovih stvarnih prava, pa ni zaloga ili hipoteke, kada bi se uvela. Njemačka delegacija je na sjednici CITEJAe istakla kao vladino stanovište u tekstu citiranu kritiku zračne hipoteke napominjući još, da je suvišna, jer pored državnih subvencija nema potrebe za stvarnom vjeresijom. Stanovište francuske i talijanske delegacije je bilo protivno. (Sr. Archiv f. Luftrecht 1931, 4. 191—193 Riese). Ipak je zračno-pravni otsjek njemačkoga nautičkoga društva na svojem 57. zasjedanju (prema Wüstendörferu Arch. f. Luftrecht 4, 224 sl.) načelno preporučio zračnu hipoteku, no i to, da se ona što je više moguće izjednači hipoteci nekretnina, a da se napusti kompromisni tekst njem. gradj. zak. za hipoteku na brodove. Za sada je medjutim u Njemačkoj moguće osnivati samo zalog na zrakoplove (v. Busse: Luftrecht 1920.). Ipak je protiv svake zračne hipoteke Brunetti o. c. str. 60 i sl. On smatra uopće potrebnim jače naglašivanje nezavisnosti zračnoga pomorskoga prava.

hipoteka na cjelokupnom našastaru poduzeća[11]), analogno francuskoj hipoteci ili nantissementu des fonds de commerce. Zakon naime od 17. srpnja 1909. je uveo u Francuskoj hipoteku pod imenom zaloga (nantissement) na fonds de commerce[12]) t. j. na trgovačko poduzeće, a onaj od 30. travnja 1906. na poljoprivredno gospodarstvo[13]), a švicarsko pravo čak poznaje u § 885. ogza registarski zalog stoke. — Pokušaj automobilske hipoteke u Italiji znači korak dalje u razvoju hipoteke pokretnina.

Sve to nam pokazuje, da hipoteka na brod kao hipoteka na pokretninu nije više pomorskom pravu isključivo svojstvena i da nije više osamljena, pa da ju ne treba više opravdavati samo pomorsko-pravnim razlozima, nego da su joj se pridružile brojne druge hipoteke pokretnina, a da uostalom što veći broj takvih hipoteka, gdje je njihov osnutak i opstanak tehnički moguće osigurati, smatraju poželjnim danas već i najuvaženiji teoretičari, napuštajući raniju rezervu spram hipoteke na pokretnine.[14]) Medjutim se moderna hipoteka pokretnina razlikuje od rimske po tome, što je ona knjižna ili registarska hipoteka, dočim je rimska bila čisto ugovorna t. j. nevidljiva hipoteka, što je poslužilo kao obrazloženje vincenneskom ediktu i svim protiv nje upravljenim kritikama, koje više prema tome ne pogadjaju moderne hipoteke.

Pitanje je dakako, da li se može uzeti, da je moderna hipoteka na brod pomorskomu pravu svojstven institut, koji je utjecajem na druge pravne grane njemu slične (zračno pravo) ušao i u to kao hipoteka drugih pokretnina. Mi držimo, da je brodska hipoteka u svom današnjem obliku institut gradjanskoga prava, koji je preuzet u pomorsko te dalje u druga prava, koja su se razvila pod utjecajem pomorskoga prava (zračno i riječno pravo), ali uvijek iz gradjanskoga, pri čem su ti drugi zakoni bili pod utjecajem normi o pomorskoj hipoteci uslijed sličnosti objekta tih hipoteka s brodom. Ta se pojava izjednačivanja ustanova raznih pravnih grana smatra povoljnom za ujedinjavanje pravnoga sistema, a ističe se katkada izmedju dokaza protiv teorije o partikularizmu pomorskoga prava, a može da služi i kao dokaz kako protiv potrebe i mogućnosti tako i za unifikaciju pomorskoga prava.[15]) Mi dakako ne možemo u tom (naime u pitanju unifikacije) zauzeti

---

11) Švic. cit. zak. od 25. IX. 1917. poznaje takovu za koncesijonirana željeznička i plovidbena poduzeća.

12) Schöndorf o. c. i l. c.

13) Schöndorf l c. Ova hipoteka zapravo pokazuje više zajedničkih crta sa zalaganjem warranta, kako to bolje odgovara ovomu institutu, pošto do nje dolazi predajom warranta, koji sadržaje po sudu ovjerovljeni popis založenih predmeta.

14) Tako i Ehrenzweig u VI. izdanju Kraınz—Pfaffovog sistema l. sv. str. 442. Schöndorf l. c. to osobito ističe i daje zaokruženi pregled teoretskih diskusija o tom problemu. kao i do onda (1910.) izvršenih legislativnih realizacija i odnosa prakse spram njih.

15) Pokret za medjunarnodnu unifikaciju pomorskoga prava je našao teoretski osnov u vrlo jako ukorijenjenoj nauci o partikularizmu pomorskoga prava, koja je našla svoj najmoderniji izraz u Ripertu, Parizl929. sv. I., str. 78 sl., koji nalazi, da su osebujne značajke pomorskoga prava velika tradicijonalnost tendencija k jedinstvenosti u svim zemljama t. z. njegova internacijonalnost i njegovo sazdanje na običajnom pravu, te na tom osniva autonomni bitak pomorskoga prava. Starija nauka (Danjon, Desjardins, Pardessus) je mnogo oštrije odredjivala značajke pomorskoga prava, te je naučavala, da je pomorsko pravo nepromjenljivo i svagdje jednako i na običajnom pravu isključivo sazdano, a uslijed toga joj je i granica pomorskoga prava spram ostaloga pravnog sistema pojedinih

nikakovo stanovište, tim manje, što je to samo vrlo mali isječak u kompleksu činjenica, koje se tiču ovog vrlo interesantnog pravnog problema.

Taj historički razvoj je uotalom bio neizbježiv, ako se uzme u obzir činjenica, da je rimska hipoteka pokretnina bila potajna, pa je zaista pretnr brod i druge pokretnine dobila više ili manje knjižni, registarski značaj, te su na nju primjenjena načela specijaliteta i publiciteta[16]), koja su inače značajna za zemljišne knjige i stvarna prava na nekretninama, a ujedno je

---

država bila jako istaknuta. Takove oštre formule mogu se lako protumačiti romantičkim duhom onoga doba, kako to i Bonnecase čini (koji je problemu romantizma u pravu posvetio posebno djelo), ali je u stvari i moderna nauka ostala s Ripertom na ovom stanovištu, pa je time omogućena danas već dosta opsežna unifikacija. Danas daju jako uporište nauci o partikularizmu pomorskoga prava sada već 6 bruseljskih konvencija i talijanski projekt pomorskoga zakona od god. 1931. Naprotiv Bonnecase u svojem djelu »Le droit commercial maritime. Son particularisme. Paris 1930. kao i svojim ostalim djelima i raspravama zastupa stanovište jedinstva pravnoga sistema, te naročito niječe pomorskomu pravu svaki partikularni opstanak. Prema njemu je pomorsko pravo naprosto dio pravnoga sistema svakoga naroda, u čijem sadržaju nema niiednog osebujnog pomorskopravnog instituta, te je prema tome isključena svaka internacijonalna unifikacija, jer joj je pretpostavkom unifikacija čitavoga pravnoga sistema. U protivnom slučaju će se samo srušiti postojeće jedinstvo nacionalnoga prava bez koristi za unifikaciju pomorskoga prava, pošto će i onako sudovanje svake države unificirane tekstove i institute tumačiti u okviru svoga pravnoga sistema, pa će tako opet doći do znatnih razlika. Jednako tako on niječe sve naročite formalne značajke pomorskoga prava, a napose njegovu tradicijonalnost, koja po njemu danas ništa drugo ne znači nego abdikaciju zakonodavca u ruke brodovlasnika, osigurača t. j. naprosto svih moćnih kapitalističkih skupina, koje svojim formularima stvaraju nove, dakako jednostrane i manje više jedinstvene, internacijonalne kodifikacije, koje su medjutim, prema rečenomu autoru, na često protuzakonitoj osnovici, no mogu se održavati hvala vjeri judikature u partikularizam pomorskoga prava. Hipoteku na brod navodi Bonnecase (o. c. str. 242) kao tipični primjer, koji pokazuje, kako se polagano izjednačuju sve grane privatnoga prava izmedju sebe, a kod nje nalazi dalji dokaz da zapravo unifikacija pomorskoga prava znači zadiranje u najdelikatnije dijelove pravnoga sistema sudjelujućih država, u konkretnom slučaju u organizaciji publiciteta stvarnih prava.

Napominjemo još, da se na problem autonomije pomorskoga prava, koji je kako rekosmo od tolike važnosti za djelo njegovo unifikacije i prema tome i za buduću izgradu hipoteke, i Gidel navraća u djelu »Le droit international public de la mer«, sv. I., str. 6—7, pa nalazi značajku osebujnosti pomorskoga prava u smislu svoje definicije, da je to pravo pomorskoga miljea, baš u tome, što se ono odnosi na objekt različit od onoga ostalih pravnih grana. Talijanski pisci su svi uglavnom »partikularisti«, no s različitim obrazloženjima. Tako Scialoja u »Sistema del diritto della navigazione«, Roma 1930., nalazi mu osnov u jedinstvenosti fenomena plovidbe, na koji se odnose svi javno i privatno pravni propisi pomorskog, pa i riječnog i zračnog prava (dakle vrlo slično Gidelu), a Berlingieri u internacijonalnosti i sigurnosti plovidbe.

Zanimljivo je, da u zbirci »Studii di diritto commerciale in onore di Cesare Vivante«. Escarra, francuski profesor i juridički savjetnik kineske vlade i Ripert daju izraza svojemu partikularističkomu shvaćanju, koje u ostalom bar u odnosu trgovačkoga i gradjanskoga prava dijeli sam Vivante, protivno svojim ranijim spisima, a Cogliolo zastupa tezu jedinstvenosti kako s naučnog tako i s kodifikatornog gledišta gradjanskoga, trgovačkoga no napose i željezničkoga, pomorskoga i zračnoga prava, što je osobito značajno obzirom na tendencije talijanskih projekata i zakonodavstva. U istoj zbirci Fehr ističe potrebu, da se zakonodavstvo prilagodi potrebama prakse, a ne teoretskim konstrukcijama, pa to osobito vrijedi za pomorske institute, kojih je unifikacija poželjna, pa u vidu iste treba postupati i u unutarnjem državnom zakonodavstvu.

16) Brunetti sv. I., str. 387.

uslijed toga razvoja i diskontinuiteta izmedju stare hipoteke pokretnina i naše moderne hipoteke shvatljiva opreznost teorije i zakonodavstva.[17])

Pomorska realna vjeresija prije i poslije uvodjenja hipoteke na brod.[18])

Pomorstvo t. j. privreda plovidbom je svakako jedan od onih dijelova ljudske gospodarske djelatnosti, koji je izložen još i danas najvećem riziku, a da istovremeno traži velike kapitale. Može se reći da je taj rizik bio u prošlosti relativno mnogo veći nego u bilo kojoj drugoj trgovačkoj djelatnosti, dočim je u novije i najnovije doba dakako taj rizik pao na minimum, ako se uzme u obzir koliki je bio pred više stoljeća, no zato svejedno ostaje i danas pomorstvo izvrgnuto još uvijek vrlo velikim nesigurnostima, od kojih je sačuvana suhozemska privreda. Razumljivo je stoga, da su se u pomorstvu najprije pojavili instituti poput pomorskoga zajma, koji je vršio funkciju osiguranja[19]), i druge slične pogodbe[20]), da se razvije u osiguranje najprije pomorsko a onda opće, dalje kao komanditna društva[21]) i t. d., a koji su imali i tu svrhu, da umanje rizik brodovlasnika. Jednako tako i baš zbog velikoga rizika pomorske plovidbe posve je sigurno da je pomorstvo uvijek imalo najživlju potrebu za vjeresijom, pa i za stvarnom vjeresijom, te nema dvojbe, da se je pomorstvo njime razmjerno obilato služilo. U rimskom pravu i u grčkom služila je u tu svrhu pored pomorskog zajma kako hipoteka na brod tako i na teret[22]), pa imademo i spomenika, koji nam pokazuju, kako se već antikno pomorstvo služilo ovim institutom za jačanje svoje vjeresije.[23]) Velimo jačanje, jer je u stvari antikna pomorska vjeresija ostala uvijek osobna vjeresija, te se nije pretvorila u pravu stvarnu vjeresiju, pošto je hipoteka redovno služila samo za jačanje već postojećega foenus nauticum-a«[24]) Antikna pomorska vjeresija je bila vrlo skupa, jer nije bilo ograničenja kamatnjaka. Čak i po Justinijanovu pravu, ako pristanemo uz mnijenje Huvelinovo, nije bio ograničen kamatnjak pravoga »foenus nauticum-a«, naime zajma, koji je još uvijek pod uvjetom sretnoga prispjetka u luku odredišta, nego bi se to ograničenje Justinijanovo ticalo samo pomorskih zajmova od časa stignuća broda u luku odredišta, t. j. od časa, kada je zajam postao bezuvjetan te prema tome pomorski vjerovnik ne trpi više rizik pomorske plovidbe.[25])

---

17) Tako n. pr. Vidari: Corso di diritto commerciale t. V. br. 4788., opravdava hipoteku na brod time, šo brod nije ni pokretnina ni nekretnina, no stvar svoje vrste.

18) U ovom odjeljku mimoilazimo »foenus nauticum necessarium«, jer se kod toga radi o kratkoročnoj brodskoj stvarnoj vjeresiji, koja danas više ne igra uloge, a koja uopće nije od interesa s gledišta dugoročne pomorske stvarne vjeresije.

19) Huvelin—Lewy Bruhl o. c. str. 196. — 20) Ripert o. c. III., str. 364.

21) Goldschmidt o. c. str. 201. sl. — 22) Huvelin—Lewy Brühl o. c. str. 260. sl.

23) Ambelouis o. c. misli, da hipoteka na brod nije prodrla u rimsku praksu, čemu da je uzrok pomanjkanje publiciteta i otežćavanje brzine kupoprodaje broda kao trgovačkoga posla. Ovaj posljednji razlog navodi i edikt od Vincennesa.

24) Huvelin—Lewy Brühl o. c. str. 212. sl.

25) Huvelin o. c. str. 197. sl. Ne dirajući u samu egzegetsku stranu toga pitanja priznajemo, da nam se to rješenje ovoga pitanja čini logičnim, pošto bi u vrelima spomenuti kamatnjak išao ispod minimuma obzirom na prekarni položaj pomorskoga vjerovnika.

Kako bilo da bilo, pomorstvo antike unatoč svojega visokoga razvoja nije sebi stvorilo pogodnijega specifičnoga stvarnoga vieresijskoga vrela od pomorskoga zajma i rimske hipoteke, pa su ta dva instituta s izvjesnim preinakama prešla u srednji vijek, no tu više nije bilo unatoč crkvenih zabrana uopće nikakvoga kamatnog ograničenja kod pomorskog zajma.[26]) Sredovječna je pomorska plovidba bila izvrgnuta još i većim nedaćama od antikne, pa su stoga pomorski zajmovi postali češća pojava, no uz oštro naglašen stvarni i osigurni[27]) značaj, a ovo je potonje u tolikoj mjeri, da su gotovo izgubili vjeresijski značaj. S druge strane se počela u novom vijeku gubiti pomorska hipoteka, djelomice radi izravnoga podupiranja mornarica sa strane državnih vlasti, a djelomice iz formalno-juristi čkih razloga.[28]) Juristička reakcija se osnivala na tome, što se počelo u novom vijeku shvaćati nespojivima pojmove pokretnine i hipoteke, pa je donekle bila opravdana, ako se uzme u obzir, da su neki francuski sudovi došli dotle, da su proglasili brod nekretninom[29]), kako bi opravdali okolnost, da se na nj može osnovati hipoteka. Ta je teorija imala svoju osnovicu u maksimi »res mobilis res vilis«, pa je u toliko imala pravo, što brodovi zaista nisu »res vilis«, ali je očito pravne pojmove odvodila odveć daleko od pravilnoga shvaćanja, da bi se mogla održati[30]), premda uostalom neki pisci i ove izraze razumijevaju tako, da su ti sudovi htjeli samo izjednačiti stvarna prava na brod i nekretnine.[31])

Tako je bilo ili je izgledalo normalnije, da se hipoteka ukine, kao što se to učinilo za Francusku već spomenutim ediktom, — tim više, što je bila — kako rekosmo — potajna. Time je medjutim pomorstvo ostalo bez najpovoljnije mogućnosti, da si pribavi stvarnu vjeresiju. Jedino u području anglosaksonskoga prava i u dijelovima Njemačke održali su se instituti odgovarajući hipoteci, koji su u anglosaksonskim zemljama zadržali kontinuitet do danas i koji su bar u Engleskoj uvijek pružali pomorstvu potrebnu stvarnu vjeresijsku podlogu, koja je postigla u cijelosti svoju svrhu, da vjeresiju uputi u pomorske pothvate, hvala tradicijama i velikoj sklonosti engleskoga kapitala poslovima te vrsti.

Kontinentalni kapitali su medjutim, osobito u Francuskoj i Belgiji, pokazivali veće nepovjerenje spram mora, pa kako je i hipoteka ukinuta, to su si i brodovlasnici mogli priskrbljivati potrebne im kapitale lih putem lične vjeresije. Postojale su naime i sada u zemljama francuskoga zakonodavstva još dva oblika stvarne pomorske vjeresije: pomorski zajam prije početka putovanja i ručni zalog broda, koji su oba zadržani i u francuskoj

---

26) Goldschmidt o. c. sr. 268. n. 51. — 27) Ripert III. str. 263.

28) Tako kod Desjardinsa t. V. cit. rješidba liliskoga suda, koja nalazi, da ne može biti hipoteke na brod s razloga, što se ta stvar ne može donijeti pred echevina (priseznika!), te se ne može pred njime hipotecirati, a taj se oblik smatra bitnim za valjano hipoteciranje pokretnih stvari.

29) N. pr. parlamenat u Bordeuauxu u svom načelnom rješenju od 26. lipnja 1612. (kod Desjardinsa t. V. 358).

30) Wustendörfer o. c. i to za Njemačku glede hipoteke na brod prije recepcije rimskoga prava, a koja je po njemu bila identična onoj na nekretnine.

31) Tako Valroger o. c. nakon što je na str. 79. istakao, kako je ideja, da su najvrednije stvari nekretnine nužno tražila, u 190 C. C. izričito isticanje pokretnoga značaja broda, na str. 80. navodi Cleiracovo mnijenje, da je navedeno stanovište sudova zapravo brodovima samo obzirom na hipoteku davalo značaj nekretnina. Pa i Ripertova teorija (sv. I. str. 431. sl. i str. 489.) takodjer ne će brod smatrati običnom pokretninom.

ordonansi od god. 1681. i u Code Napoleonu, kao i u svim njegovim srodnim stranim zakonima, ali nijedna od njih nije zadržala praktične važnosti.

U stvari naime pomorski zajam prije početka putovanja, kojemu Code de Commerce daje u § 191. deveto mjesto medju privilegijima na brod, nije uopće bio više upotrebljiv ni u vrijeme ordonanse od god. 1681. Ako naime brodovlasnik želi prije putovanja, da si pribavi realno stvarnu vjeresiju, t. j. ako brod nije još u nuždi, ne će ga uopće naći, jer pored velikoga rizika, koji je u samoj naravi posla, postoji još rizik osam privilegija prije te tražbine, a taknuti će s njom i dobiti prednost i drugi kasniji davaoci pomorskih zajmova, pa će vjerovnik vrlo lako ostati bez stvarnoga jamstva. Prema tome će biti i na odgovarajući način skupa, a to će vjeresiji uzeti svaku praktičnu vrijednost[32]). Možda bi se taj institut bio mogao održati, da se mogao spojiti s osobnom vjeresijom, ako bi se uglavkom stranaka bila mogla isključiti aleatornost. No to je odlučno zanijekalo francusko pravosudje, što uostalom posve odgovara teoriji, ali u pomorskim stvarima nije se pravosudje uvijek vezalo toliko uz teoretsku ispravnost rješavanja, nego je popuštanjem praksi i kompromisima igralo često pravo stvarajuću ulogu.[33]) [34]) Tako — kako, kaže Millet[35]) — pomorski zajam je ostao više trgovačka spekulacija no kreditna operacija.

Drugi oblik stvarne vjeresije, naime ručni zalog, naprosto ne dolazi u obzir, jer su njegove pravne pretpostavke takove, da brodu oduzimlju svaku ekonomsku vrijednost. Da bi naime vjerovnik mogao održati svoje stvarno pravo zaloga, mora držati brod, a da ga svejedno ne smije u privredne svrhe upotrebljavati (§ 459., 1372. o. g. z., tako i u francuskom pravu), pa je time brod imobiliziran.[36]) Tomu se nastojalo doskočiti u Francuskoj prije uvodjenja hipoteke tako, da se brod prividno proda vjerovniku, a ovaj je protupismom izjavio, da mu je brod samo založen i prepušta ga na uživanje dužnikovo. Mora se priznati, da je rješenje duhovito, ali budući da će se uslijed prividne prodaje brod voditi pod imenom vjerovnika, to će ovaj biti izvrgnut svim tužbama, koje se opravdano smiju uperiti protiv brodovlasnika tako, da i ta stvarna vjeresija ne će biti osobito jeftina, dočim će opet dužnik zavisiti o lojalnosti vjerovnikovoj.[37]) Napomenuti treba, da je francusko pravosudje ovdje izilazilo jako ususret potrebama prakse, te je vrlo susretljivo prema strankama primjenjivalo zakon na gore opisani pravni posao.[38]) Ipak se u trgovačkim krugovima moglo reći obzirom na pomanjkanje pri-

32) Millet u Bull. Soc. Legisl. Comp.: L hypothèque maritime str. 97. sl.

33) Tako je bilo vrlo široko tumačenje sudova kod primjene zakona u Francuskoj na klauzule o ograničenju odgovornosti brodovlasnika, pa su kod toga stanovišta ostali i iza toga, kako su neki trgovački sudovi počeli da usvajaju Bonnecaseovo stanovište, koje je protivno tim klauzulama. Tu je sudovanje stvorilo odnosno usvojilo novo pravo, koje je praksa stvorila, pa bi slično mogla i u našem slučaju djelovati.

34) Početkom šesdesetih godina je de Courcy prorokovao nužnomu pomorskomu zajmu veliku budućnost, no već par godina iza toga je propalo bankarsko poduzeće, koje je on osnovao u svrhu njegovanja tih posala.

35) Millet l. c. str. 97. sl.

36) Lyon Caen, VI. str. 264., zgodno kaže, da se pomorska stvarna vjeresija traži, kako bi se moglo preduzeti pomorsku plovidbu, a ako se ovim putem (zalogom) dodje do njega, postizava se baš protivna svrha.

37) Franck Louis: De l'hypothèque maritime. Droit comparé et conflits des lois. Autran XI. str. 256. sl.

38) Lyon Caen, VI. N. 1612.

kladnoga sredstva za stvarnu vjeresiju, da su brodovi u tom pogledu van zakona.[39])

Na našem pravnom području su takodjer sudovi svojim rješidbama stvorili usuprot shvaćanja teorije mogućnost stvarne vjeresije, kojoj je medjutim ta pravosudna osnovica ostala prekrhka tako, da se ipak nije razvila. Uostalom na to ćemo se vratiti prigodom prikazivanja našega prava. Za ranije francusko pravo Ripert[40]) ide tako daleko, da smatra, da je zalaganje broda nemoguće na drugi način nego rečenom prividnom prodajom.

Pomorska vjeresija je u zemljama francuskoga prava bila polovicom XIX. vijeka skučena unatoč spomenutoga de Courcyevoga pokušaja za osobnu vjeresiju, dočim se baš u to vrijeme počelo pomorstvo razvijati u do onda nevidjenim razmjerima i tako imobilizirati u brodovima silne kapitale, od kojih se velik dio morao vjeresijskim putem dobaviti, pa se baš zbog toga potreba za hipotekom kao sredstvom za stvarnu vjeresiju živo osjećala. Dakako da zakonodavna rješenja toga problema, koja je donio XIX. vijek, nisu baš pogodila cilja unatoč primjetnoga napretka naprosto stoga, što nisu temeljito riješila čitav skup problema, tičućih se privilegija na brod i organizacije stvarnih prava na brod, tako te nisu s jedne strane očuvala hipoteku od slabosti, koju uzrokuju u javnim knjigama nevidljivi privilegiji, i što nisu stvarna prava na brod uopće podvrgnuli knjižnomu režimu, što je moguće bliže onome nekretnina u državama, koje poznaju zemljišne knjige, jer brod iako je pokretnina, te se ima svagdje, gdje zakon naročitu iznimku ne čini, takovom smatrati (n. pr. u nasljednom pravu), to ipak svojom ogromnom vrijednošću, važnošću pravnih posala, koji se odnose na stvarna prava na brod i očevidnim potrebama prometa, a osobito pomorske vjeresije, svakako ide medju dobra, za koja se preporuča knjižni sistem osnivanja i prenošenja stvarnih prava, kao što s druge strane njegova faktična priroda takav režim lako podnosi. To je uostalom put, kojim su pošli moderni zakoni i zakonski projekti, od kojih spominjemo talijanski projekt od god. 1931., holandesku kodifikaciju od god. 1924., norveški zakon od god. 1901., švicarski zakon o stvarnim pravima na riječne brodove od god. 1923., i t. d., a i teoretičari preporučaju taj sistem: tako Brunetti, Berlingieri, Wüstendörfer i Ripert. Dapače Ripert ide tako daleko, da dokazuje, da je današnje francusko pravo već na označenom stupnju razvoja.[41])

Uvodjenje hipoteke na brod je bilo osobito u Francuskoj (francuska trgovačka mornarica je u drugoj polovici XIX. vijeka proživljavala tešku krizu) dočekano vrlo velikim nadama, pa je vjerojatno stoga i razočaranje bilo tako jako, jer se nije uvijek jednako ispravno ocjenjivala uloga stvarne vjeresije, koja je samo jedan od mnogih čimbenika, koji mogu da djeluju na razvoj izvjesne trgovačke mornarice. U prvih naime deset godina opstanka hipoteke na brod nije bilo uzeto više od 124 milijuna franaka hipoteke, a od toga otpada na račun države najveći dio. Pošto se neuspjeh pripisivao otporu osiguračа protiv hipoteke,[42]) to je zakon od 10. prosinca 1874. izmijenjen, te je zakonom 10. srpnja 1885. uz još neke izmjene pružena jača mogućnost razvoja pomorske vjeresije. U stvari je tu vjeresiju do god. 1913. iskoristilo

39) Ripert, sv. II. str. 14.

40) Vidi glede toga naročito Wüstendörfer o. c. § 24. o. brodskom registru obzirom na njemačko pravo.

41) Ima naknadno da se stilizira.

42) Vidi niže odsjek o hipoteci i osigurnini.

5090 brodovlasnika za 1246 milijuna (predratnih) franaka, a od toga otpada na brodove u gradnji za privatnike 240 milijuna, a na gotove brodove 336,661.162 fr. za 3936 hipoteka, dočim je država vjerovnik za 669 mil., ili godišnji prosjek kroz to vrijeme u Francuskoj je 101 upis i 8,632.337 fr. hipoteka na gotove brodove.[43])

(Nastavit će se.)

Pravosudje

a) Gradjansko

»Nemo pro praeterito alitur« ne vrijedi za naše pravo.

Rješidba Stola sedmorice, od. B, od 16. svibnja 1935., br. Rev. 255/35.

(Okružni sud u Ljubljani II. Po. 254/34., Apelacioni sud u Ljubljani I. Pl. 13/35.)

Razlozi: Tuženik je 7. prosinca 1932. uložio tužbu protiv tužiteljice za rastavu od stola i postelje, ali ta parnica nije bila još riješena u času, kada je bila uručena konkretna tužba, o kojoj se ovdje radi. Na tužiteljičin prijedlog od 24. lipnja 1933. sud joj je priznao razlučeno boravište i privremenu alimentaciju, počevši od 1. srpnja 1933. dalje. S konkretnom tužbom, uloženom dne 30. travnja 1934., traži tužiteljica od tuženoga, svoga muža, da joj plati, prema mjerilu od mjesečnih D 2.000, još D 6.200 kao izdržavanje za već proteklo vrijeme od 14. veljače 1933. do 30. lipnja 1933. i obrazlaže svoju tužbu time, da ju je tuženik dne 14. veljače 1933. bez razloga i bez sudske odluke otjerao iz zajedničkog stana. Tuženikovu pak obvezu plaćanja izvodi tužiteljica u svojoj reviziji iz propisa §-a 1042. o. g. z., jer da iz riječi toga propisa nikako ne slijedi, da bi uvijek samo treća osoba bila ovlaštena na takav zahtjev, a ne i onaj, u čiju korist se trošilo. — To pravno shvaćanje sasvim je pogrješno, te je prizivni sud imao pravo, kada ga je zabacio. Jasno je naime, da vjerovnik ne može sam sebi platiti svoju tražbinu, nego može to da učini ili dužnik ili pak mjesto dužnika treća osoba. To proizlazi već i iz bitnosti pojma obveze, kako ju definira § 859. o. g. z., po kojem prema ovlašteniku stoji uvijek obvezanik, dužnik davanja ili činidbe. Zato u jednoj fizičkoj osobi ne mogu biti u isto vrijeme spojeni subjekti prava i dužnosti iz iste obveze, kako to izvodi tužiteljica, jer da je žena sama ispunila obvezu alimentiranja, koju je imao njezin muž prema njoj, i da zato ona postaje ovlaštenicom po §-u 1042. o. g. z. — Prvostepeni i drugostepeni sud odbacili su tuženi zahtjev nadalje i zato, jer da nitko ne može zahtijevati alimentaciju za unatrag i za to pravno mišljenje navode suglasno propis §-a 1418. o. g. z. S pravom prigovara revizija obim presudama, da su u tome pogriješile, iako im istovremeno priznaje, da su pri tome u skladu s pretežnim dijelom dosadanje judikature i literature. Revizijski sud je potvrdio izvode revizije iz ovih razloga:

Za stanovište, da se ne može zahtijevati alimentaciju unatrag navodi se kao jedini argumenat propis rimskoga prava »nemo pro praeterito alitur«. Istina je, da je u rimskome pravu vrijedilo to načelo, koje je došlo do izražaja i u rečenicama kao n. pr. »in praeteritum non vivitur« ili »quod petis, intus habes« i sličnim. Ta pravna načela očito proizlaze iz toga, da se izdržavanje ili alimentacija već po svojem pojmu i biti može zahtijevati samo za budućnost; za prošlost da se njezina svrha t. j. stvarno udovoljenje potrebama života ne da postići. Alimentaciona tražbina za prošlost ili unatrag da je zato pojmovno nemoguća, jer je njeno ispunjenje nemoguće, budući da se po fiziološkim načelima izdržavanje (hranjenje) mora svaki dan izvršiti. Ali se iz našega pozitivnog prava ne može nikako izvesti, da su i naši zakoni prihvatili to pravno načelo rimskoga prava. Pogrješno je pozivati se na § 1418. o. g. z. Taj zakonski propis govori samo o tome, da valja alimentaciju (hranarinu) plaćati svaki mjesec unaprijed. S tim u savezu bit će dobro, da uvažimo i druge srodne propise, n. pr. §§-a 1242., 1285., o. g. z., dalje § 502. grpp., pa §§-e 372. i 391. izvršnoga reda. Iz svih tih zakonskih propisa, a u savezu s naravi same stvari, slijedi, da je s propisom §-a 1418. o. g. z. zakonodavac namjeravao, da se hranjeniku (uživaocu alimentacije) pomogne, da bi za odredjeno vrijeme unaprijed imao osigurana sredstva, koja su mu potrebna, da namiri potrebe života. Navedeni zakonski propis ostvaruje dakle za hranjenika samo pravo, a za obvezanika samo dužnost. Ako je dakle potonji po zakonu obvezan, da daje nešto već unaprijed, tim više je obvezan, da dade ono, što je propustio dati, s čime je u zakašnjenju. Kad bi zauzeli protivno stanovište, došli bi do te apsurdnosti, da bi obvezanik, koji je u zakašnjenju, za kršenje svoje obveze primio još nagradu, dok bi se potpora koju je zakon namijenio hranjeniku, pretvorila za ovoga u veliku štetu. To će nam biti još jasnije, ako si predočimo spomenuti propis »nemo pro praeterito alitur« u svim njegovim posljedicama i ako ga do kraja logički izvedemo. Ako naime dozvolimo, da gornja rečenica vrijedi kao pravna norma, onda bi ovlaštenik, koji tuži na plaćanje alimentacije, došao do njezina stvarnoga uživanja tek onoga dana, kada bi ovrha bila s uspjehom provedena. Svaki naime zahtjev, usmjeren na plaćanje alimentacije n. pr. od dana uložene tužbe unaprijed, pokazao bi se sa navedenoga stanovišta kao nelogičan i sâm sebi protuslovan. Bilo bi u moći obvezanika, da što više zategne parnicu i ovrhu, jer »nema izdržavanja za unatrag«, i obzirom na takav postupak još bi bio nagradjen time, da bi bio oslobodjen plaćanja alimentacije sve do dana stvarnoga plaćanja putem ovrhe. Spomenuto načelo rimskoga prava neodrživo je takodjer sa stanovišta §-a 1480. o. g. z. U tome se zakonskome propisu izrijekom priznaje trogodišnja zastara za alimentaciona davanja naime za svaki pojedini mjesečni obrok. Zakon dakle sam ustanovljuje, da tražbina na alimentaciju ostaje za vrijeme kroz tri godine, a taj bi zakonski propis bio bez svakoga značenja i smisla, kada bi se priznavalo načelo, da nema alimentiranja za unatrag, jer bi po tom načelu svaki zahtjev alimentacije ugasio istoga dana, kada je i dospio, tako da zastara uopće ne bi mogla ni početi. Protivi se takodjer pojmu pravednosti, da bi treća osoba, koja je uzdržavala uživaoca, imala pravo po §-u 1042. o. g. z. zahtijevati povrat plaćenoga ili danoga, dok bi hranjeniku samome to pravo bilo uskraćeno. — Svi ti razlozi dokazuju, da načelo »nemo pro praeterito alitur« nema za naše pozitivno pravo drugoga značenja nego li onoga fiziološkog ustanovljenja, nikako mu se pak ne može dati značaj pravne norme. Iz razloženoga također slijedi, da je tužiteljičin zahtjev pravno osnovan sa stanovišta §-a 91. o. g. z. Budući da se pak oba niža suda radi svojega protivnoga stanovišta nisu bavila s tvrdnjom tužiteljice, da joj je tuženik onemogućio skupno stanovanje i da je s time dao povoda za njezinu tužbu, što je tuženik porekao, a osim toga je i visina zahtijevanih mjesečnih alimentacionih obroka sa stanovišta pristojnoga izdržavanja (§ 91. o. g. z.) sporna, valjalo je obje niže presude poništiti i stvar vratiti prvome sudu, da o njoj ponovno sudi i raspravlja.

[43]) Ripert, II. str. 26.

b) Trgovačko

Na temelju presude proti javnome trgovačkome društvu ne može se voditi neposredno ovrha na imovinu članova društva, nego se mora ishoditi prije osuda protiv samih članova.

Rješidba Stola sedmorice od 30. travnja 1936., br. Rev. 1765/1/35.

(Osuda Sreskoga suda I. od 21. veljače 1935., III c. P. 61/35/3. — osuda Okružnoga suda u Zagrebu od 12. lipnja 1935. br. Pl. 1089/35.)

Na tužbu tužitelja G. I. iz Z., protiv tuženih ing. K. F. iz Z. i ing W. J. iz Z., radi D 10.458.91 spp.,

sreski sud I. u Z je sudio: Dužni su tuženi ing. K. F. i W. J., solidarno platiti tužitelju G. I. D 10.458.91 sa 5% kamata od 26. siječnja, koji teku do isplate, i D 1.061 parničnog troška za 15 dana pod prijetnjom ovrhe.

Obrazloženje: Tužitelj izlaže činjenično stanje stvari ovako:

Pravomoćnom i izvršivom osudom Okružnoga suda u Zagrebu osudjena je tt. U. gradjevno poduzeće i tehnička poslovnica K. i W., da plate tužitelju glavnicu od 8.017 sa 6% kamata od 20. prosinca 1924. i parnični trošak od D 948, Tt. U.

gradjevno poduzeće i tehnička poslovnica K. i W. platila je tužitelju nakon izričenja prvostepene osude dne 6. srpnja 1933. na račun glavnice D 2.977 i na taj iznos otpadajuće kamate, tako da je tužioc ostao nepodmiren za ostatak glavnice od D 5.040 sa 6% kamata od 20. prosinca 1926. do isplate, a za parnični trošak od D 1.948.91, od kojega se imade odbiti tt. U. dosudjeni trošak protuizvedenja od D 85, tako da još ostaje D 1.863.91.

Za gornje potraživanje zatražio je tužilac dozvolu izvršenja na pokretnine tt. U., koja je zaključkom Okružnoga suda u Zagrebu od 31. prosinca 1934. br. I.2447/1. U., koja je zaključkom Okružnoga suda u Zagrebu od 31. prosinca 1934. br. I.2447/1. dozvoljena. te je trošak ovršne molbe obredjen sa D. 252. Po ovoj dozvoli izvršenja pokušao je tužilac dana 18. siječnja 1935., da provede ovrhu u prostorijama tužene tt. U. U prostorijama tužene zateklo je sudsko povjerenjtsvo drugotuženog W. J., koji se je usprotivio ovrsi i izjavio, da tt. U. gradjevno poduzeće i tehnička poslovnica ne postoji više, već da se tu nalazi novoosnovano društvo U. gradjevno d. d. i da ne dozvoljuje, da se provadja ovrha. Trošak ove ovrhe iznosi ukupno D 258.

Tuženi K. i W. bili su članovi javnog trgovačkog društva tt. U. gradjevno poduzeće i tehnička poslovnica K. i W. u času podizanja tužbe. Tužitelj, kako iz naprijed navedenoga proizlazi, nije uspio da svoje potraživanje naplati iz imovine već ranije tužene i osudjene tt. U. gradjevno poduzeće, pak stoga ustaje ovom tužbom i traži platež od tuženih, kao lično odgovornih drugara (§. 88. trg. zak.). Tužitelj stoga potražuje od tuženih: 1. Ostatak glavnice iz parnice P. 853/34. D 5.045; 2. 6% kamata od 20. studenoga 1924. do 20. siječnja 1935. D 3.045; 3. Parnični trošak P. 853/34. D 1. 863.91; 4. Trošak ovršne molbe I. 2447/34. D 252; 5. Trošak ovrhe I. 2447/34. D 258; — ukupno D 10.458.91.

U dokaz istinitosti gornjih navoda poziva se tužitelj na presudu Okružnog suda u Zagrebu od 9. lipnja 1924. br. 39696/gr. P. 853-24, na zaključak Okružnog suda u Zagrebu od 31. studenoga 1934. br. I. 2447-34, na spis Okružnoga suda u Zagrebu I. 2447-34. i konačno na dokaz saslušanjem stranaka. Predlaže stoga, da tuženi budu presudjeni prema zahtjevu tužbe.

Tuženi odgovarajući na tužbu priznavaju, da je činjeničko stanje iznešeno pred sud po tužitelju u cijelosti istinito. No protive se nazočnoj tužbi na osnovu § 88. trg. zakonika, tvrdeći, da vjerovnik javnog trgovačkog društva ne imade pravo protiv njih na temelju iste zakonske ustanove voditi ovrhu neposredno, odnosno ovrhu nastaviti na osnovu osude, donesene protiv društva. Tvrde stoga, da nazočnoj tužbi nema mjesta i stavljaju prijedlog, da se tužitelj odbije sa tužbom.

Ovaj sud, obaziruć se brižljivo na posljedak cijele rasprave i svih izvedenih dokaza, uzima za dokazano po svojem slobodnom uvjerenju stečenom na osnovu priznanja tuženih slijedeće činjenice: Da je postojalo protokolirano javno trgovačko društvo t. t. U., gradjevno poduzeće i tehnička poslovnica K. i W.; zatim da su tuženi bili protokolirani članovi toga javnog trgovačkog društva; dalje da je isto javno trgovačko društvo presudjeno, kako to izlaže tužitelj, i konačno da utuženi ostatak duga, kamata i troškova još nije tužitelju plaćen. — Ostaje dakle, da se riješi medju parničnim strankama jedino pravno i sporno pitanje, može li se osuda, koja je izdana i koja glasi protiv javnoga trgovačkoga društva ovršiti i protiv članova istoga javnoga trgovačkoga društva, a da se iste članove posebno i lično ne tuži.

Za valjano rješenje ovog pitanja valja se svakako osvrnuti na slijedeće: 1. je li javno trgvačko društvo samostalni pravni subjekt i to: a) sa stanovišta materijalnoga prava; b) sa stanovišta procesualnoga prava; — 2. je li javno trgovačko društvo od svojih članova različni pravni subjekt?

Ad 1-a). Ustanova §-a 63. trg. zakonika kaže, da društva trgovačka mogu pod svojom tvrtkom sticati prava, preuzimati obveze, sticati vlasništva i inih prava na pokretna dobra, te u parnicama stajati u svojstvu tužitelja i tuženoga. Iz ovoga slijedi, da je javno trgovačko društvo *subjekt*, koji je sam kao takav sposoban da stiče prava i preuzima obveze. Vidi se, da je to moguće tako, da javno trgovačko društvo nastupa kao sasvim samostalni i od nikoga neodvisni subjekt u obvezi. Vidi se to dalje n. pr. iz ustanove §-a 88. trg. zak., koja kaže, da članovi javnog trgovačkog društva jamče svojim imetkom *solidarno za obveze društvene.*

Dakle predlaže sa stanovišta materijalnoga prava jednakopravni subjekti, t. j. javno trgovačko društvo s jedne strane, a njegovi članovi s druge strane, koji za obveze baš samoga društva kao takovoga jamče solidarno, odnosno solidaritet obveze predleži izmedju društva i njegovih članova za obveze društvene prema trećim kao kontrahentima. — Vidi se to dalje iz ustanova §-a 90. trg. zakonika, koja govori o zastupstvu i koja kaže, da je svaki član društveni povlašćen zastupati društvo. Taj odnošaj zastupstva je odnošaj mandatni, koji svakako kao dvostrana obveza traži dva (ili više) subjekata t. j. jednoga, koji opunomoćuje *i drugoga, koji je opunomoćen.* Da je taj odnošaj mandata osnovan zakonom, ne mijenja ništa na stvari, već je svakako važno, da je jedan kontrahent valjani subjekt u osobi javnog trgovačkog društva.

Do istih zaključaka dolazi se tumačenjem ustanova §§. 91, 92, 93, 94, 95, trg. zakonika i t. d. Staub—Pisko (Wien 1908) tumačeći član 111 austr. trgovačkog zakonika, koji odgovara našoj ustanovi §-a 63 trg. zakona, kaže: Ovaj član ustanovljuje jednu odredjenu *samostalnost* javnog trgovačkog društva na području materijalnog i procesualnog prava (str. 365. I.) — Isto tako i dr. Franz Pollitzer u svojem sistematskom djelu o austr. trgovačkom pravu §. 50. str. 165 (Manz — Wien 1895).

Ad 1-b). Ustanova §-a 63. kaže, kako je već rečeno, da javna trgovačka društva mogu u parnicama stajati u svojstvu tužitelja i tuženog. — Iz ovoga neprijeporno slijedi, da su javna trgovačka društva baš kao takova sposobna, da budu parničnom strankom u smislu §-t 102 gr. p. p., t. j. da budu samostalno subjektom parnica i konačno presuda bilo to u aktivnoj ili pasivnoj ulozi, t. j. imadu samostalnu stranačnku sposobnost i ako im manjka procesualna, jer ne mogu lično procesne radnje preduzimati, već to čine po svojim zastupnicima. — Dakle iz ovoga je vidljivo, da je javno trgovačko društvo sposobno, da bude parnična stranka. — Tako i Staub-Pisko ad artikel 111 str. 366. §. 4. Die Gesellschaft im Processe, Der Gesellschaftsprocess. st. 367. §. 6. Die Gesellschaft ist parteifähig, aber nicht processfähig; Goršić ad § 102. g. p. p.; Dr. Franz Pollitzer str. 145. § 47. Begriff und juristische Natur der offenen Handelsgesellschaft.

Ad. — 2.) Iz gore razloženoga je vidljivo, da je javno trgovačko društvo od svojih članova različiti pravni subjekt, kako sa stanovišta materijalnoga. tako i sa stanovišta procesualnoga prava. Pošto je neprijeporno, da donesena presuda djeluje *samo izmedju* stranaka, izmedju kojih je donesena, onda je neprijeporno, da *ne* može nikako djelovati, *dakle ni ovršiti se*, protiv članova javnoga trgovačkoga društva *lično*, jer su oni lično i u subjektivnom smislu sasvim nešto drugoga i različitoga od samoga javnoga trgovačkoga društva kao takovoga. — Ovo se izlaže zato, jer je Stol sedmorice svojom rješidbom br. 1094. Vragović III stao na stanovište, da se može na temelju osude protiv istog društva ovršiti lično i to samo iz razloga navedenih u rješidbi kr. Banskoga stola, jer je obveza članova javnog trgovačkog društva solidarna ex lege po §-u 88. trg. zakonika (do protivnog zaključivanja vodi rješidba br. 680. Vragović II).

Protiv ovoga stanovišta govore već gore izneseni razlozi. Osim toga navodi se mišljenja raznih tumačitelia trgovačkoga prava, koji se o tome pitanju izrazuju. Dr. Milorad Stražnicky u izdanju svojih predavanja iz trgovačkoga prava iz 1926. god. kaže na str. 86. IV. stav. 2.: »Na osnovi o s u d e izrečene protiv društva, može vjerovnik društveni voditi ovrhu j e d i n o n a d r u š t v e n u imovinu; n e ć e moći voditi ovrhu na privatnu imovinu ortaka«. — Dr. Vilim Winter u svojem tumaču trg. zakonika ad §. 88. str. 145. kaže: »O s u d a protiv društva, a n e p a k o i proti članovima«. —

Staub-Pisko ad artikel 112. str. 375. § 1., koji odgovara ustanovi §-a 88. našega trg. zakonika, veli: »Za odnošaj solidarnog sudužništva i jamstva za društvo treba reći slijedeće: »Članovi društva jamče solidarno sa njihovim privatnim imetkom i društvenim imetkom. Ne predleži dvostruko obvezivanje, a niti jedna posebna vrsta jamstvenog obvezivanja, postoji jedna jedinstvena obveza, za čije zadovoljenje stoje vjerovniku na raspolaganje dvije skupine imovinskih objekata, — t. j. u društvo investirana imovina drugara i njegova privatna imovina. Različiti je samo put, po kojem može vjerovnik tražiti namirenje od tih objekata, koji mu jamče — Put, koji vodi neposrednom zahvatu u imovinu, koja je investirana u društveni fond, jest t u ž b a p r o t i v d r u š t v a. Put, koji vodi neposrednom zahvatu na privatnu imovinu drugara, jest t u ž b a p r o t i v o v o g a.« Dalje u § 2. ad artikel 112 kaže: »Drugari jamče istovremeno i sa privatnom i društvenom imovinom. Jamstvo drugara jest primarno. Vjerovnik može istovremeno i društvo i drugare ili drugare same tužiti«:

Konačno, ako se ovaj sud osvrne na jedini razlog, da je obveza solidarna ex lege po §-u 88. trg. zakonika, ni onda se ne može doći do zaključka, da se ovrha može voditi neposredno protiv članova javnoga trgovačkoga društva na osnovu osude izrečene protiv društva, a to opet iz ovih razloga: Trgovački zakonik kao lex specialis govori o pojmu solidariteta, dakle o obvezi nerazdjelnoj, a da taj pojam nigdje ne razredjuje, već ga preuzima sa polja općega privatnoga prava, dakle iz opć. grad. zakonika, kakav je taj pojam tamo stvoren. Prema tome na temelju toga, a i na osnovu §-a 1. trg. zakonika valja posegnuti za tumačenjem toga pojma obveze solidarne, odnosno nerazdjelne, u ustanove §§. 891. do 896. o. g. z. Ako se uoči naročito ustanova §-a 981. o. g. z., onda je iz iste vidljivo, da vjerovnik može s v a k i s u b j e k t obveze, koja obuhvaća i solidaritet, potjerati bilo zajedno sa ostalima bilo svakog napose, i to bilo za cijelu stvar, bilo samo za dijelove. Iz ovoga slijedi: ako je potjeran jedan sudužnik nerazdjelni, nije potjeran drugi, i ako jedan plati, ostaje mu regres protiv ostalih svih, jasno o s i m ako plati glavni dužnik. Ako je dakle javno trgovačko društvo potjerano kao subjekt sposoban, da pogodbe sklapa, da bude subjekt obveza bilo u aktivnoj bilo u pasivnoj ulozi, a koje je i stranački sposobno u procesu, kako je sve to gore razloženo, onda slijedi, da n i s u potjerani i članovi lično, pa se prema tome ne može na njih protegnuti i djelovanje osude izrečene protiv društva, dakle prema tome protiv njih niti ovršiti, jer osuda djeluje inter partes.

Kako je rečeno ne mijenja tu ništa na stvari i ne može promijeniti činjenica, da li je solidaritet osnovan na ugovoru ili na zakonu, kao što je to kod svih trgovačkih obveza po trgovačkom zakoniku. — I mjenica obveza je za sve obvezanike ex lege solidarna, pa se ipak ni platežni nalog, ni mjenična presuda, izdana protiv jednoga obvezanika, ne može ovršiti protiv drugoga, za kojega nije bilo platežni nalog bilo mjenična presuda izrečena.

Ne utiče i ne mijenja na stvari sasvim ništa ni činjenica, da li je javno trgovačko društvo protokolirano ili ne. Upis u trgovački registar je kod javnog trgovačkog društva deklaratorne prirode, a ne konstitutivne kao kod dioničkog društva, te upis pruža samo blagodati označene u §-u 16. stav. 2. trg. zakonika. I ako se dakle izvatkom iz trgovačkog registra može sudu dokazati, da je netko član javnog trgovačkog društva, i da je isto javno trgovačko društvo sudjeno, ne može se još uvijek dozvoliti protiv člana lično ovrha, jer to nikako nije ovršni naslov protiv člana lično već samo izmedju stranaka, za koje je donešena. Najmanje se ovo stanovište može usvojiti, ako se uoči činjenica, da je moguće, da su neki članovi društva protokolirani, a drugi n e (nakladni pristup i t. d.), premda su svi na osnovu društvene pogodbe pravi i jednakopravni članovi, te jednako ex lege solidarno obvezani.

Na temelju svih ovih razloga ne može ovaj sud usvojiti nazor tuženoga, nego je sudio po zahtjevu tužbe, jer uzima po zakonu, da se osuda protiv društva ne može ovršiti protiv člana lično, te ako se protiv člana lično hoće voditi ovrha, da je potrebno istoga lično tužiti i ishoditi pravosnažnu presudu.

O k r u ž n i s u d u Z. je odbacio priziv, što su ga tuženi uložili, i potvrdio osudu sreskoga suda.

Suviše, a saglasno sa prvostepenom presudom upozoruje prizivni sud na ustanovu §. 81. trg. zak., koji §. daje mogunost exculpaciji pojedinome članu društva, i ako po § 88. trg. zak. članovi javnog trgovačkog društva jamče solidarno cijelim svojim imetkom za obveze društvene i tome protivna uglava ne ime pravne kreposti prema trećim osobama, to ipak citirani § 81. t. z. daje mogućnost pojedinome članu društva, da se oslobodi osude, ako primjerice uzmogne dokazati, da je trećoj osobi, tužitelju odnosno ovrhovoditelju ili prije ili prigodom sklapanja posla saopćio, da nije odluka o sklapanju posla jednoglasno stvorena. To zahtijeva i načelo poštenja u prometu, pak jer postoji mogućnost oslobodjenja od osude za pojedinoga člana društva, potrebna je i nova osuda, ako se hoće voditi ovrha protiv toga člana društva. — I ovaj razlog, koji nalazi oslona u materijalnom pravu, potvrdjuje napadanu presudu. Isto tako kao što je i protiv svih drugih solidarnih obvezanika, bilo, da im se solidarna obveza temelji na pogodbi bilo na naredbi posljednje volje, na izreci sučevoj ili na zakonu, potrebna osuda, koja daje ovršni naslov za vodjenje ovrhe, potrebita je i protiv člana javnoga trg. društva za obvezu društva. Kada to ne bi bilo, značilo bi, da član javnoga trgovačkoga društva imade iznimni zakoniti položaj kao solidarni dužnik, a jer tu iznimku zakon nigdje ne normira, vrijede

i za njega općenite zakonske norme, koje vrijede i za ostale solidarne dužnike. Njegov položaj se imade tumačiti po tim općenitim normama materijalnoga i formalnoga prava.

S t o l s e d m o r i c e je takodjer odbacio reviziju, koju tuženici uložiše protiv presude prizivnoga suda.

I z o b r a z l o ž e n j a vrhovne rješidbe. Tuženici revizijom pobijaju presudu prizivnoga suda iz revizijskoga razloga br. 4 § 597. grpp., jer da se osniva na pogrješnoj pravnoj ocjeni stvari, budući da pobijana presuda polazi sa stanovišta, da izmedju javnoga trgovačkoga društva i članova postoji obični odnošaj jamstva i oko solidarnog jamstva, pa da u smislu formalnih propisa procesualnoga prava ne može izvršni naslov protiv jednog obveznika biti valjan i protiv jamca. Sama revizija, doduše, dopušta, da obrazlaganje toga stanovišta po oba nižestepena suda imade osnova na logičnom izvadjanju pretpostavaka, od kojih polazi, no ipak drži, da i protivno stanovište, naime da predleži istovjetnost osobnosti javnoga trgovačkoga društva sa njegovim članovima, imade isto toliko, ako ne i više osnovanosti. I ako se dopusti, da razlaganje revizije ima dosta razloga opravdanosti za sebe, to ipak mora da se istakne, da nema zakonskog propisa, po kojem vjerovnik trg. društva, makar da već i ima presudu protiv njega, ne bi smio da protjera posebnom tužbom i članove trg. društva i da protiv njih kao nosioca prava i obveze iz pravnih poslova utanačenih po društvu sa trećim licima ishodi posebni ovršni naslov, napose onda, kada je pokušao voditi ovrhu na temelju presude protiv samoga trg. društva, pa je to izvršenje, ma bilo s kojeg razloga, ostalo bezuspješno, kako je to bio ovdje slučaj.

Prema tome ne mogu se s ovih razloga uvažiti revizijski razlozi, a to tim manje, što se nikako ne može usvojiti ono mišljenje, da bi ova stvar bila već res judicata. Ne stoji, dakle, istaknuti revizijski razlog pogrješne pravne ocjene (br. 4. § 599. grpp.), pa pošto u postupku nema ni ostalih ništavosti § 571. grpp., nije se revizija tuženih mogla uvažiti.

Priopćio dr. H a n T o m i s l a v, sudac u Zagrebu.

Društvene vijesti

NAŠI POKOJNICI. — Tijekom mjeseca ožujka su umrla dva vrijedna člana Pravničkoga društva: dr. A n t e P e r i ć i dr. F r a n o pl. O h m u č e v i ć G r g u r i ć, obojica odvjetnici u Dubrovniku. Dr. Perić je bio više godina član stalnoga odbora Kongresa pravnika, dok je dr. Ohmučević bio pročelnik mjesnoga dubrovačkoga odbora za priredbu skupštine Kongresa pravnika u Dubrovniku god. 1932. Medju članovima Pravničkoga društva ostat će im uvijek lijepa i časna uspomena.

Literatura

DR. EISNER BERTOLD I DR. PLIVERIĆ MLADEN: Mišljenja o predosnovi grad. zakonika za kraljevinu Jugoslaviju. Zagreb 1937., str. I.—VIII. i 1.—629. Izdalo Pravničko društvo u Zagrebu, te se naručuje kod društvenoga tajništva: Zagreb, Svačićev trg br. 4, i u svim zagrebačkim knjižarama uz cijenu od D 80.

Komisija za izradbu jedinstvenoga gradjanskoga zakonika za našu državu je već davno svršila povjereni joj posao. Ministarstvo pravde je razaslalo po komisiji izradjenu predosnovu raznim institucijama u državi, pa i pravnom fakultetu zagrebačkoga sveučilišta, da izjave o njoj svoje mišljenje. Savjet pravnoga fakulteta je povjerio izradbu mišljenja sveuč. profesorima gg. dru Eisneru Bertoldu i dru Pliveriću Mladenu, koji su povjereni im teški posao na zadovolstvo obavili i izradjena mišljenja predali rečenom fakultetu, a ovaj Pravničkomu društvu u Zagrebu u svrhu, da se ona objelodane tiskom. To je ovomu društvu unatoč njegova slaboga materijalnoga stanja bilo omogućeno dijelom materijalnom potporom s raznih strana dijelom time, što gg. dri Eisner i Pliverić nisu tražili posebne naplate za svoja mišljenja, te što su dapače i cijeli rad pri izdanju bez naplate obavili. Ta se

požrtvovnost gg. pisaca ovdje napose i osobito ističe«. Navodimo sadržaj ove omašne knjige uz naznaku onoga, što je koji od spomenutih autora izradio:

Predgovor (zajednički, str. 3—8); uvod predosnove: 1. o gradjanskim zakonima, 2. o vršenju prava (§§ 1.—13.) str. 11.—44. od prof. Pliverića; I. dio predosnove o ličnom pravu, 1. poglavlje: pravo ličnosti: 1. o prirodnim licima (§§ 14.—41.) i 2. o pravnim licima (§§ 42.—102.) str. 47—116. od profesora Pliverića; — 2.—4. poglavlje: o bračnom pravu (§§ 103.—173.), o pravnim odnosima medju roditeljima i djecom (§§ 174.—226.), o štitništvu, skrbništvu i punomoćništvu (§§ 227.—319.) str. 117—168, 198—265 od profesora Eisnera.

II. dio predosnove o imovinskom pravu: uvod o stvarima i njihovoj pravnoj podieli (§§ 320—340), te 1—8. poglavlje: o posjedu (§§ 341—377), o pravu vlasništva (§§ 378—401), o sticanju vlasništva: prisvajanjem (§§ 402—424), priraštajem (425—442), predajom (§§ 443—463), o založnom pravu (§§ 464—499), služnostima (§§ 500—558), realnim teretima (§§ 559—570), str. 269—349 od profesora Pliverića; — 9.—16. poglavlje: o pravu nasljedstva (§§ 571—589), izjavi posliednje volie uopće i o testamentima napose (§§ 590—633), potonjim nasljednicima (§§ 634.—646.), o legatima (§§ 648.—688.), ograničeniu i ukidaniu posljednje volie (§§ 689.—719.), zakonskom nasljediivanju (§§ 720.—744.), nužnom dijelu i o uračunavanju u nužni ili nasliedni dio (§§ 745.—779.), uzimanju nasljedstva u posjed (§§ 780.—809.), str. 350.—435. od profesora Eisnera; — 17.—28. poglavlje: o zajednici vlasništva i drugih stvarnih prava (§§ 810—842), ugovorima i pravnim poslovima uopće (§§ 843—924), darivaniima (§§ 925— 943), ugovoru o čuvaniu (§§ 944—959), ugovoru o posluzi (§§ 960—970), ugovoru o zaimu (§§ 971—987), ugovoru o opunomoćavaniu i drugim vrstama poslovodstva (§§ 988—1027), ugovorima o razmjeni (promieni — §§ 1028—1034), kupovnom ugovoru (§§ 1035—1072), ugovorima o uporabi (§§ 1073—1103), ugovorima o vršenju službe (§§ 1104—1141), ugovoru o zajednici dobara (§§ 1142—1177), str. 436—513 od profesora Pliverića; — 29. (na str. 169. pogriešno 20.) poglavlje: o bračnim imovinskim ugovorima (§§ 1178—1213), str. 169—197 od profesora Eisnera; — 30. i 31. poglavlje: pojam ugovora na sreću (§§ 1214—1239), o pravu na naknadu štete (§§ 1240—1286), str. 513—570 od profesora Pliverića.

III. dio predosnove: Zajednička naredjenja, 1.—4. poglavlje: o utvrdiivaniu prava i obaveznosti (§§ 1287—1316), preinačeniu prava i obaveznosti (§§ 1317—1353), prestanku prava i obaveznosti (§§ 1314—1391), dosjelosti i zastari (§§ 1392—1432), str. 573—629 od profesora Pliverića.

Dr. ŽILIĆ I Dr. ŠANTEK: UREDBA O IZBRANIM ODBORIMA. Dne 5. prosinca 1936. je stupila na snagu ova uredba od 3. srpnja 1936. o izbranim odborima (sudovima dobrih ljudi). Ta uredba služi zapravo provedbi §-a 343. zakona o radnjama. Dr Žilić i dr. Šantek napisaše temeljiti tumač toj uredbi, pri čem su se dotakli i mnogih pitania iz zakona o radnjama. Dodana je i dosadanja glavna iudikatura po zakonu o radnjama i po zakonu o zaštiti radnika. Navedeni su takodjer propisi, koji su u savezu s uredbom. Knjiga od 184 str., kojoj je cijena D 10, je izašla nakladom Tipografije d. d. u Zagrebu.

ZBORNIK ZNANSTVENIH RAZPRAV. U ovome po redu XIII-tome zodištu Zbornika, što ga izdaje profesorski zbor pravnoga fakulteta u Ljubljani, objelodanjene su ove rasprave. O odnosu izmedju glavnih i sporednih krivičnih zakona — od dra Dolenca Metoda. O javno-pravnoj pogodbi — od dra Jurkovića Jose. O odnosima izmedju države i vjeroispovjesti po jugoslavenskome zakonodavstvu — od dra Kuševa Gorazda. O krivično-pravnoj znanosti i o kriminologiji — od Maklecova Aleksandra: O prelazu zakupnih pogodba kmetova u kupovne pogodbe u Kraniskoj koncem XVIII. stoljeća — od Poleca Janka; O 80-godišnjici Stammlera Rudolfa — od dra Spektorskija Evgena. — Ovo godište »Zbornika« stoji D 60, a naručuje se kod pravnoga fakulteta u Ljubljani.

BRANKOVIĆ STEVAN: O POSEBNOM OVLAŠTENJU ZA VODJENJE PARNICE obzirom na posebne propise pojedinih zakona, ujedno o pravima i povlasticama privilegovanih kreditnih ustanova. Vlastito izdanje 1937. Cijena D 15.

Ne samo posebno ovlaštenje za vodienje parnica sa područja formalnoga prava, kako bi izgledalo po naslovu, nego i izvjesna ovlaštenja, koja ulaze u oblast materijalnoga prava, obuhvatila je sadržina ove knjige, namijenjene pravnicima praktičarima. Bez velikih pretenzija, sa velikom skromnošću izraženom u predgovoru knjige, pisac je ne ograničavajući se samo na citiranje odnosnih pravnih propisa, nego i njihovim tumačenjem, dao veoma korisno gradivo za pravilno rješavanje ovih pitanja, te na potpuno sredjen i zbijen način zaista udovoljio jednoj od neminovnih potreba praktičara pravnika cijele naše države, obuhvaćajući ne samo partikularne propise nego i propise, važeće na svim pravnim područjima naše države.

Pisac je dao prije svega vanredno jasan pregled propisa o parničnoj sposobnosti nasciturusa, nepoznatih interesenata, umobolnog supružnika, Akademije nauka, raznovrsnih udruženja, svečanosnih priredjivačkih odbora, pravnih pojmova bez pravne ličnosti, prigodnih udruženja, sekcija udruženja; zvanja, koja vrše pravne poslove, imovine sakupljene putem javnog sabiranja u odredjene ne trajne svrhe, i t. d.

Nedostatak posebnog ovlaštenja za vodjenje parnice, o kome govore propisi §§ 103., 105., 107., 108. i 571. g. p., takav je nedostatak, da uzrokuje uništavost cijeloga postupka, skopčanu ne samo sa troškovima, nego često i sa težim posljedicama. Otklanjanju ovoga nedostatka, u glavnom, namijenjena je ova knjiga. Pisac je raspravio pitanje posebnog parničnog ovlaštenja za zastupanje države, banovine, političke (seoske i gradske), školske općine, Državne hipotekarne banke, Priv. agrarne banke, Poštanske štedionice, Narodne banke, Oblasne i mjesne zadruge za poljoprivrednu vjeresiju, trgovinske, industrijske i zanatske komore, mirovinskog fonda po zakonu o radnjama, prinudnih udruženja trgovaca, zanatlija i industrijalaca, ureda za osiguranje radnika (središnjeg i okružnog), vodnih zadruga, pašnjačkih zadruga, zadužbina, penzionog fonda, Advokatske komore, ljekarskih komora, apotekarskih komora, upravitelja stečajne mase, tutora i staratelja, upravitelja prinudne uprave, staratelja u ostavinskom postupku, srpske pravoslavne crkve, njemačke i reformatorske, islamske vjerske zajednice i vjerske zajednice Jevreja.

Pored tako reći redovnih članaka gosp. Brankovića u »Pravosudju«, naročito je poznat njegov tumač Jugoslavenskog izvršnog postupnika, po tumaču dr. G. Neumanna sa sudskom praksom. Svoj dobar glas pravnoga pisca je gosp. Branković učvrstio ovom svojom studijom. *Dr. S. J.*

Dr. BAJIĆ STOJAN: UREDBA O MINIMALNIH MEZDAH, KOLEKTIVNIH POGODBAH, PORAVNAVANJU IN RAZSODNIŠTVU. Ova vrlo aktuelna rasprava poznatoga stručnjaka za radno pravo je izašla u dvobr. 3—4 »Slovenskoga Pravnika« kao i u posebnoj svesci.

SLAVOMIR CONDANARI-MICHLER: ZUR FRÜHVENEZIANISCHEN COLLEGANTIA. Ova rasprava od 124 str. je izašla u Münchenu nakladom knjižare C. H. Becka a kao 25-ti svezak »Münchener Beiträge zur Papyrusforschung und antiken Rechtsgeschichte«. Autor opisuje postanak i bit t. zv. Collegantia t. j. posebne vrste ugovora nastale u Veneciji u srednjem vijeku, a s kojim su se dva trgovca udruživala, da brodom prenesu robu na zajednički račun i pogibelj. Takva vrsta ugovora bila je u neku ruku prethodnik kasnijim javnim trgovačkim društvima.

ILIĆ ANANIJE V.: Sistem prava o kućnoj zajednici u Crnoj Gori. Doktorska rasprava. Beograd 1936.

OLŠAR ERICH: Prispevek k nauce o vine. V Praze 1936. (Rozpravy české akademie ved a umeni, trida I., čislo 84.).

GIRARD PAUL FRÉDÉRIC: Textes de Droitt Romain. 6e édéition revue et augmentée par Felix Senn. Paris 1937.

MICHELS ROBERTO: Nuovi studi sulla classe politica. Saggio sugli spostamenti sociali ed intellettuali nel dopoguerra. Milano 1936.

RELIGIONE E FILOSOFIA: Relazioni e comunicazioni all' XI. Congresso nazionale di Filosofia. Genova: Settembre 1936-XIV. A cura della Facoltà di Filosofia dell' Università Cattolica del Sacro Cuore. Milano 1936.

RICCIO STEFANO: Il delitto politico: rilievi critici al Codice e nuovi orientamenti internazionali. Napoli 1936.

BOVENSIEPEN OTTO RUDOLF: Die Reform des Ehescheidungsrechtes. Berlin 1936.

WEISS EGON: Grundzüge der römischen Rechtsgeschichte. Reichenberg 1936.

KRELLER HANS: Römische Rechtsgeschichte. Eine Einführung in die Volksrechte der Hellenen und Römer und in das römische Kunstrecht. Tübingen 1936. (Grundrisse des Deutschen Rechts).

GÜRTNER FRANZ UND FREISLER ROLANDI: Das neue Strafrecht. Grundsätzliche Gedanken zum Geleit. 2. Auflage. Berlin s. a.

SAUBER HANS: Der Erwerb der Wildbeute. Berlin 1936.

ABENDROTH WOLFGANG: Die völkerrechtliche Stellung der B- und C-Mandate. Breslau 1936. (Abhandlungen aus dem Staats- und Verwaltungsrecht mit Einschluss des Völkerrechts, Heft 54).

MÜLLER BERTHOLD: Die Beziehungen der Gliedstaaten im Bundesstaatsrecht. Berlin 1936. (Neue Deutsche Forschungen. Abteilung Staatsverwaltungs-Kirchen-Völkerrecht und Staatstheorie. Band 7).

DAS VERWALTUNGSVERFAHREN. 4. Auflage der Verwaltungsverfahrensgesetze. Mit erlänternden Bemerkungen, Materialien und der einschlägigen Rechtsprechung. Herausgegeben von Erich Mannlicher und Emmerich Coreth. Wien 1936. (Handausgabe österreichischer Gesetze und Verordnungen, Nr. 228).

FRANK HANS: Deutsches Verwaltungsrecht. München 1937.

VOEGELIN ERICH: Der autoritäre Staat. Ein Versuch über das österreichische Staatsproblem. Wien 1936.

WEND JOHANNES: Untersuchungen an Straflisten vielfach rückfälliger Verbrecher. Leipzig 1936.

Svaštice

DA LI JE OD PRAKTIČNE VRIJEDNOSTI STUPANJE NA SNAGU §-a 20. ZAK.O IZVRŠENJU I OBEZBJEDJENJU. Uredbom ministar. savjeta od 31. srpnja 1934. br. 73060 (Služ. Novine od 3. kolovoza 1934., br. 177/XLVI) dobio je obaveznu snagu § 20. zak. o izvršenju i obezbjedjeniu od 9. srpnja 1930. (Služ. Nov. od god. 1930., 165/LXII.). Uredba je donesena na osnovu ovlaštenja iz §-a 63. finan. zakona za god. 1934/35., te je taj paragraf danom 3. kolovoza 1934. dobio obaveznu snagu na području cijele države. Prema tome ovlaštenju je vlada kratkim putem u doba teške privredne krize uzakonila veoma važnu ustanovu, koja zasijeca u funkciju samoupravnih tijela i općekorisnih javnih ustanova, u koju će skupinu jamačno spadati sve općine, bolnice, liječilišta, ljekovite banje, sveučilišta, kazališta, ustanove javnog saobraćaja veće važnosti i t. d.

Po sadržaju ustanove navedenoga našega §-a odgovaraju §-u 15. austr. ovršnoga reda, ali ne potpuno, jer kada bi to bilo, onda bi još moglo da bude rasprave o tome, da li i u koliko mogu te ustanove doći do primjene prije donošenja uredbe, koja ima da služi provedenju onih ustanova. U austr. zakonu fali naime u cijelosti treći stav našega novog §-a 20. Tamo navedene ustanove su donesene u cilju zaštite urednoga funkcioniranja samoupravnih tijela i ustanova javnog i općekorisnog značaja. Rečeno je s toga, da će se moći protiv istih povesti ovrha za namirenje novčanih tražbina — u koliko nije u pitanju ostvarenje ugovornoga založnoga prava — samo u koliko se takovo namirenje može sprovesti bez povrede neposrednih javnih interesa, kojima ta tijela i ustanove služe. Dalje se u drugom stavu postavlja načelo, da su državne upravne vlasti zvane, da dadu izjavu o tome, koji se sve imovinski predmeti ne mogu uzeti pod ovrhu iz gore navedenih razloga. No ministar pravde ima sporazumno sa nadležnim ministrima da uredbom pobliže propiše: 1. na koja se sve samoupravna tijela i ustanove odnosi navedena zaštita; 2. koja je upravna vlast nadležna, da koju ustanovu proglasi javnom i opće korisnom; 3. koji se dijelovi imovine odnosnoga zaštićenog ovršenika ne mogu uzeti za namirenje; konačno 4. koja je upravna vlast nadležna, da dade izjavu o tome.

Po tome se vidi, da bez najavljene uredbe nije moguće znati, što je zaštićeno ni u pogledu subjekta ni u pogledu objekta, kao ni to, koja će upravna vlast biti nadležna, da koju ustanovu proglasi javnom i opće korisnom, te kojoj da dade izjavu o tome, koji se imovinski predmeti takvoga ovršenika, odnosno obvezanika ne mogu upotrijebiti za namirenje. Prema tomu se uvodjenje u život ustanova §-a 20. o izv. i obezb. bez odnosne provedbene uredbe ne mogu u praksi primjenjivati. Po tome valja da na području bivšega austr. zakonodavstva i dalje vrijede ustanove §-a 15. a. o. r. sa naredbom od 6. svibnja 1897. (d. z. l. br. 153.), jer se ima smatrati, da je provadjanje ustanova §-a 20. odložio do donošenja provedbene uredbe.

Priopćio Buć A., sudac u Mostaru.

GOSPODI ĆLANOVIMA NA UVAŽENJE!

Članovi nas doduše opskrbljuju rukopisima, ali premalo članarinom odnosno novcem. Mi ne bi, doduše, željeli da bude obratno, ali bi željeli ravnotežje u jednome i u drugome. Dok stvari tako stoje, molimo saradnike, da se izvole ustrpjeti kao što smo i mi strpljivi čekajući dugo, a dosta puta i uzalud, odaziv na brojne pozive na vršenje članskih dužnosti. I nota bene, ti su pozivi upravljeni pravnicima, koji znadu vrlo dobro, što su dužnosti, i koji svoje zvanje i egzistenciju osnivaju baš na tome, da sile gradjane na vršenje dužnosti. — Kako rekosmo, mi smo strpljivi, ali kad bi strpljivost bila i beskrajna, ne bi dostajala, da se s njom izdaje pravničkhi list, jer štamparija i ostali faktori pri tome ne primaju strpljivost pod gotov novac. Potreban nam je, dakle, ovaj. Zato po x-ti put pozivljemo članove, da plate članarinu. Koliko je svatko dužan, znade po posebnim opomenama, koje su bile upućene svakome pojedincu pred par mjeseci. Ako ste izgubili tamo priloženi uplatni list, dobit ćete takav in bianco kod svakog poštanskog ureda; ispunite na njemu broj računa Pravničkoga društva kod Poštanske štedionice sa 35515 i pošaljite novac za namirenje članarine ili pretplate. Ako ne možete sve najednom, a ono u obrocima, ali počnite ipak jednom slati!

Po §-u 4. pravila
Pravničkoga društva

kao pravi članovi mogu društvu pristupiti samo oni, koji su apsolvirali pravne nauke.

Pravi članovi plaćaju u ime članarine godišnje:

ako su suci, javni činovnici ili odvjetnički perovodje . . . . . D. 60

ako su odvjetnici i uopće pripadnici slobodnih zvanja . . . . . D. 120

Tko istom pristupa društvu kao član, plaća osim toga upisninu jednom za uvijek, koja je jednaka mjesečnoj (od gornje svote dvanaesti dio) članarini.

Prijava za pristup u društvo šalje se tajništvu (Zagreb, Svačićev trg 4), kamo se šalju i svi dopisi i novčane pošiljke, koje se tiču društva.

Najjeftinije je i najpraktičnije, te omogućuje svestranu kontrolu, ako se članarina i uopće novac doznačuju putem poštanske štedionice. Broj računa Pravničkoga društva kod Poštanske štedionice u Zagrebu — **35515.**

Pravi članovi dobivaju »Mjesečnik« besplatno. Nečlanovi plaćaju u ime pretplate godišnje D. 120; djaci i drž. činovnici plaćaju pogodovnu pretplatu od D. 60.

Reklamacije za »Mjesečnik« moguće je uvažiti samo onda, ako ne stignu prekasno, a valja ih upraviti tajništvu, Zagreb, Svačićev trg br. 4. Spisi za uredništvo »Mjesečnika« neka se šalju u Jurjevsku ul. 51 ili Svačićev trg 4.

TISKARA „MERKANTILE" (JUTRIŠA I SEDMAK), ZAGREB